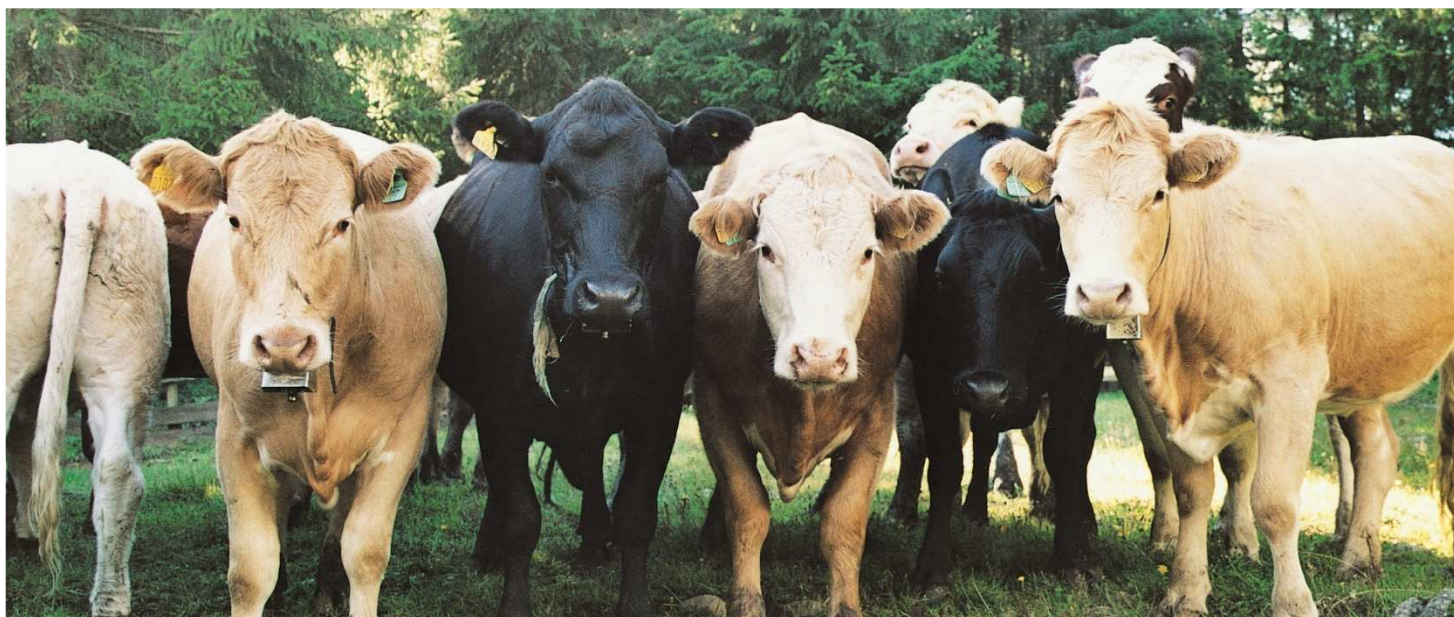

Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg – første halvår 2019

Styrevedtak i Nortura – 23. oktober 2018

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe økes med kr 0,20 per kg til kr 60,50 per kg for første halvår 2019.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam videreføres på dagens nivå på kr 64,60 per kg for første halvår 2019.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg reduseres med kr 0,10 per kg til kr 19,15 per kg for første halvår 2019. Prisreduksjonen tas med kr 0,20 per kg på egg fra høner i miljøbur og kr 0,10 per kg på egg fra frittgående høner.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøtt- og eggbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning ble fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider:

<http://totalmarked.nortura.no>

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktige mengder av kjøtt av storfe, sau/lam og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen vil være det viktigste verktøyet for å lykkes med denne oppgaven. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort sikt (først kommende prisperioder) og mellomlang sikt (2 – 3 år) gir grunnlag for en optimal markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid vil sette for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele varekjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

Innholdsfortegnelse

1	SAMMENDRAG	4
2	GRUNNLAGSDOKUMENTETS FUNKSJON	7
3	ØKONOMISK UTVIKLING, FORBRUKERTRENDER OG RAMMEVILKÅR	8
3.1	INDIKATORER FOR NASJONALØKONOMIEN	8
3.1.1	Utviklingen i norsk økonomi	8
3.1.2	Befolkningsveksten	9
3.2	ENDRINGER I SPISEVANENE	11
3.2.1	Kjøttforbruk per innbygger	11
3.2.2	Kjøttforbruk per dyreslag	12
3.2.3	Volumutvikling på varegruppenivå	15
3.2.4	Utvikling i norske mattrender	16
3.3	IMPORT, INTERNASJONALE BETINGELSER OG GRENSEHANDEL	20
3.3.1	Styrken i importvernet	21
3.3.2	Artikkel 19	21
3.3.3	Andre internasjonale avtaler	23
3.3.4	Grensehandel med kjøtt	23
3.3.5	Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt	27
4	OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	30
4.1	MARKED OG PRIS – PROGNOSE	30
4.1.1	Kjøtt- og eggmarkedet i 2018	30
4.1.2	Prognose for produksjon og engrossalg for 2019	31
4.2	LANGTIDSUTSIKTER FOR MARKEDSBALANSE KJØTT OG EGG	32
4.2.1	Innledning og sammendrag	32
4.2.2	Befolkningsframskrivninger fra Statistisk sentralbyrå	33
4.2.3	Framtidsscenario - redusert kjøttforbruk	33
4.2.4	Scenarier for engrossalg av kjøtt og egg i 2025	34
4.2.5	Framtidsplaner for ammekuproduksjonen	36
4.3	PRISDANNELSEN FOR KJØTT OG EGG	38
4.3.1	Engrospris	38
4.3.2	Avregningspris	38
4.4	PRISENE I FORBRUKERMARKEDET	41
4.5	NORSK NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	45
4.5.1	Nøkkeltall for matindustrien	45
5	STORFE	48
5.1	MARKED OG PRISER	49
5.1.1	Markedssituasjonen i 2018	49
5.1.2	Prognosen for 2019	50
5.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift	51
5.1.4	Tilførselen av storfe og tørkesommeren 2018	51
5.1.5	Import av storfe	53
5.1.6	Internasjonale priser for stykningsdeler	54
5.1.7	Verdensproduksjon og handel med storfekjøtt	56
5.2	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	58
5.2.1	Faktiske butikkpriser enkeltvarer	58
5.2.2	Utviklingen i forbrukerpriser kontra engrospris og produsentpris	59
5.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI	61
5.3.1	Utviklingen i kutallet	61
5.3.2	Resultater for referansebruk nr. 8	62
5.3.3	Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen	63
5.4	LANGTIDSUTSIKTER STORFE	64
5.4.1	Oppsummert scenarier storfe	69
6	SAU OG LAM	70
1	71
6.1	MARKED OG PRISER	71

6.1.1	<i>Markedssituasjonen i 2018.....</i>	71
6.1.2	<i>Prognosen for 2019.....</i>	72
6.1.3	<i>Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....</i>	74
6.1.4	<i>Prisutvikling på sau.....</i>	74
6.1.5	<i>Import av sau og lam.....</i>	76
6.1.6	<i>Verdensproduksjon og handel med saue- og lammekjøtt</i>	76
6.2	PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET SAU OG LAM.....	78
6.2.1	<i>Butikkpriser sau og lam.....</i>	78
6.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	81
6.3.1	<i>Utviklingen i sauetall og struktur.....</i>	81
6.3.2	<i>Referansebruk 3</i>	83
6.3.3	<i>Dekningsbidrag for sauebrukene</i>	84
6.4	LANGTIDSUTSIKTER SAU OG LAM	86
7	EGG	88
7.1	MARKED OG PRIS.....	88
7.1.1	<i>Markedssituasjonen 2018.....</i>	89
7.1.2	<i>Prognosen for 2019.....</i>	89
7.1.3	<i>Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....</i>	90
7.1.4	<i>Markedsutviklingen for egg.....</i>	90
7.1.5	<i>Import av egg innenfor importkvotene</i>	91
7.1.6	<i>Verdensproduksjon og handel med egg.....</i>	92
7.2	PRISER OG PRISDANNELSE FOR EGG	94
7.2.1	<i>Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser</i>	99
7.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	99
7.3.1	<i>Struktur og produksjon i ulike innredninger</i>	100
7.3.2	<i>Resultat for referansebruk 6 – korn og egg.....</i>	100
7.3.3	<i>Dekningsbidrags- og lønnsomhetskalkyler i eggproduksjonen</i>	101
7.4	LANGTIDSUTSIKTER EGG	102
8	VEDLEGG	105

1 Sammendrag

Prisvurdering storfe

Prognosen per september 2018 viser et underskudd av storfe på ca. 5.000 tonn i 2019 etter at alle importkvotene er forutsatt utnyttet. Det innebærer at underdekningen på storfe er redusert med mer enn 10.000 tonn fra 2016 til 2019. Med unntak av to uker i mai har det vært nedsatt toll på storfekjøtt fra 26. februar og fram til 16. juli. Det er pr. 16. oktober er det ca 2 070 tonn storfe på reguleringslager.

Det underdekning av norsk storfe, men når en ser bort fra nyetableringer og utvidelser som allerede er satt i gang, er det et svært begrenset rom for økning i storfeproduksjonen framover. Den kraftige veksten i ammekuttallet for et par år tilbake på 7000 kyr i året ser nå ut til å avta, og det ser dermed ut som at signalene om at det er nødvendig å brense veksten har blitt hørt.

Det er mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe på lang sikt. I analysen av markedsutsikter fram mot 2025 viser av det valgte scenariet et behov for vekst i ammekuttallet som er vesentlig lavere enn dagens veksttakt. Det tilsier en at en fortsatt må vise mer forsiktighet med tanke på prisøkninger framover for å sikre at den videre veksten skjer på en kontrollert måte.

Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på viktige deler av storfe som en del varianter av biff og fileten, samt sortering. . Det har bl.a. sammenheng med at import har kommet inn til lavere pris enn norsk nivå. Det tilsier at det, til tross for underdekning av norsk storfe, er utfordrende å løfte pris.

Analyser av tollvernet i form av ordinære tollsatser viser at det i enkelte situasjoner kan være svakt tollvern for hele skrotter av storfe. Det er også med på å begrense mulighetene for prisvekst framover.

For å bidra til bedre markedsbalanse er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst. Derfor legges det opp til at de fremtidige prisøkningene for storfe gjennomføres i første halvår. Dette behovet er forsterket etter at ny telledato for storfe er satt til 1. oktober.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe økes med 0,20 kroner per kg til kroner 60,50 per kg for første halvår 2019.

Prisvurdering sau/lam

Prognosen fra september viser en underdekning av norsk sau/lam i 2019 på ca. 200 tonn. Etter flere år med overproduksjon er det bygd opp et betydelig reguleringslager og en liten underdekning i 2019 er ikke nok til å bringe markedet i balanse. Det forventes at reguleringslageret ved inngangen til 2019 vil være på i størrelsesorden 3 500 tonn sau og lam.

Det prognoseres en reduksjon i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på om lag 5 prosent fra 2018 til 2019. Noe av reduksjonen kan knyttes til førmangel etter tørkesommeren 2018, men det vil også være noe naturlig avgang. Oppfordringen fra markedsregulator og faglagene om å redusere dyrtallet antas også å gi effekt.

Langtidsutsiktene fram til 2025 viser at det ikke vil være rom for økning i produksjonen av sau- og lammekjøtt de nærmeste årene.

Det har vært nødvendig å bruke pris aktivt for å stimulere salget av sau og lam tydelig. Engrosprisen på lam er redusert med ca. 6 kr per kg fra 2016. Engrosprisen på sau er redusert enda mer og er nå så lav at avregningsprisen til bonden er tilnærmet 0 kr. I tillegg har det vært benyttet betydelig frysefradrag for å få redusert reguleringslageret.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam, samt flere programmer for å øke produksjonen landet rundt, er mye av årsaken til økt etableringsvilje i næringen og økt produksjon. Prisreduksjoner har hatt som mål å kjøle ned veksten i produksjonen, men sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Signalene nå er at etableringsviljen er avtakende.

Prognosen for 2019 tilsier at markedet nærmer seg balanse, men det preges fortsatt av store lager etter flere år med overskudd. Salget er fallene/stagnerende til tross for kraftig prisstimulering de siste års. I denne situasjonen er det ikke rom for prisøkning.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam holdes på dagens nivå med kr 64,60 per kg for 1. halvår 2019.

Prisvurdering egg

Generelt har det flere år vært overkapasitet og store reguleringskostnader i eggproduksjonen. I 2017 var overskuddet ikke særlig mer enn det som kreves for å være forsyningsdyktig med norske egg til høytidene. I 2018 er det, etter førtidsslakting tilsvarende om lag 775 tonn ikke-produserte egg, prognosert en overdekning på om lag 400 tonn for året. For 2019 viser prognosen per september 2018 et overskudd på ca 800 tonn egg, og det er press mot økt produksjon.

Fra tunge aktører i handelen og industrien kommer det tydelige krav om at det forventes omstilling til eggproduksjon fra frittgående høner.

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid vært svært presset på grunn av reduserte priser. Fra andre halvår 2016 er økonomien i eggproduksjonen bedret, særlig for frittgående høner.

Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger. Samtidig må det gis signaler om at produsenter med miljøinnredning må omstille produksjonen til frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg reduseres med kr 0,10 per kg til kr 19,15 per kg for første halvår 2019. Prisreduksjonen tas med kr 0,20 per kg på egg fra høner i miljøbur og kr 0,10 per kg på egg fra frittgående høner.

2 Grunnlagsdokumentets funksjon

I Grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsetting av *gjennomsnittlig planlagt engrospris*.

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget den 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008 -2009) Om Jordbruksoppjøret 2009. I Jordbruksoppjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen, jfr. Prop. 164S (2012-2013).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette *planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode*. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 25. mai og 25. oktober hvert år. Som et grunnlag for den interne og eksterne prosessen fram mot beslutning, blir det utarbeidet et *grunnlagsdokument*.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å dokumentere og vurdere alle relevante forhold før Nortura fastsetter planlagt gjennomsnittlig engrospris. Det grunnlagsdokumentet du leser nå, omtaler forhold som er relevante for fastsetting av engrosprisen på storfe, sau/lam og egg for prisperioden 1. januar – 30. juni 2019.

Dokumentet du leser nå er slik dokumentet foreligger etter styrebehandling.

I kapittel 3 ses det på makroforhold, forbrukertrender og rammevilkår ellers som påvirker mulighetsområdet, mens det i kapittel 4 ses nærmere på de forhold som er mer spesifikke for jordbruket og næringsmiddelindustrien. I kapittel 5, 6 og 7 gjennomgås de produksjonsspesifikke forholdene for henholdsvis storfe, sau/lam og egg.

3 Økonomisk utvikling, forbrukertrender og rammevilkår

Både tilbuds- og etterspørselssiden for kjøtt og egg påvirkes av den generelle økonomiske og sosiale utviklingen og de politiske rammevilkårene. I dette kapitlet peker vi på noen sentrale områder av nasjonaløkonomien generelt. Forhold som forbruks- og befolkningsutvikling, utviklingen i BNP, lønns- og kostnadsvekst og konsumprisutvikling vurderes. I tillegg omtales kort noen viktige trender i forbrukermarkedet og indikatorer på utviklingen hos våre viktigste handelspartnere.

3.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien

Norsk økonomi har hatt en god vekst og det er gode utsikter fremover. Hos Norges handelspartnere fortsetter konjunkttoppgangen, men dempes noe av blant annet internasjonal handelskonflikt. I september ble styringsrenten satt opp for første gang på mange år. Den ble hevet med 0,25 prosentenheter. Samlet sett tilsier utsiktene for økonomien og risikobilde at en venter en gradvis renteoppgang i årene fremover.

3.1.1 Utviklingen i norsk økonomi¹

Norges Banks hovedstyre har enstemmig besluttet å heve styringsrenten med 0,25 prosentenheter til 0,75 prosent. Hovedstyre vurderer videre utsiktene og risikobilde slik at styringsrenten mest sannsynlig bli satt videre opp i første kvartal 2019.

Hos Norges handelspartnere fortsetter konjunkturoppgangen og arbeidsledigheten fortsetter å falle i mange land. Samtidig dempes oppgangen av noe usikkerhet, blant annet som følge av handelskonfliktene internasjonalt.

Siden 2016 har norsk økonomi hatt en god vekst og det er utsikter til god vekst fremover også. Arbeidsmarkedet har vært i bedring og oppgangen internasjonalt, høyere oljepris og lave renter har bidratt til å løfte veksten. Høyere sysselsetting og økt lønnsvekst vil trolig bidra til å holde veksten i husholdningenes konsum oppe. Høyere oljeinvesteringer globalt ventes å løfte eksportveksten. De neste årene vil trolig også investeringene på norsk sokkel øke betydelig.

¹ Hentet fra "Pengepolitisk Rapport. Med vurderinger av finansiell stabilitet. 3/18 september".
<https://www.norges-bank.no/Publisert/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport-med-vurdering-av-finansiell-stabilitet/2018/318/>

Prisveksten har steget markant i år og tolv månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) var 3,4 % i august. Oppgangen skyldes både høyere elektrisitetspriser og at den underliggende prisveksten har økt. Lønnsveksten tok seg opp i fjor. Tilstrammingen i arbeidsmarkedet tilsier at den vil øke videre, men trolig litt mindre enn tidligere anslått. Kronekursen har styrket seg den siste tiden, men er fortsatt svakere enn lagt til grunn i juni.

I Norges Banks hovedstyres drøfting av risikobilde var det spesielt opptatt av hvilke konsekvenser den økende proteksjonismen internasjonalt, samt uro i enkelte økonomier, vil kunne få for den norske økonomien. Økte handelsbarrierer og vedvarende usikkerhet kan dempe importveksten hos handelspartnerne, men det kan også gjøre at kronekursen holder seg svakere enn lagt til grunn. Det er usikkert i hvor stor grad oppgangen i oljeprisen og økt aktivitet i oljenæringen vil bidra til å løfte lønnsveksten. Det er også usikkert hvordan virkningen av høye renter vil være, etter en lang periode med lave renter og voksende gjeldsbelastning i husholdningene.

Hovedstyre legger vekt på at oppgangen i norsk økonomi fortsetter. Den underliggende prisveksten er nær inflasjonamålet på 2 %. Samlet sett tilsier utsiktene for økonomien og risikobilde at en venter en gradvis renteoppgang i årene fremover.

3.1.2 Befolkningsveksten

Fra 2017 til 2018 var befolkningsveksten på 0,7 prosent², og per 1. juli 2018 bodde det 5 312 300 personer i Norge. I 2017 økte folketallet med ca. 38 500³, med et fødselsoverskudd på 15 900 og nettoinnvandringen var på 21 300 personer. Det har ikke vært født færre barn i Norge siden 2003 og for landet som helhet har ikke folkeveksten vært så liten siden 2005⁴. Av befolkningsveksten kom 42 prosent kom i Oslo og Akershus⁵.

Dersom en ser litt lengere frem i tid ventes det lavere befolkningsvekst. Ifølge SSBs befolkningsframskrivninger 2018 vil befolkningsveksten flate ut de neste ti årene før den synker. Likevel ventes det i hovedalternativet at befolkningsveksten vil være positiv hele

² <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

³ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-berekna>

⁴ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/storst-folkevekst-i-akershus>

⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-berekna>

århundre. Det fremskrevne folketallet i hovedalternativet, på 6 millioner i 2040, er noe lavere enn i forrige rapport fra 2016⁶. Veksten forventes hovedsakelig å komme i sentrale strøk.

En vil se en betydelig aldring i Norge. Det vil bli flere innvandrere, men veksten vil hovedsakelig skje i de eldre aldersgruppene.

⁶ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/lavere-befolkningsvekst-framover>

3.2 Endringer i spisevanene

Forbruket av kjøtt stabilt er relativt stabilt per innbygger. Forbruksøkningen sett under ett ser derfor primært ut til å være drevet av befolkningsveksten. I debattene om klima, bærekraft, helse og dyrevelferd har konsumet av kjøtt og særlig rødt kjøtt fått mye oppmerksomhet og det er usikkert hvordan dette vil påvirke forbruket i årene fremover. Det ligger ingen indikasjoner på betydelig reduksjon i forbruket i prognosene. Forbruket av egg har økt noe i perioden. Forbruksøkning framover vil trolig følge befolkningsveksten.

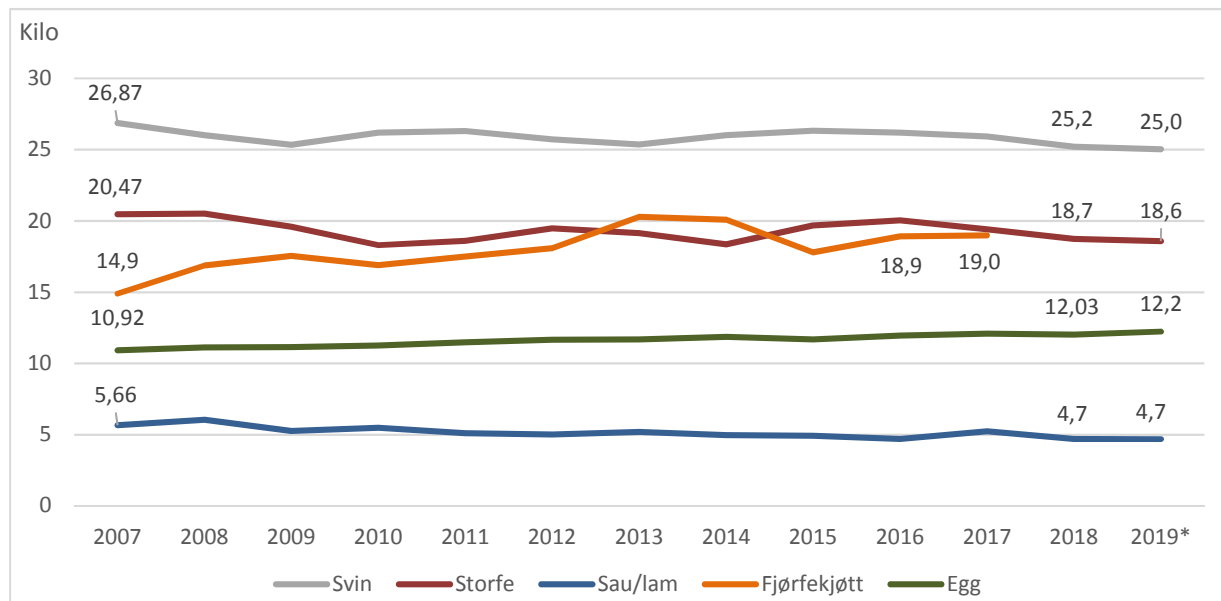
3.2.1 Kjøttforbruk per innbygger

Kjøttforbruket per innbygger har vokst relativt kraftig gjennom nittitallet og fram til 2008. Veksten er i stor grad i form av økt forbruk av hvitt kjøtt - kylling. Det kom en signifikant reduksjon av fjørfeforbruket i 2015, men i 2016 er forbruket på vei opp og har økt med om lag 1 kg per innbygger siden 2015.

Figur 3.1 viser utviklingen av forbruket av kjøtt og egg i kilo per person, baser på engrostatall og folketall. Kjøttforbruket for 2018 er basert engrossalg av kjøtt og egg, med prognose fra 3.tertial og folketall per 1.1.2018 fra SSB. Folketallet i 2019 er framskrivingen fra SSB sitt hovedalternativet. Tallene for engrossalg av kjøtt og egg for 2019 er hentet fra markedsprognosen per september 2018.⁷

⁷ <http://totalmarked.nortura.no/getfile.php/13345085-1536151740/Totalmarked/Prognose/MarkedsPrognoseKj%C3%B8ttEggSep2018.pdf>

Figur 3.1 Forbruk av kjøtt og egg, i kilo per innbygger fra 2005 til prognose for 2019

Prognosen for 2019 viser at engrossalget på svin vil være omtrent på samme nivå som i 2018, men med en økning i befolkningstall gir det en liten nedgang i forbruk per innbygger.

Prognosen for storfe viser en liten nedgang i engrossalget på 0,2 %, som også gir en liten forventet nedgang i forbruket per person. Det er et økende fokus på klima og reduksjon av klimagassutslipp. I denne forbindelse blir det skrevet og snakket mye om å redusere kjøttforbruket og da spesielt rødt kjøtt. Samtidig er det mye fokus på selvforsyning og bruk av norske ressurser, som taler for bruk av beitedyr. Det ligger fortsatt ingen indikasjoner i redusert forbruk i prognosene, men det vil være knyttet noe usikkerhet til om dette blir en trend som får utslag for forbruket av storfekjøtt.

Forbruket av sau og lam er ventet å holde seg stabilt, mens forbruket av egg er ventet å fortsette å stige noe i 2019.

3.2.2 Kjøttforbruk per dyreslag

Tabell 3.1 viser reelt forbruk av kjøtt totalt i tonn og i kilo per innbygger. Her ser man at inntaket av kjøtt per innbygger var 54 kilo i 2016, en liten oppgang på 0,5 prosent fra året før. Dette gir 148 gram per dag, hvor svin utgjør 39 prosent, storfe 27 prosent, fjørfe 18 prosent og lam 6 prosent. Inntaket av rødt kjøtt utgjør 42 kilo per person i året, tilsvarende 115 gram per dag.

Tabell 3.1 Beregnet reelt forbruk av kjøtt i tonn og kg per innbygger. Kjøttets tilstand, Animalia

Tabell 6.1.1. Beregnet reelt forbruk av kjøtt								
Beregnet reelt forbruk (tonn)	2008	2009	2010	2013	2014	2015	2016*	Endring siste år (%)
Storfe	67 995	65 131	63 111	68 900	69 519	76 599	77 579	1,3
Lam	18 809	16 633	17 008	17 632	18 006	17 872	17 262	-3,4
Svin	100 204	99 566	102 805	103 064	107 694	111 250	111 067	-0,2
Fjørfe	41 553	40 116	40 285	52 189	51 119	48 467	51 997	7,3
Viltkjøtt	6 244	6 328	6 530	6 128	6 049	5 881	6 070	3,2
Uspesifisert**	15 241	15 833	15 463	17 962	18 631	18 661	18 561	-0,5
Totalt	250 047	243 606	245 201	265 875	271 018	278 730	282 537	1,4
- herav husdyrprodukter	232 227	228 541	229 511	247 415	246 338	254 188	257 905	1,5
- herav rødt kjøtt	202 971	196 774	199 430	206 230	208 301	219 200	219 172	0,0

Beregnet reelt forbruk (kg pr innbygger)	2008	2009	2010	2013	2014	2015	2016*	Endring siste år (%)
Storfe	14,3	13,5	12,9	12,6	13,5	14,8	14,8	0,4
Lam	3,9	3,4	3,5	3,5	3,5	3,4	3,3	-4,3
Svin	21,0	20,6	21,0	20,3	21,0	21,4	21,2	-1,0
Fjørfe	8,7	8,3	8,2	10,3	10,0	9,3	9,9	6,3
Viltkjøtt	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,1	1,2	2,3
Uspesifisert**	3,2	3,3	3,2	3,5	3,6	3,6	3,5	-1,4
Totalt	52,4	50,4	50,2	52,3	52,8	53,7	54,0	0,5
- herav husdyrprodukter	47,7	47,3	46,9	48,7	48,0	49,0	49,3	0,6
- herav rødt kjøtt	42,6	40,7	40,8	40,6	40,5	42,2	41,9	-0,7

* Foreløpige tall.

** Uspesifisert omfatter i all hovedsak privat import/"grensehandel", der trolig det meste er kjøtt fra storfe, svin, lam og fjørfe. I tillegg omfatter kategorien "annet" kjøtt fra øvrige dyreslag som hest, hval, reptiler, frosk og muldyr. Det er usikkert hvor mye grensehandelen som er rent kjøtt og hvor mye som er bein, beinsprosent er derfor ikke tatt bort på denne.

Kilde: NIBIO, basert på tall fra Nortura Totalmarked og beregnet på oppdrag fra Animalia.

Tabell 3.2 gir en oversikt over forbruket av utvalgte matvarer på engrosnivå i kilo per innbygger. Etter å ha hatt en sterk økning siden 1970, har kjøttforbruket vært relativt stabilt de siste årene. Tall fra Helsedirektoratet viser en oppgang i forbruket av kjøtt fra husdyr på 900 gram per innbygger fra 2015 til 2016. Prognosen for 2017 viser derimot en liten nedgang på 200 gram per innbygger. For kjøtt inkludert vilt, hval og kjøttbiprodukter er nedgangen på 100 gram i samme periode. Når en ser på fisk har det ikke vært en økning i forbruket de siste årene. Fra 2012 – 2014 lå det på om lag 50 kilo per innbygger, før det gikk noe ned i 2015. Fra 2015 til 2016 gikk forbruket ned hele 2,1 kilo. Det ser ikke ut som fisk har tatt over for kylling som proteinkilde. Forbruket av egg ser ut til å holde seg stabilt på 13,1 kilo også i 2017.

Konsumet av grønnsaker har hatt en stor vekst de siste tiårene. Fra 2009 til 2015 har det vært en økning på nær 10 kilo, tilsvarende 14 %. Fra 2015 til 2016 økte konsumet med 3,6 kilo, mens fra 2016 til 2017 forventes det derimot at konsumet går ned igjen 3,1 kilo.

Tallene i tabell 3.2 inkluderer ikke grensehandel.

Tabell 3.2 Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå, kilo per innbygger per år. Sammensatt av rapporten *Utviklingen i norsk kosthold, 2017*, Helsedirektoratet

	1979	1989	1999	2005	2009	2015	2016*	2017**
Kjøtt fra husdyr***	49,7	48,3	57,7	64,5		70,1	71	70,8
Kjøtt inkl. vilt, hval og kjøttbiprodukter***	54,2	52,9	62,9	71,3		76,3	77	76,9
Egg	10,8	11,6	10,8		11,9	12,8	13,1	13,1
Mel	77,6	79,5	86,4		86,4	82,2	83,6	81
Poteter	82,5	80,1	69,5		58,7	51,4	61,8	58,1
Grønnsaker		53,1	60,6		68,4	77,4	81	77,9
Frukt og bær	76	78,6	68,7		89,4	90,2	88,6	89,6
Sukker og sukkervarer	44,6	40,5	43,6		31,9	27	26,8	26,8
Melk	186,3	175,1	127,2 ¹		101,8	87,5	85,1	84
Ost	12	13,2	14,5		16,8	18,5	18,5	18,4
Fisk²			37,7		50,7	48,3	46,2	

1) I perioden før 1999 omfatter tallene også yoghurt omregnet til melk 2) Hel, urensset

*Foreløpige tall **Prognoser ***Ekskl. grensehandel

I kjøttets tilstand 2017 gjengis undersøkelser som belyser tillit til ulike produkter hos forbrukere. Sammenlignet med 2016 viser resultatene fra årets undersøkelse en positiv tendens både når det gjelder tillit til kjøttbransjen og norske kjøttprodukter. Årets undersøkelse viser at⁸:

- Det er en signifikant økning i tilliten til den norske kjøttbransjen. Også når det gjelder tilliten til norske kjøttprodukter er tendensen positiv. 68 % har stor eller svært stor tillit til kjøttbransjen i 2017, mot 60 % i 2016. 78 % har stor eller svært stor tillit til norske kjøttprodukter, mot 70 % i 2016. Tilliten til kjøttprodukter er fortsatt generelt høyere på landsbygda enn i byene.
- Tilliten til fjørfebransjen og til kylling- og kalkunprodukter har økt fra 2016 til 2017. 53 % har stor eller svært stor tillit til fjørfebransjen, mot 45 % i 2016. 55 % har stor eller svært stor tillitt til kylling- og kalkunprodukter, mot 48 % i 2016. Tilliten til

⁸ Kjøttets tilstand 2017, Animalia

kylling- og kalkunprodukter er generelt lavest blant folk bosatt i Oslo og fortsatt høyeste i aldersgruppen under 30 år.

- Tilliten til norske egg er svært høy og har holdt seg stabil siden man begynte målingene i 2008. I 2017 uttrykker 83 % stor eller svært stor tillit til norske egg.
- Tilliten til at norske kjøtt- og eggprodukter er tryggere enn utenlandske er også stabilt høy. I 2017 mente 79 % at norske kjøttprodukter er tryggest. 86 % mener at norske kylling- og kalkunprodukter er tryggest. Folk med høyere utdanning mener i større grad enn andre at det er like trygt å spise norske og utenlandske produkter. Tilliten til at alle norske kjøttprodukter er tryggere er generelt høyere hos kvinner enn hos menn.

3.2.3 Volumutvikling på varegruppenivå

Tabell 3.3 viser omsetningsutviklingen for noen sentrale produktgrupper til og med uke 32 2018. Tall fra Nielsen på varegruppenivå for området kjøtt og egg viser at totalmarkedet, målt i verdi, har hatt en nedgang på 0,1 sammenlignet med samme periode i fjor.

Tabell 3.3 Verdi – og volumutvikling hittil i år (til og med uke 32, 2018), med endringer fra samme periode i fjor⁹

Totalmarkedet hittil i år				
Varegruppe	Verdi i 1000 kr	Endring i %	Volum i tonn	Endring i %
RENT KJØTT	2 496 685	-3,3 %	21 977	-4,3 %
DEIGER/FARSER	1 780 521	-0,8 %	18 435	-2,1 %
FERSK FJÆRKRE KATEGORI	1 932 287	1,6 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.
KJOETTPAALEGG FERSK	1 374 069	-0,7 %	7 792	-1,3 %
FERSKE PØLSER	1 630 844	-0,5 %	23 984	-0,7 %
FORMET BEARBEIDET KJØTT	924 173	0,5 %	9 017	4,4 %
EGG	1 350 845	3,8 %	27 502	0,0 %
SPEKEPOELSE	1 096 512	1,3 %	4 326	2,2 %
SPEKEMAT	654 176	4,1 %	2 000	5,0 %
FERSK BACON/FLESK	562 444	-4,9 %	3 691	-0,5 %
FERSK POSTEI	253 828	-5,6 %	2 151	-2,5 %
DYPFRYST BEARB. KJØTT	325 216	6,8 %	2 596	6,1 %
Totalt	14 381 600	-0,1 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.

⁹ Nielsen (2017)

Verdiøkningen hittil i år, sammenlignet med i fjor, har vært prosentvis størst for dypfrost bearbeidet kjøtt med 6,8 %, etterfulgt av spekemat (4,1 %), egg (3,8 %) og ferskt fjørfe (1,6 %), spekepølse (1,3 %) og formet bearbeidet kjøtt (0,5 %). Volumøkningen har kommet i de samme kategoriene og er her også prosentvis størst for dypfrost bearbeidet kjøtt, etterfulgt av spekemat og formet bearbeidet kjøtt.

Størst prosentvis nedgang ser man i varegruppen fersk postei, fersk bacon/flask og rent kjøtt. Den største prosentvise nedgangen i volum kommer fra rent kjøtt med -4,3 %. Det er etterfulgt av fersk postei og fersk bacon/flesk.

3.2.4 Utvikling i norske mattrender

Teksten nedenfor er basert Kjøttets tilstand 2017 fra Animalia, samt Ipsos rapport Spisefakta 2018 og rapport om nordmenns middagsvaner, om ikke noe annet er oppgitt.

Viktige trender – Norske spisefakta 2018

I september ble Spisefakta 2018 presentert av Ipsos. Undersøkeslen viser norske mattrender fremover og under er noen av hovedpunktene samlet.

- Miljøfokus generelt øker. 46 % mener situasjonen er alvorlig og at det er nødvendig med øyeblikkelige og drastiske tiltak om vi skal løse problemene.
- Det er en økning i andelen som vil begrense kjøttforbruket, noe som trolig er mer drevet av klimahensyn enn av helse. I Oslo har andelen økt til 36 %, mot 30 % i 2015 og 19 % i 2013. I resten av landet ligger andelen på 24 % i 2017, mot 19 % i 2015.
- Det er i økende grad viktig at landbruksproduktene er norske.
- Av hva du ønsker å ikke spise for mye av ligger sukker på topp av listen, men 70 % svarer fett, 51 % svarer pølser og 24 % svarer kjøtt. Kun 7 % svarer egg.
- Interessen for vegetarmat øker, nå også blant menn. Svensker er langt mer interessert i vegetarmat enn nordmenn, men i Sverige har ikke interessen økt noe særlig de siste to årene. På landsbasis er 3 % vegetarianere, i Oslo ligger antallet på 4 %.
- Amerikansk burgerkultur stiger mest når man ser på inspirasjon fra andre land. Mexicansk og Italiensk topper listen.
- Vi er fortsatt skeptiske til at ferdigmaten er like sunn som «mat fra bunnen av», men det er en økning i antall som sier at de syns ferdigmat smaker godt.

Ipsos kom i 2018 med "Middagsdagboken 2017" som kartlegger nordmenns middagsvaner. Resultatene viser at det er store forskjeller på middagsvanene i ukedagene og i helgene. Mandag til torsdag er styrt av sunnhet, tidspress og fornuft, mens fredag til søndag er preget av at vi skal kose oss og at vi bruker mer ressurser på maten. Rapporten konkluderer med at pizza fortsatt er populært og hver uke har 50 % av nordmenn pizza minst en gang. Taco er den mest spiste retten på fredager, etterfulgt av pizza og reker. Hele 80 % av den norske befolkningen under 40 år spiser meksikansk mat minst en gang i måneden. Rapporten konkluderer med at nordmenn er ganske treige med å prøve ut nye matretter, og at Sverige er langt foran når det gjelder å ta til seg nye matretter¹⁰.

Hvordan ser forbrukere på kjøtt¹¹

Forbrukernes holdninger til mat strekker seg lengre enn til sunnhet og kalorier. Andre viktige tema er dyrevelferd og etisk matproduksjon. MatPrat har pågående holdningsundersøkelser som jevnlig måler hvordan forbrukerne ser på kjøtt.

Figur 3.4 gir et overordnet bilde av forbrukers holdninger til noen attributter knyttet til de ulike kjøttslagene. Rød farge indikerer lavt eierskap til dimensjonene, og at det kan være en svakhet og mulig barriere for kjøttsalget. Grønt indikerer høyt eierskap til dimensjonen, og dette kan da være en styrke for salget. Gult indikerer moderat eierskap til dimensjonen.

Tallene fra 2017 viser at når det gjelder svin er hoveddriverene kun at det er billig og enkelt, mens det fremstår som lite eksklusivt og særegent. Storfe har også lavt eierskap til mange av holdningsdimensjonene og det er særlig få som mener storfe er et sunt alternativ. Miljø og bærekraft er også en barriere for mange forbrukere når det gjelder storfekjøtt. Til gjengjeld assosieres storfekjøtt med god smak og kvalitet, i tillegg til at den har status som eksklusiv mat. Kylling blir sett på som lettvinnt, enkelt, magert, billig og familievennlig, mens de mest kritiske forbrukerutfordringene er "rent og trygt" og "etisk". Lam står i en annen posisjon enn de andre kjøttslagene, og det oppfattes som etisk, eksklusivt og lokalprodusert. I tillegg forbindes det med særegen smak og kvalitet. Derimot oppfattes ikke lam som lettvinnt eller rimelig, og det er strekt knyttet til sesong.

¹⁰ <https://www.ipsos.com/nb-no/rapport-om-nordmenns-middagsvaner#>

¹¹ Kjøttets tilstand 2017, Animalia

Tabell 3.4 Overordnet bilde over forbrukers holdninger til ulike kjøttslag. Kjøttets tilstand 2017, Animalia

Figur 6.6.a. Attributter og holdningsdimensjoner - overordnet bilde									
	Svin	Kylling	Storfe	Torsk, sei og lyr	Rød fisk	Steinbit, kveite og annen hvit fisk	Lam	Kalkun	Reinsdyr
Smak og kvalitet	Red	Red	Green	Red	Yellow	Green	Green	Green	Green
Sunnhet og ernæring	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Yellow	Green	Green
Familehverdag	Red	Green	Red	Green	Green	Red	Green	Green	Yellow
Rent og trygt	Red	Red	Red	Green	Red	Green	Green	Green	Green
Lettvint/enkelt	Yellow	Green	Red	Yellow	Green	Red	Red	Red	Red
Lokalprodusert	Red	Red	Red	Green	Red	Green	Green	Yellow	Green
Eksklusiv status	Red	Red	Green	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Magert	Red	Green	Red	Green	Red	Green	Red	Green	Green
Etisk	Red	Red	Red	Green	Red	Green	Green	Red	Green
Rimelig alternativ	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red
Særegent	Red	Yellow	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green

Kilde: MatPrat på grunnlag av Holdningsundersøkelse Kantar TNS, 2017.

Undersøkeslen fra 2018 viser at markedsandelene for storfe holder seg ganske stabilt fra februar 2014 til april 2018. Men utviklingen over tid kan tyde på at reinsdyr muligens tar noe markedsandeler fra storfe. Dimensjonen som går på bærekraft og klima bekrefter fortsatt forbrukeropfatningen om at storfe er en klimaversting og er et lite etisk valg. Andre dimansjoner, som "høy kvalitet" og "mørt alternativ" har en negativ tendens, noe som kan møtes med økt kunnskap om stykningseeler og informasjon om riktig tilberedning.

Lam har fortsatt godt omdømme og det virker til å være stabile forbrukerholdninger. Likevel ser man noen utfordringer. Kunnskap om tilberedning er en barriere for en del forbrukere, i tillegg til at mange opplever at det er lite tilgjengelig. Lam er fortsatt sterkt knyttet til sesong, noe som kan være utforende å endre. Pris er også er barriere for en del forbukere, samt at mange opplever at lam har en kraftig smak.

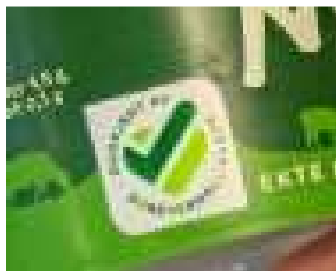
Undersøkelsen for 2018 viser en mulig forverring av situasjonen for omdømmet til svin. Svin viser særlig nedgang på eierskap på attributene "rent og naturlig" og "ingen tilsetningsstoffer". Det kan tyde på noen myter og/eller misforstårler hos forbruker når det gjelder svin.

Det er deimot noe bedring i omdømmet til kylling. Markedsandelene har holdt seg stabilt fra februar 2016. Viktige attributer som "sunt alternativ", "oppleses som trygt å spise", "rent og

naturlig" og "ingen tilsetningsstoffer" viser alle positiv utvikling fra 2015 til 2018. Det kan tyde på at statusen til kylling er på vei tilbake der den var før antibiotika-saken i 2015.

Dyrevelferd

Fokuset på dyrevelferd kan argumenteres å være økende. Dyrevernalliansen, med støtte fra Rema 1000, har utviklet en merkeordning med en rekke kriterier som skal fremme god dyrevelferd.

Nortura har jobbet med griseløftet og har nå innført nye dyrevelferdstiltak til Gilde Edelgris. Tiltakene inkluderer blant annet 15 % mer tilgjengelig areal, at grisene to ganger daglig får tildelt aktivitets- og rotematerialet og at det til enhver tid skal være så mye strø på liggeplassen at all gris ligger tørt på strø. De nye produktene ble lansert i uke 38 i 2018.

Fem hovedttrender

Figur 3.3 viser oversikt over fem hovedttrender som påvirker forbrukere nå. Dette er en sammenstilling fra flere ulike kilder, men blant annet spisefakta og Opplysningskontoret for Egg og Kjøtt. Det er sprikende trender, i fra økt fokus på EMV-varer for å spare penger, til økt bruk av penger på mat gjennom lokale råvarer, til bærekraft, etikk og miljø. Kanskje den største trendendringen innen mat er at vi nå også viser hvem vi er og hva vi står for gjennom mat i tillegg til valg bosted, innredning, bil og klesstil. Det er blitt viktig for oss at maten reflekterer våre verdier og holdninger. Dette kommer til syne gjennom trender som at vi ønsker å spise sunnere gjennom å minimere konsumet av bearbeidet mat og lage mat fra bunnen av. Samtidig er trenden med lettvinthet fortsatt viktig, men den har tatt en ny form fra ferdig middag og halvfabrikata til matkasser. I stedet for å spare på tiden en bruker på

matlaging, sparer en tid en brukte tidligere på å planlegge middag og handle inn. Videre er interessen for norskprodusert, lokale produkter, miljøpåvirkning, bærekraft og matsvinn stor.

Figur 3.2 Oversikt over de 5 megatrendene som påvirker forbrukeren nå

3.3 Import, internasjonale betingelser og grensehandel

Importvernet setter begrensninger på framtidig pris og/eller volumvekst for enkelte produkter og varegrupper.

Importkvoter med lav eller ingen toll påvirker norsk prisdannelse og volum allerede i dag. For storfe påvirkes markedet av at import ved redusert toll er kommet inn til lavere pris enn norsk pris. Den nye Artikkel 19-avtalen påvirker handlingsrommet for produksjon av norks storfe.

Import av egg/kjøtt til Norge kan grupperes i tre/fire hovedgrupper:

- Import innenfor fastsatte kvoter med redusert eller ingen toll,
- Import til full toll
- Import til administrativt nedsatt tollsats i perioder
- Grensehandel.

3.3.1 Styrken i importvernet

Tabell 3.5 viser oversikt over robustheten i tollvernet for kjøtt og egg. Det er ordinær toll og priser på kvantum som er importert ved tidspunkt for oppdatering av tabellen som er vist i tabellen. Storfe helt slakt kan importeres til full toll til en pris bare 3 prosent over norsk pris og er dermed i faresonen med tanke på å ha et effektivt tollvern. Storfe indrefilet og skrotter av lam har god tollbeskyttelse, mens det for de øvrige er begrenset med handlingsrom for prisøkning. For svin indrefilet og kyllingfilet fryst er det svakt tollvern.

Tabell 3.5 viser oversikt over tollvernet for storfe, Svin, Lam, Kylling og Egg.

Produkt	Norsk pris kr. Pr kg.	Norsk pris = 100	EU/VM-pris* i % av norsk	Anvendt toll i % el. Kr/kg EU el. GSP*	Importpris + toll i % av norsk pris. Tall > 100 gir prisvern
Storfe skrotter	60,10	100	EU 50 %	EU 62,08	Krone 103 %
Storfe indrefilet	306,70	100	EU 40 %	EU 539,52	Prosent 176 %
Svin, skrotter	32,20	100	EU 42 %	EU 38,24	Krone 119 %
Svin, indrefilet	107,90	100	EU 37 %	EU 105,11	Krone 97 %
Lam, skrotter	65,20	100	EU 68 %	EU 235,04	Prosent 360 %
Lammelår	104,30	100	EU 52 %	EU 139,15	Krone 133 %
Kyllingfilet fryst	83,30	100	EU 32 %	EU 93,08	Krone 112 %
Kyllingfilet fersk	83,30	100	EU 33 %	EU 128,83	Krone 155 %
Konsumegg	16,50	100	EU 66 %	EU 23,45	Krone 142 %

3.3.2 Artikkel 19¹²

I 2017 ble forhandlingene om EØS-avtalens Artikkel 19 ferdig forhandlet og resultatet er økt kvote for storfe, kylling og ny kvote for ribbeimport på gris i desember. I den nye avtalen vil EUs kvote for storfekjøtt økes med 1 600 tonn til 2 500 tonn. EU har også fått en ny kvote for eksport av ribbe på 300 tonn. Kvoten er tidsbegrenset til desember og det er en tollsats innenfor kvoten (15 kr/kg). Det er i tillegg gitt en begrenset økning av eksisterende importkvoter for noen produkter (kylling, skinke, pølse, andebryst, salat til industri, grønne potteplanter). Samlet sett økes importkvotene for kjøttprodukter med 2 550 tonn. Det er ikke gitt konsesjoner til EU for kjøtt av sau/lam.

For ost økes den tollfrie importkvoten med 1.200 tonn til totalt 8.400 tonn. Kvoteøkningen fordeles med 700 tonn på auksjon og 500 ut fra historisk handel.

¹² Landbruks og matdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-og-eu-enige-om-artikkel-19-avtale/id2548843/>, 11.04.2017

Den nye Artikkel 19 avtalen trådte i kraft fra 1. oktober 2018 og det innebar utvidete importkvoter på auksjon hos Landbruksdirektoratet 21. august. I tråd med avtalen skal kvotene implementeres i perioden 1. oktober til 31. desember. Det vil si at tilgjengelig kvantum i 2018 vil være 25 prosent av de avtalte utvidelsene.

Tabell 3.5 Utdrag fra Auksjonsplan. Oppdatert 13.07.2018¹³

Auksjons dato	Område	Kvote	Varenr. i tolltariffen	Ordinærtoll (kr/kg)	Kvotetoll (kr/kg)	Mengde (tonn)	Merknad
21.8	EU	Ribbe av svin (sideflesk og stykker derav, ikke utbeinet)	02.03.1904	64,96	15	75	Kvoten er gyldig for import f.o.m. 01.10.2018 t.o.m. 31.12.2018
21.8	EU	Storfe, ferskt og fryst: - Hele/halve skrotter - Kvarte skrotter (for og bakparter) - Kvarte skrotter (forpart) - Kvarte skrotter (bakpart) - Såkalte "pistoler"	02.01.1000 02.02.1000 02.01.2001 02.02.2001 02.01.2003 02.02.2003 02.01.2004 02.02.2004	32,28 32,28 66,44 66,40 66,40	0 0 0 0 0	400	Kvoten er gyldig for import f.o.m. 01.10.2018 t.o.m. 31.12.2018
21.8	EU	Skinker, bøger og stykker av svin, ikke utbeinet Skinker, bøger og stykker av svin, med mindre enn 15 vektprosent bein Kjøtt av svin, annet	02.10.1101 02.10.1109 02.10.1900	60,32 60,32 121,12	0 0 0	50	Kvoten er gyldig for import f.o.m. 01.10.2018 t.o.m. 31.12.2018. Kvantum er kalkulert som ikke utbeinete skinker. Ved omregning til kjøtt uten bein brukes en faktor på 1,15.

¹³ <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/internasjonalt-handel/tollkvoter/om-tollkvoter/ekstraordin%C3%A6r-auksjon-av-kvoter-p%C3%A5-landbruksvarer-etter-ny-avtale-med-eu>

3.3.3 Andre internasjonale avtaler¹⁴

Trenden internasjonalt er at det stadig inngås ulike bilaterale og regionale handelsavtaler, noe som også inkluderer Norge med EFTA. Gjennomgående, både i WTO og i frihandelsavtaler, handler det om at avtaleparter gir hverandre gjensidig og eksklusive preferanser i handelen, som er bedre enn det bestevilkårsregelen i WTO sikrer.

Norge har per i dag 27 ratifiserte frihandelsavtaler med 38 land gjennom EFTA. I tillegg har Norge bilaterale frihandelsavtaler med Grønland og Færøyene. I tillegg pågår det forhandlinger med 14 andre land og reforhandlinger med en rekke land.

Et av områdene EFTA nå er inne i forhandlinger med er MERCOSUR, som består av Argentina, Brasil, Uruguay og Paraguay. Landene i MERCOSUR består av verdensledende landbruksprodusenter og eksportører, og deres eksportinteresser ligger hovedsakelig innenfor landbruket. MERCOSUR er store produsenter av blant annet soya, hvete, frukt, bær og kjøtt – da spesielt storfe og kylling. Tilsammen produserer de fire landene over 16 millioner tonn fjørfe og 13 millioner tonn storfe. Dette utgjør henholdsvis 20 og 14 prosent av verdens produksjon, og de eksporterer store volum. For eksempel eksporterte Brasil nær 1,9 millioner tonn storfekjøtt i 2016.

Dersom det blir avtale med MERCOSUR og Kina, betyr det at Norge har inngått avtaler om liberalisering, som gir bedre markedsadgang enn tollvernet Norge praktiserer under WTO, med 5 av de 6 største landbruksvareeksportørene i verden. Dette kan påvirke avsetningsmuligheten for norske varer.

3.3.4 Grensehandel med kjøtt¹⁵

Grensehandelen er økende og det har vært en jevn økning, både i antall dagsturer og antall kroner nordmenn bruker på grensehandel de siste 10 årene. Fra 2008 til 2017 har antall dagsturer økt med 48 %, mens økningen på beløpet nordmenn handler for har økt med nær 70 % i samme tidsrom.

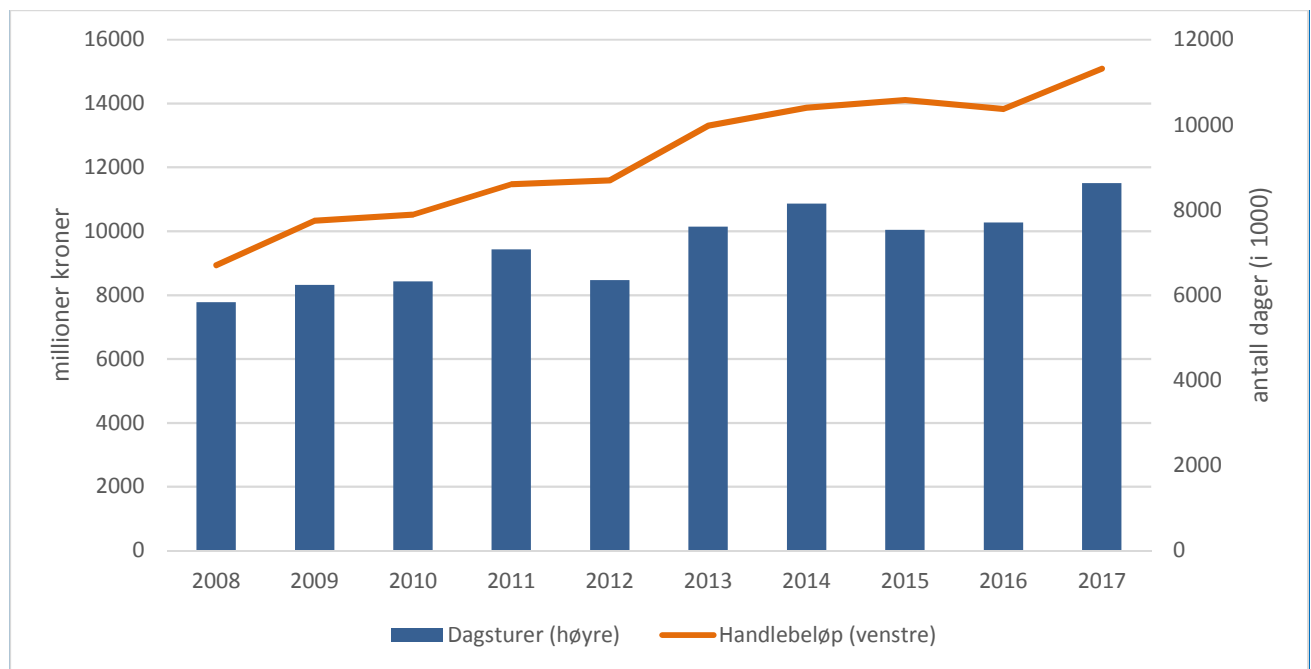
¹⁴ AgriAnalyse 2018 «Frihandelsavtaler og norsk landbruk. Stadig flere avtaler – MERCOSUR neste?»

¹⁵ <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/statistikker/grensehandel>

Figur 3.4 viser grensehandelen med antall dagsturer og millioner kroner. Ifølge SSB handlet nordmenn for 15,1 milliarder kroner på dagsturer til utlandet i 2017. Dette er en oppgang på 1 259 millioner eller 9 prosent, sammenlignet med 2016. Antall dagsturer gikk opp 12 prosent, fra 7,7 til 8,6 millioner turer i samme periode.

Det aller meste av grensehandelen skjer i Sverige. I 2017 gikk kun 6,5 % av turene utenfor Sverige, tilsvarende 500 000 av totalt 8,6 millioner turer. Kun 10,5 % av handlebeløpet ble lagt igjen i andre land enn Sverige. Det er i Strømstad nordmenn legger igjen mest penger når de reiser på dagsturer til Sverige, og i 2017 ble 8,3 milliarder, tilsvarende 55 %, brukt der. Videre brukte nordmenn 2,1 milliarder i Charlottenberg og drøye 1 milliard i Töcksfors, tilsvarende 14 og 7 % av det totale handlebeløpet.

Figur 3.3 Grensehandel 2008 – 2017, antall dagsturer (i 1000) og handlebeløp (millioner kr). SSB tabell 05678. Hentet 5.9.2018

Menon Economics laget i desember 2017 en analyse av de direkte og indirekte effektene av økende grensehandel de siste 12 månedene (fra 3. kvartal 2017 og 12 måneder tilbake i tid). Analysen viser at Norge går glipp av 5 375 arbeidsplasser og 1,8 milliarder kroner i verdiskaping og 3 milliarder i offentlige inntekter, som en direkte effekt av grensehandelen. I tillegg er den indirekte effekten (norsk leverandørindustri) av grensehandel at Norge går glipp

av ytterligere 6 380 arbeidsplasser, 6 milliarder i verdiskapning og 1,8 milliarder i offentlige inntekter.

Rapporten konkluderer videre at de største negative ringvirkningene fra grensehandel rammer mat- og drikkeindustrien og landbruksnæringene (figur 3.5). Det er fordi en stor andel av grensehandelen er mat, som norsk dagligvarehandel i hovedsak kjøper fra norske produsenter. Landbruksnæringen rammes videre fordi det ville vært større etterspørsel fra norsk dagligvare.

Analysen fra Menon Economics har også gjort et estimat for hvordan grensehandelen fordeler seg. I snitt brukte nordmenn 2000 kroner snitt per tur i 2017, og da ble 1 300 kroner, tilsvarende 65 %, brukt på dagligvare. I 2011 gjorde SSB en undersøkelse om hva som handes i forbindelse med dagsturer til utlandet. Undersøkelsen fant at litt under halvparten av det som legges igjen brukes på mat¹⁶. Det kan dermed tyde på at andelen mat nordmenn kjøper på grensehandel har økt de siste årene.

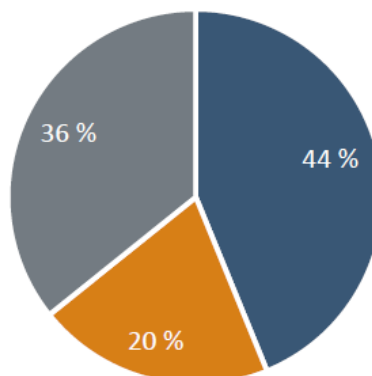
Dersom veksten i grensehandelen fra 2017 fortsetter vil nordmenn i 2030 dra på 12 millioner grensehandelturer og bruke 25 milliarder kroner.

¹⁶ <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/artikler-og-publikasjoner/mest-mat-i-handlekurven>

Figur 3.4 Indirekte tap av arbeidsplasser og verdiskaping, om følge av grensehandel i 2017, fordelt på næring. Menon Economics, 2017¹⁷

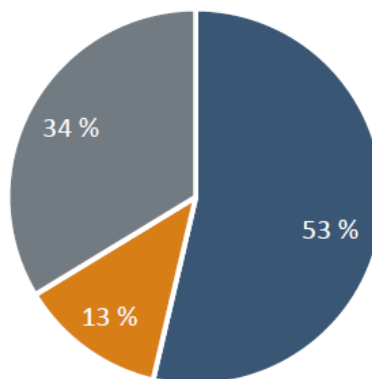
Det indirekte tapet av **arbeidsplasser**, som følge av grensehandel i 2017, fordelt på næringer

- Øvrige næringer
- Jordbruk, Skogbruk og Fiske
- Produksjon av mat og drikke, og annen industri

Det indirekte tapet av **verdiskaping**, som følge av grensehandel i 2017, fordelt på næringer

- Øvrige næringer
- Jordbruk, Skogbruk og Fiske
- Produksjon av mat og drikke, og annen industri

I rapporten *Utviklingen av norsk kosthold 2017* fra Helsedirektoratet er det gjort et anslag på engrosforbruket av kjøtt (inkl. spiselige biprodukter) som kommer fra grensehandel. Tabell 3.6 viser engrosforbruket i kilo kjøtt per innbygger med og uten grensehandel. Her ser man en økning i antall kilo kjøtt per person som kommer fra grensehandel siden 2000-tallet, men at det har vært stabilt på 4,4 kilo i 2015 og 2016, og det er prognose om 4,4 kilo også i 2017. Dette kan tyde på at økningen i grensehandel kommer i andre varegrupper en kjøtt.

¹⁷ <https://www.virke.no/globalassets/bransje/grensehandel---tapte-arbeidsplasser-og-offentlige-inntekter-for-norge---menon-desember-2017.pdf>

Tabell 3.6 Forbruket av kjøtt på engrosnivå, kilo per innbygger, med og uten grensehandel. Hentet fra Utviklingen av norsk kosthold 2017, Helsedirektoratet¹⁸

	1979	1989	1999	2005	2015	2016*	2017**
Kjøtt inkl. vilt, hval og kjøttbiprodukter, kg	54,2	52,9	62,9	71,3	76,3	77	76,9
Inkl. grensehandel, kg	55	54,1	64,9	74,5	80,7	81,4	81,3
Beregnet grensehandel, kg	0,8	1,2	2	3,2	4,4	4,4	4,4

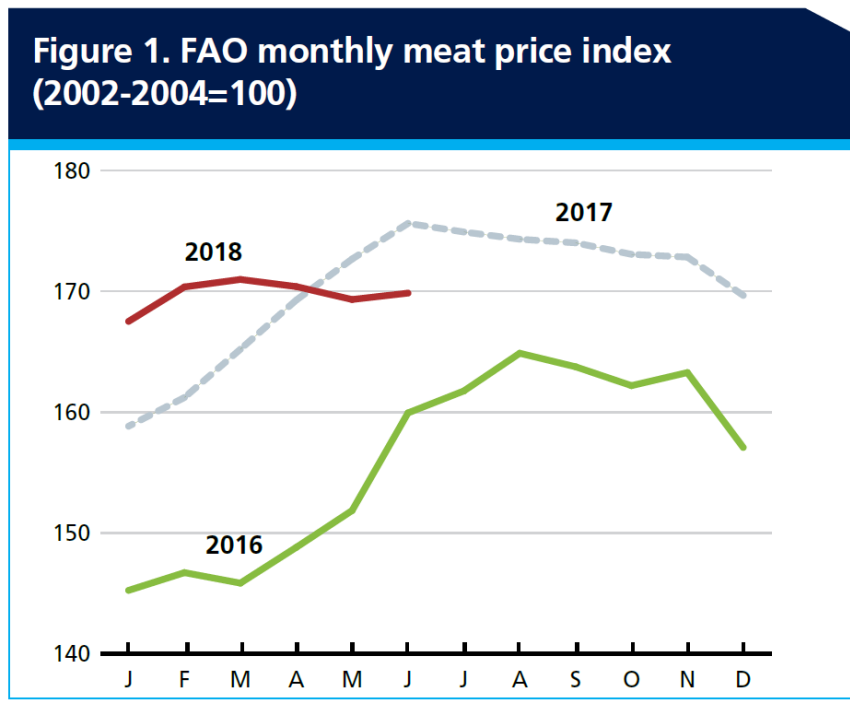
3.3.5 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt¹⁹

Ifølge FAO sin kjøttprisindeks har internasjonale kjøttpriser økt med nær 9 prosent i 2017, og spesielt i første andel av 2017 steg prisene mye (figur 3.7). Dersom en sammenligner kjøttprisene med 2016, steg prisene på sau/lam med 26 %, svin med 10 %, kylling med 8 % og storfe med 6 %. Mellom juli 2017 og januar 2018 var det derimot noe nedgang i prisene. Dette gjenspeiler store eksportmuligheter, samtidig som det var vanskeligere adgang til noen viktige eksportland. Fra januar 2018 til juli 2018 har prisene vært mer stabile, med en total økning på 1,6 % sammenlignet med samme periode året før. En så da en økning i priser for storfekjøtt på 3,7 % og 27,6 % for sau/lam, mens det var en nedgang for kylling og svin, med henholdsvis 1,6 og 4,5 %. En av grunnene til prisveksten for sau/lam har vært stor importetterspørsel, spesielt fra Kina og USA.

¹⁸ <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1429/Utviklingen-i-norsk-kosthold-2017-matforsyningsstatistikk-IS-2703.pdf>

¹⁹ FAO Food Outlook 1. July 2018. <http://www.fao.org/3/CA0239EN/ca0239en.pdf>

Figur 3.5 Månedlig kjøttprisindeks FAO, i perioden januar 2016 til juli 2018.

Med positive økonomiske utsikter og rikelig tilgang på fôr mange steder i verden forventes kjøttproduksjonen totalt å stige med 6 millioner tonn, til totalt 336 millioner tonn. Dette tilsvarer en vekst på 1,7 %. Mye av veksten vil komme i Kina, men også i USA, Brasil, EU, Russland, India og Mexico er ventet å øke produksjonen. Veksten vil hovedsakelig komme på kylling (ca. 2 millioner tonn) og svin (2,4 millioner tonn), samt noe vekst i storfe, mens det er ventet marginal vekst for sau/lam.

Det globale forbruket av kylling, svin, storfe og sau/lam er ventet å ligge på rundt 335 millioner tonn, som nesten matcher prognosen for produksjon. Det gir et globalt forbruk på om lag 44 kilo per person i 2018, opp 0,6 % fra 2017. Dette er i tråd med de positive økonomiske utsiktene globalt og en fortsatt urbaniseringsprosess mange steder, som har en tendens til å øke etterspørselen etter husdyrprodukter. Fordelingen gir et forventet forbruk på 16 kilo hver av fjørfe og svin, 9 kilo storfe og 2 kilo fårekjøtt.

Det meste av kjøttproduksjonen blir konsumert innad i produsentlandet. Samtidig er 2018 ventet å bli et rekordår med en vekst i handelen med en økning på rundt 600 000 tonn, tilsvarende 1,8 %, til totalt 33 millioner tonn. Det vil si at den globale handelen med de fire

kjøttslagene er på knappe 10 % av produksjonen, opp fra 8,9 % i begynnelsen av 2000-tallet. Det viser at kjøttindustrien i større grad integreres i globale verdikjeder/handelsstrømmer. Den største økningen i handelen vil komme fra storfe og kylling, og spesielt på grunn av økende etterspørsel fra Kina, Japan, Mexico, Angola og Viet Nam. Etterspørselen er i stor grad ventet å bli dekket fra USA, Argentina, EU og India.

4 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

4.1 Marked og pris – prognoser

Hovedtrekkene i prognosene for 2019 er: Svinenæringen står overfor en svært krevende situasjon. Prognosen viser om lag balanse for sau og lam, men det er fortsatt mye sau på lager. Det forventes fortsatt underskudd av storfe, men det nærmer seg markedsdekning også for dette dyreslaget. Det er ventet et lite overskudd av egg i 2019.

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosene som legges til grunn ble lagt fram 5. september 2018.

4.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet i 2018

Tabell 4.1 viser prognosen for produksjon og salg av kjøtt og egg for 2018. Reduksjonen i engrossalget av sau/lam i 2018 må sees i sammenheng med at salget i 2017 var kraftig stimulert ved bruk av frysefradrag og prisreduksjon.

Tabell 4.1 Prognose for salgsproduksjon og engrossalg 2018

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	18/17		tonn	18/17	
Storfe/kalv	88 000	104	7 970 ¹⁾	99 300	97	-3 300
Sau/lam	25 100	94	906 ²⁾	24 900	90	1 100
Gris	137 800	101	1 575 ³⁾	133 500	98	5 800
Egg	63 800	101	290 ⁴⁾	63 700	100	400

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben, WTO-kvoten på 1084 tonn, EU-kvotepå 2.500 tonn (1.300 tonn i 2018) og GSP-kvotepå 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben).

2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 100 tonn SACU m/ben.

3) Importen inkluderer spekk (750 tonn), WTO-import på 150 tonn (av kvoten på 1.381 tonn) og EU-kvotepå 900 tonn (675 tonn i 2018).

4) Forutsetter i prognosen inntak av EU-kvoten på 290 tonn egg.

4.1.2 Prognose for produksjon og engrossalg for 2019

Vurderingene av markedsutsiktene bygger på prognoser for kjøttproduksjon og engrossalg, justert for import. Tabell 4.2 viser prognosen for 2019.

Tabell 4.2 Prognose for salgsproduksjon og engrossalg 2019

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	19/18		tonn	19/18	
Storfe/kalv	84 900	96	9 170 ¹⁾	99 100	100	-5 000
Sau/lam	23 900	95	906 ²⁾	25 000	100	-200
Gris	137 100	99	1 800 ³⁾	133 500	100	5 400
Egg	64 800	102	290 ⁴⁾	64 300	101	800

Den første prognosen for 2019 viser at svinenæringen står overfor en svært krevende markedsituasjon. I tillegg forventes det også et overskudd av egg neste år. For sau og lam viser prognosen om lag balanse, men det er fortsatt mye sau på lager. Prognosen viser fortsatt underskudd av storfe, men det nærmer seg markedsdekning også for dette dyreslaget.

Se kap. 5, 6 og 7 for nærmere beskrivelse og analyse av den enkelte varegruppe.

4.2 Langtidsutsikter for markedsbalanse kjøtt og egg

4.2.1 Innledning og sammendrag

Bortsett fra storfekjøtt er vi i dag mer enn selvforsynte av kjøtt og egg. Det er en målsetting å dekke norsk forbruk av kjøtt og egg. Med begrensede eksportmuligheter er det innenlandske salget, med fradrag for de faste importkvotene, i realiteten en maksgrænse for produksjonen. Importkvotene følger av internasjonale avtaler og forventes over tid å bli lagt til rette for å tas inn.

Med en relativt stor prisdifferanse i forhold til omverdenen og bortfall av eksportstøtte øker risikoen for overproduksjon av husdyrprodukter. Dette er produkter med lav priselastisitet som gjør det kostbart med en prisreduksjon innenlands for å omsette større kvanta.

Under vil det beskrives ulike scenarier for utvikling av forbruket av de ulike kjøttslagene samt egg. Vi har valgt år 2025 som horisont her. Tallene her bygger på de første offisielle prognosene for året 2019 som ble lagt fram 5. september.

I mulighetsrommet for norsk produksjon er det forutsatt et tilstrekkelig importvern og at det i bunn ligger mulighet for en lønnsomhet i produksjonene i Norge. Det forutsettes at tilgang på kapital, arbeidskraft og areal ikke er en begrensning for produksjonen. Vi har høyt kostnadsnivå og kaldt klima, men også fortrinn som f.eks. rikelig rent vann og lav forekomst av dyresykdommer.

Det er tatt utgangspunkt i et forbruk per innbygger som gjeldende prognose for 2019. Videre er det forutsatt en vekst i folketallet i Norge fra 2018 til 2025 på 3,3 %.

En oppsummering av innsikt fra Norsk Spisefakta/Norsk Monitor, undersøkelser om mat og helse i de nordiske land (Food and health Nordic report 2017), samt andre undersøkelser underbygger et framtidsscenario med tydelig redusert kjøttforbruk. Det er imidlertid svært usikre estimater for kvantifisering av disse trendene. Ut i fra dette, samt utviklingen de siste årene, tyder på at det kan bli krevende å holde tritt med befolkningsveksten for rødt kjøtt. Økt markedsføring og lavere pris kan imidlertid påvirke etterspørselen etter storfekjøtt.

Utviklingen i melkeproduksjonen har stor betydning for produksjonen av storfekjøtt. Med valgte forutsetninger om melkebehov og melkeytelse per ku er det beregnet et scenario på at det trengs 102.000 ammekyr for å dekke forventet behov av norskprodusert storfekjøtt i 2025. Dette er om lag 11.000 færre enn langtidsutsiktene vi laget i september 2017. Hovedårsaken til dette er en nedjustering av forventet salg med 3.500 tonn.

Beregningen på 102.000 ammekyr vil si bare en mindre økning fra dagens bestand, inkludert innvilgede prosjekter. Med totalforbruk av storfekjøtt i 2025 som gjeldende prognose for 2019, altså en nedgang per innbygger, er det med forutsatt effektivitetsøkning beregnet at dagens ammekuttall er tilstrekkelig.

4.2.2 Befolkningsframskrivninger fra Statistisk sentralbyrå

Befolkningsframskrivninger er beregninger av hvordan befolkningen utvikler seg framover, gitt ulike forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og inn – og utvandring. I hovedalternativet for utviklingen passerer Norge 6 millioner før 2040. Det forventes at veksten framover først og fremst kommer i sentrale strøk, mens mange distriktskommuner får nedgang i folketallet. Det blir flere innvandrere, men hvor mange er usikkert. Og det blir flere eldre – spesielt i distriktene og blant innvandrere. Om femten år blir det sannsynligvis flere eldre over 65 år enn barn og unge under 19 år.

SSB presenterte i juni 2018 tre alternativer for befolkningsframskrivninger helt fram til 2100. Mellomalternativet for befolkningsprognosen viser en økning på 4,8 % fra 1. januar 2018 til 1. januar 2025. Vi har som sist valgt å bruke det laveste alternativet med en økning på 3,3 % i disse utsiktene. Det vil si en vekst i folketallet i Norge fra 5,296 mill. pr. 1.1.2018 til 5,470 mill. ved inngangen til 2025. Det er tatt utgangspunkt i et forbruk per innbygger som gjeldende prognose for 2019.

4.2.3 Framtidsscenario - redusert kjøttforbruk

Det er selvfølgelig mange andre faktorer og trender enn folketallet som er bestemmende for behovet for kjøtt- og eggprodukter. En oppsummering fra Norsk Spisefakta/Norsk Monitor, undersøkelser om mat og helse i de nordiske land (Food and health Nordic report 2017), samt andre undersøkelser underbygger et framtidsscenario med tydelig redusert kjøttforbruk.

Yngre generasjoner kjøper mindre enn eldre. Samtidig er det en langsiktig trend oppover for kylling. For egg er det ikke noen spesiell trend. Det er imidlertid svært usikre estimater for kvantifisering av disse trendene. Viktige stikkord som vil påvirke behovet for kjøtt- og eggprodukter:

- Helse/ernæring
- Klima og bærekraft, mindre matsvinn
- Etisk produksjon
 - ✓ Etisk produksjon
 - ✓ Dyrevelferd
 - ✓ Arbeidsmiljø
- Mat- og kjøtttrender
 - ✓ Større interesse for vegetarmat
- Teknologisk utvikling
 - ✓ Kjøttsubstitutter
 - ✓ Kunstig fremstilt kjøtt fra stamceller
- Politikk-trender
- Utviklingen i privat konsum og priser på de ulike produktene
 - ✓ Mindre prisavslag og kampanjer for kjøtt i kjedene

Mange av disse faktorene peker mot et redusert forbruk av særlig rødt kjøtt. Det har allerede påvirket kjøttforbruket og det er å forvente at dette også fremover vil påvirke forbruket i negativ retning. Kjøtt og egg som en naturlig kilde for næringsstoffer, mineraler og vitaminer kan virke stabiliserende på disse trendene.

4.2.4 Scenarier for engrossalg av kjøtt og egg i 2025

På grunnlag av befolkningsframskrivningene til Statistisk sentralbyrå er det med utgangspunkt i prognosene for salget i 2019 estimert 2 alternativer for engrossalget i 2025. Det er valgt å bruke prognosene med det laveste alternativet for befolkningsvekst som et hovedalternativ i disse langtidsutsiktene. Dette fordi det samstemmer best med trenden i utviklingen i folketallet i det siste og at vi mener det er riktig å legge en forsiktig utvikling til grunn.

På grunn usikkerhet i svært usikre estimater for kvantifisering av andre nevnte faktorer som påvirker forbruket er Totalmarked sine prognoser for 2019 lagt til grunn i det tredje alternativet for salget i år 2025. Det vil altså si en nedgang i kjøttforbruk per innbygger. For kylling er det lagt til grunn 1 % årlig forbruksvekst.

Alternative scenarier for engrossalg helt slakt kjøtt og egg. Tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Storfe/kalv	103 200	101 800	99 100
Svin	139 000	137 200	133 500
Sau/lam	26 000	25 700	25 000
Kylling	98 700	98 700	93 000
Egg	66 900	66 000	64 300

1 % årlig vekst for kylling

Antatte importkvoter/-tak kjøtt (omregnet til helt slakt) og egg i tonn

	WTO	EU	Island	SACU	GSP	SUM
Storfekjøtt	1 084	2 500		4 921	665	9 170
Svin *	1 381	900				3 031
Sau/lam	206		600	530		1 336
Kylling	221	950				1 171
Egg	1 295	290				1 585

*) For svin i tillegg dagens «nødvendige» import av spekk på 7-800 tonn

Ny artikkel 19-avtale mellom Norge og EU er fullt gjeldende fra 2019. Dette innebærer en økning i importkvoten for storfekjøtt fra EU på 1 600 tonn til 2 500 tonn. EU har også fått en ny kvote på 300 tonn ribbe. For svin importeres det årlig om lag 750 tonn svinefett (spekk) som inngår i beregnet engrossalg. Det er ikke alle kvotene som blir utnyttet fullt ut alle år. Dette skyldes både markedssituasjonen i Norge og opprinnelsesland samt forbrukerne sine preferanser.

Sikkerhetsmarginer

Med bakgrunn i blant annet dagens fordeling av storfekjøttproduksjon og salg gjennom året er det lagt inn en sikkerhetsmargin i 2025 på 2 500 tonn opp til full dekning av årsforbruket i Norge. Dette blant annet på grunn av lavere preferanse i markedet for frossent helt slakt av

storfe. For svin er det lagt inn en sikkerhetsmargin på 1.000 tonn i tillegg til hele WTO-kvoten på 1 381 tonn frossen. For sau/lam er inntak av importtaket på 530 tonn fra SACU-land lagt inn som en sikkerhetsmargin.

- Storfe: 2 500 tonn i sikkerhetsmargin
 - ✓ Vanskelig å styre produksjon etter svingninger i behovet
 - ✓ Lav preferanse i markedet for frossent regulert slakt
- Svin: 1 000 tonn
 - ✓ Ribbetiltak faller bort når eksportstøtten forsvinner
 - ✓ Hele WTO-kvoten på 1.381 tonn frossen en sikkerhetsmargin
- Sau/lam
 - ✓ 530 tonn importtak fra SACU
- Egg
 - ✓ 500 tonn (EU-kvote og deler av WTO-kvote)
- Kylling
 - ✓ 500 tonn (deler av EU-kvote)

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare.

Sikkerhetsmarginene er trukket fra tilgjengelig salg

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Storfe/kalv	91 500	90 100	87 400
Svin	135 000	133 200	129 500
Sau/lam	24 700	24 400	23 700
Kylling	98 200	98 200	92 500
Egg	66 400	65 500	63 800

4.2.5 Framtidsplaner for ammekuproduksjonen

På oppdrag fra Totalmarked gjennomførte AgriAnalyse i sommer en spørreundersøkelse blant et tilfeldig utvalg gårdsbruk. 1.302 svarte på spørsmålene om ammekuproduksjon. 70 % av de som har denne produksjonen i dag er sikker på at de vil ha ammekyr om 5 år. 6,5 % vil avvikle og 23,5 % er usikker. Av de 70 % som er sikker vil:

- 49,6 % øke antall ammekyr
- 44,5 % vil drive på samme nivå som i dag
- 2,5 % vil redusere

2,9 % av alle spurte planlegger å starte opp med ammekyr i løpet de 5 første årene, mens 10,6 % ikke er sikker på at de vil starte opp. 2,9 % er beregnet å utgjøre 960 foretak. De oppgir et gjennomsnittlig ammekutall på 22,8 om 5 år; i alt 22.000 ammekyr.

Viktige grunner til å øke besetningen eller starte opp med ammekyr:

- Øke inntektsgrunnlaget på gården
- Ledige ressurser; areal, bygninger
- Den eneste landbruksproduksjonen uten overproduksjon
- Dårlig økonomi i saueholdet
- Økonomien i kornproduksjon – kombinere med andre inntektskilder.

Tall fra undersøkelsen – oppsummert og ganget opp med populasjonen

	N.	Popu- lasjon	Gj.sn. antall ammeku	Totalt antall ammekyr
Antall produsenter med ammeku i dag	171	5 006	20,9	104 431
Gårdsbruk der de planlegger å fortsette som i dag	53	1 679	27,5	46 179
Antall produsenter som vil endre besetningsstørrelsen	62	1 826	31,6	57 695
De som ikke har ammekyr i dag, men som planlegger ha om fem år	34	963	22,8	21 949
Til sammen – de som er «sikre»		4 467		125 823
Antall produsenter med ammekyr, som ikke er sikker på om de vil fortsette	40	1 176	14,1	16 623
Antall produsenter uten ammekyr i dag, som ikke er sikker på om de vil starte opp i løpet av fem år	119			?

Oppsummert utgjør de som er sikre vel 20.000 flere ammekyr om 5 år.

4.3 Prisdannelsen for kjøtt og egg

Storfe har hatt en underdekning og har hatt en positiv utvikling i engros- og avregningspriser. Det har så langt ikke medført at produksjonen har økt så mye at det dekker markedet, men i prognosen for 2019 viser at det nærmer seg markedsdekning også for dette dyreslaget.

For produksjoner preget av overskudd må man i prissettingen ta hensyn til produsentenes behov for å dekke kostander, samt vederlag til arbeid og egenkapital, men samtidig må prissettingen gjennomføres slik at det ikke stimuleres til økt produksjon.

4.3.1 Engrospris

Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes av markedsregulator med sikte på at en i gjennomsnitt for året prisperioden oppnår målpris (gjelder kun gris) eller gjennomsnittlig planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for egg og kjøtt. Engrosprisen danner utgangspunkt for prisen både forover og bakover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

4.3.2 Avregningspris

Avregningsprisen til bonde (Norturas produsenter) avledes av engrosprisen via "Nettonoteringen". Nettonoteringen er en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for helt slakt /egg. Verdi av andre produkter fra slaktet som for eksempel hud, skinn og innmat legges til engrosprisen, mens kostnader ved slakting inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Når enkeltelementer i kalkylen endres, endres dermed også avregningsprisen.

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging med disse faktorene for kjøtt:

Engrospris

- Kjøttkontrollavgift
- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter *)**
- + Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull)
- Slaktekostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.)
- Omsetningsavgift
- = **Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Nortura**
- + Norturatillegg
- + Kvantumstillegg
- + Eventuell etterbetaling
- = **Utbetalingspris til produsent**

I tillegg kommer grunntilskudd (sau/lam og geit/kje), kvalitetstilskudd for storfe og sonedifferensiert distriktstilskudd

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot målpris eller planlagt gjennomsnittlig engrospris

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging med disse faktorene for egg:

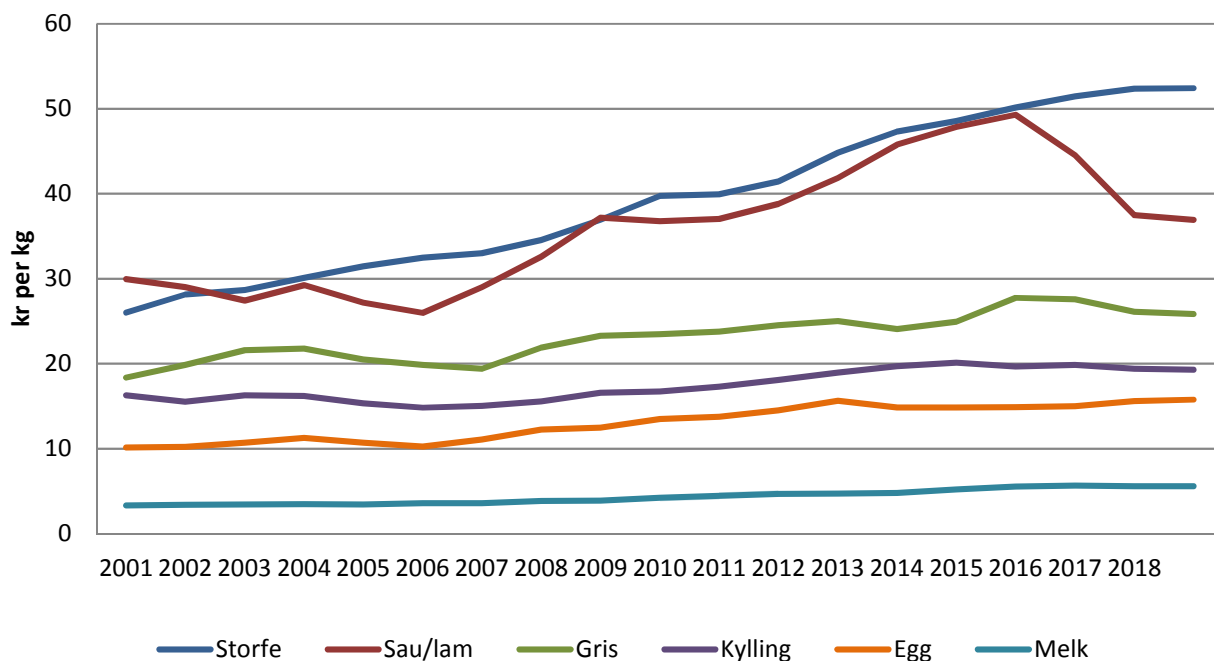
Engrospris

- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter *)**
- Sorteringskostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk
- Omsetningsavgift
- = **Veiledende avregningspris egg fra Nortura**
- + Norturatillegg
- + Kvantumstillegg
- + Eventuell etterbetaling
- = **Utbetalingspris til produsent**

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Feil! Fant ikke referanseskilden. viser utviklingen i gjennomsnittlig utbetalingspris for kjøtt, egg og melk fra 2001 til 2018²⁰. Tallene for 2017 er foreløpig regnskap og 2018 er budsjett.

Figur 4.1 Utviklingen i utbetalingspris (avregningspris til bonde for ulike husdyrprodukter). Tallene for 2017 er foreløpig regnskap og 2018 er budsjett.

Utviklingen i utbetalingspris for storfe og lam har vært betydelig sterkere enn for de øvrige husdyrproduktene, men lam har hatt en prisnedgang i 2016 og 2017 på grunn av overproduksjon. Gris har økt noe igjen i 2014 og 2015, da markedssituasjonen bedret seg etter flere år med produksjonsoverskudd. I 2017 sank prisen noe igjen og ser ut til å få noe nedgang også i 2018. Prisen på kylling holder seg også stabil i 2017 og 2018, mens egg ser ut til å stige noe i 2018.

²⁰ BFJ - Totalkalkylen 2017

4.4 Prisene i forbrukermarkedet

Prisutviklingen i forbrukermarkedet gjenspeiler ofte ikke utviklingen i engrospris. Prisøkninger på engrosnivå overveltes noen ganger ufullstendig videre i verdikjeden, mens en i andre sammenhenger ser økning i forbrukerpriser som ikke henger sammen med prisøkninger tidligere i verdikjeden. På sikt er det likevel prisuttaket i forbrukermarkedet som skal dekke kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Det siste året målt i fra august til august har KPI økt med 3,4 %, og forbrukerpriser på matvarer og alkoholfri drikkevarer steg med 3,2 %. Totalt sett viser den månedlige prisutviklingen at det har vært en oppgang for alle varegrupper (kjøttvarer, storfe;biffer, lam, svin, fjørfe, kjøttdeig m.m.) det siste året, med unntak av fjørfe.

KPI økte med 3,4 % fra august 2017 til august 2018. Forbrukerpriser på *matvarer og alkoholfri drikkevarer* steg med 3,2 % i samme tidsrom. Hovedgruppen *egg* har det siste året økt med 0,1 prosent, *frukt og grønt* har økt med 5,3 prosent, *meierivarer* har økt med 5,4 prosent, *fisk* har økt med 1,9 prosent, *kjøttvarer* har økt med 2,3 prosent mens *annet* har økt med 2,4 prosent²¹.

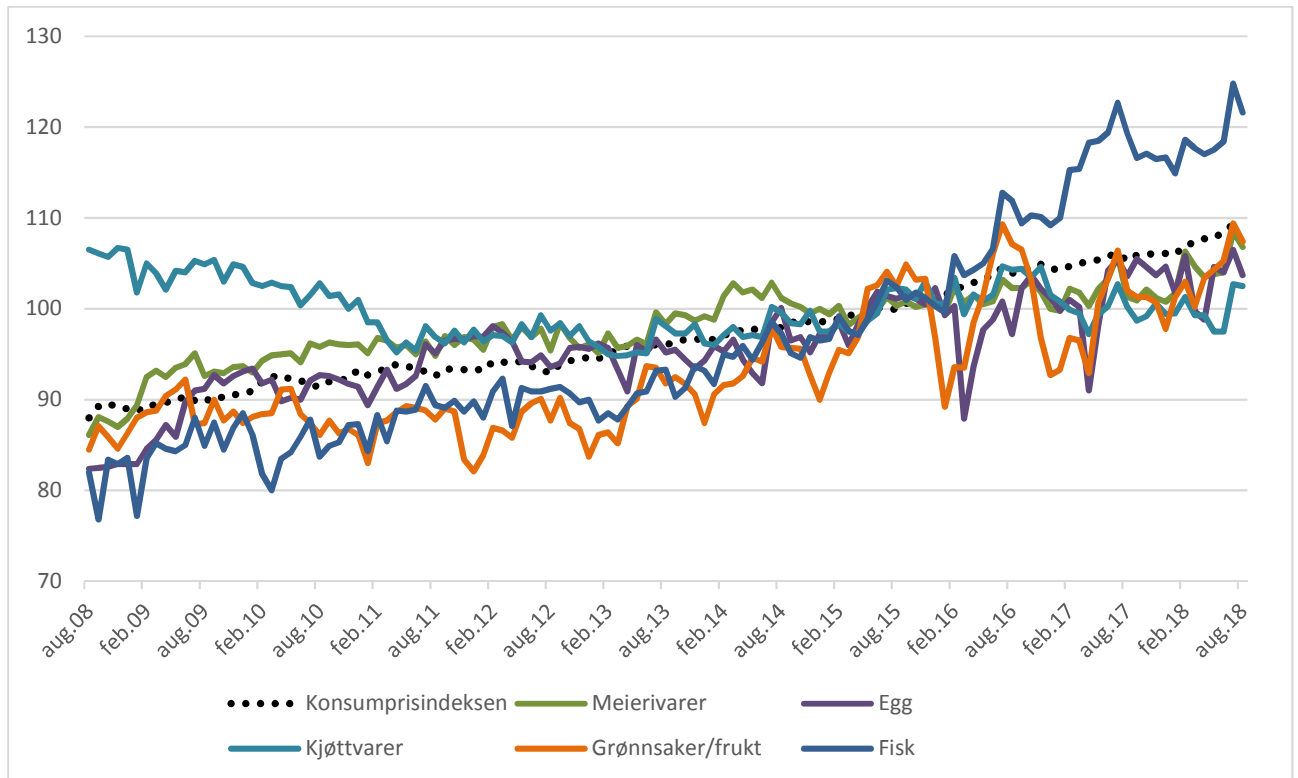
Det er prisuttaket i forbrukermarkedet, i dagligvare, storkjøkken eller KBS²², som i sum skal gi dekning av kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Sisteledet står likevel fritt til å sette forbrukerprisen. Dette er grunnen til at butikker i perioder tilbyr enkeltvarer som ligger betydelig under produksjonskostnaden. Dette gjelder spesielt produkter fra lam som er sesongvare, som får-i-kålkjøtt, men vi har også sett “ribbekrig” på gris fram mot julesesongen. Langvarige kampanjer og priskriger på populære varer, kan medføre at forbrukerne venner seg til et kunstig lavt prisnivå. Det er risiko for at dette kan forplante seg og påvirke prisuttaket bakover i verdikjeden. Samtidig vil en slik prising kunne medføre ubalanse mellom de ulike delene av dyret, der for eksempel lav pris på ribbe gir for sterk etterspørsel av denne delen opp mot andre deler som skinke og bog.

Figur 4.2 viser månedlig prisindeks på forbrukernivå i tiårsperiodeon august 2008 til august 2018, med 2015 som referanseår. Figuren viser at alle varegrupper har hatt en prisøkning som mer eller mindre følger den generelle prisøkningen (svar stiple linje), utenom kjøttvarer. Prisen for kjøtt har hatt variasjon i prisnivået og gått noe ned. Det er verdt å merke seg den store oppgangen i forbrukerprisene for fisk siden 2016.

²¹ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

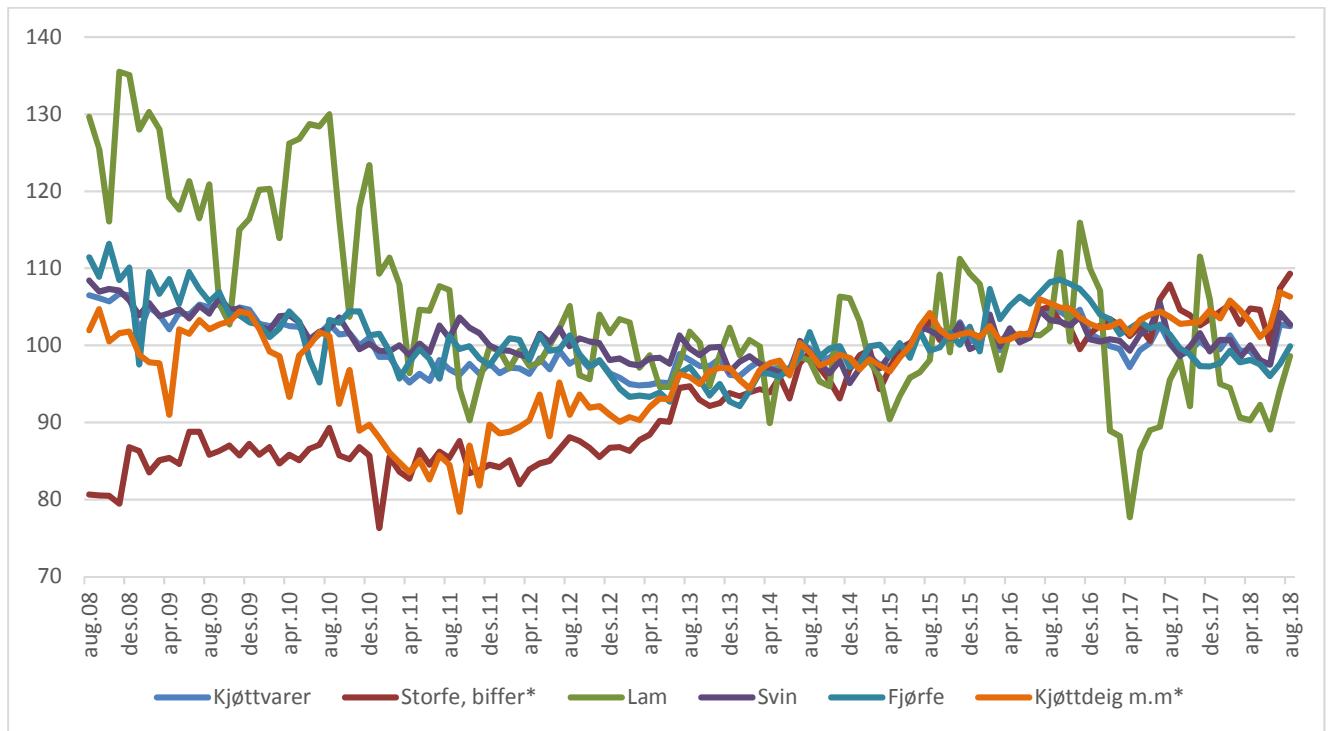
²² KBS= kiosk og bensinstasjoner

Figur 4.2 Månedlig prisutvikling for varer og tjenester med 2015=100²³

Figur 4.3 viser månedlig prisindex på ulike kjøttslag, fra august 2008 til august 2018. Indeksene for storfe, lam, svin og fjørfe dekker produkter av rent kjøtt, som biffer og fileter. Indeksen for ”kjøttdeig etc.” dekker bearbeidede kjøttvarer, som kjøttdeiger, kjøttkaker mv. Indeksen består av bearbeidede kjøttvarer fra flere dyreslag, men storfe veier klart tyngst i indeksen.

²³ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

Figur 4.3 Månedlig prisutvikling for varer og tjenester med 2015=100²⁴

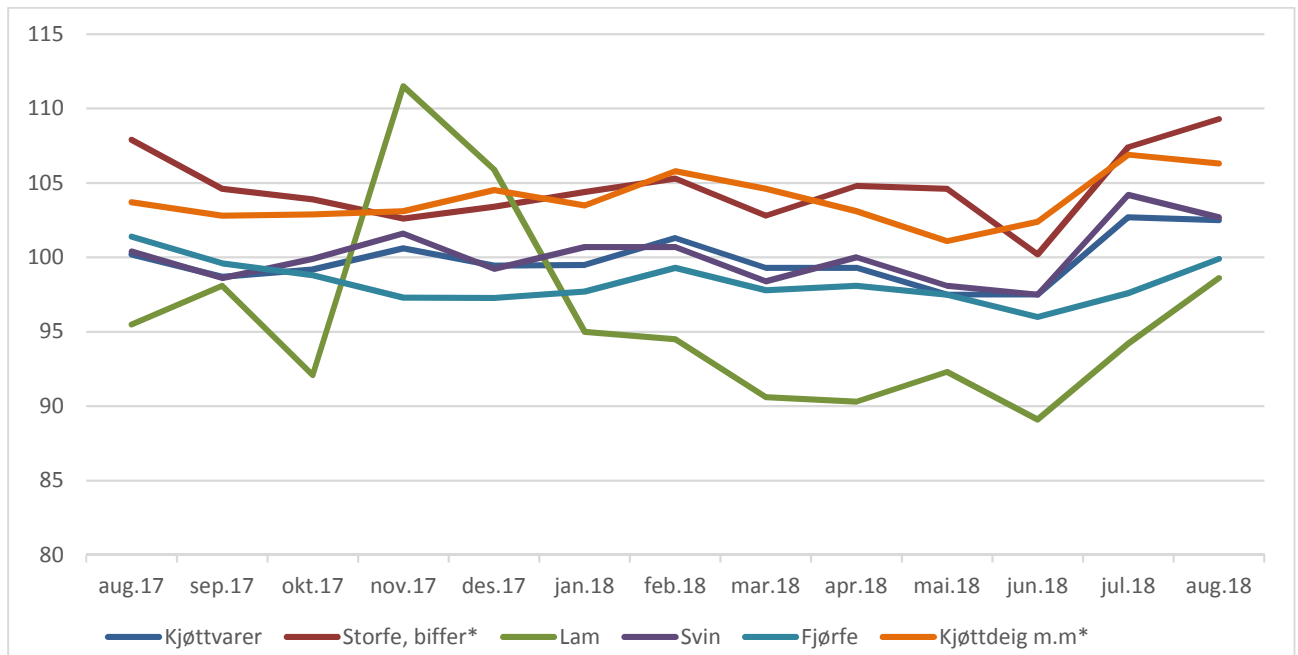
*) Justering av storfeindeksen på forbrukernivå. Indeksen for storfekjøtt på forbrukernivå er lagt om fra 2009. I indeksen for storfekjøtt inngikk tidligere både rene storfekjøttprodukter og bearbejdede kjøttprodukter som kjøttkaker, kjøttdeig, osv. Som følge av at bearbejdede kjøttvarer i økende grad inneholder andre kjøttslag enn storfekjøtt, er den gamle indeksen splittet i to, dvs. at vi presenterer en storfekjøttindeks («biffer») og en indeks for bearbejdede kjøttvarer (blandinger av diverse storfeprodukter, inkl. blandinger av andre dyreslag som svin, lam, osv.). Indeksene er lagt om tilbake til juli 2005.

Figur 4.4 viser den månedlige prisutviklingen fra august 2017 til august 2018. Her ser man en nedgang for alle varegrupper frem mot juli 2018, hvor en da så en oppgang for alle kjøttslag. Totalt sett har det vært en oppgang for alle varegrupper det siste året, med unntak av fjørfe. Den kraftige månedsendringen for matvareprisene må sees i sammenheng med relativt beskjedne prisøkninger på matvarer målt i etterkant av påsken. Etter påsketilbudene i mars og frem til og med juni steg matvareprisene med knapt 1 prosent. Samtidig er også 1. juli tidspunktet da målprisendringene på jordbruksvarer fremforhandlet i jordbruksoppgjørene trer i kraft²⁵.

²⁴ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

²⁵ <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/artikler-og-publikasjoner/hoyere-matvarepriser--357778>

Figur 4.4 Månelig prisutvikling for varer og tjenester med 2015=100, aug. 17 – aug 18

Se kapitel 5, 6 og 7 for en nærmere beskrivelse av priser og prisfastsettelse for storfe, sau/lam og egg.

4.5 Norsk næringsmiddelindustri

Matindustrien har hatt en positiv utvikling fra 2015-2016 for omsetning, bearbeidingsverdi og sysselsetting. Matindustrien er mindre følsom for konjunkturer enn andre bransjer, men samtidig foregår det en stor teknologisk utvikling som krever utdanning og kompetanse. Det investeres om lag 6 milliarder kroner årlig av matindustrien i Norge. Investeringer i matindustrien øker raskere enn i samlet industri, og det er sjømat-, meieri- og kjøttindustri som investerer mest.

4.5.1 Nøkkeltall for matindustrien²⁶

Tabell 4.3 viser noen nøkkeltall for utviklingstrekkene i matindustrien i 2016. Norsk matindustri hadde en positiv utvikling i 2016 og en ser en økning i omsetning på 11 % sammenlignet med 2015. Både bearbeidingsverdien og sysselsettingen økte i samme tidsperiode, med henholdsvis 7 og 3 %. Antallet bedrifter økte med 4 prosent.

Tabell 4.3 Nøkkeltall for norsk matindustri 2016 (noen tall for 2015)

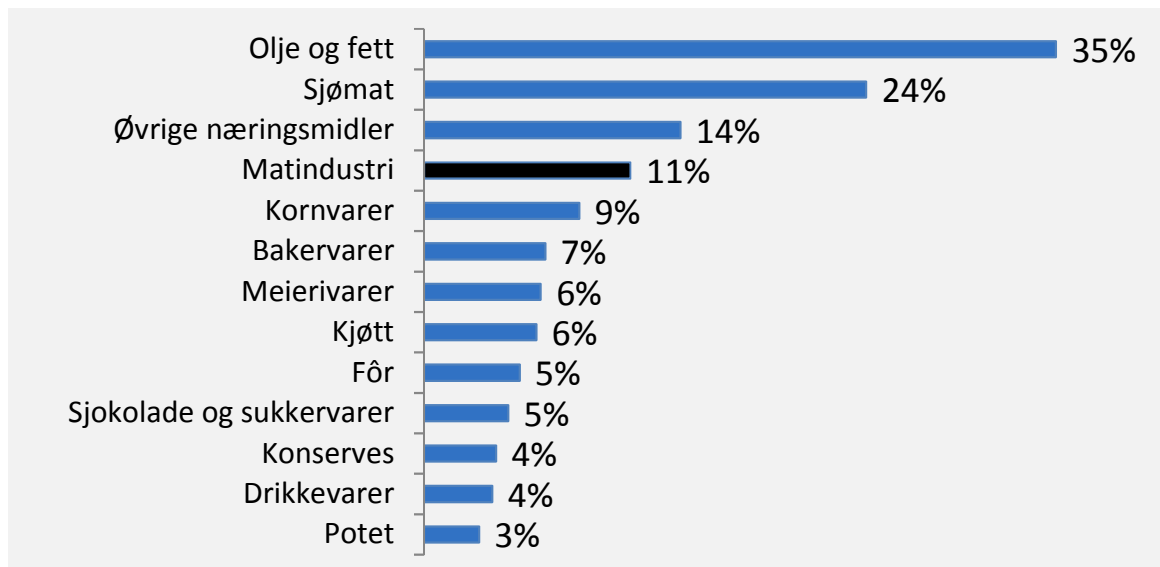
	Verdi	målt som:
Omsetning	238	mrd. kroner 2016
Verdiskaping	52	mrd. kroner, 2016
Sysselsetting	50 650	personer, 2016
Bedrifter	2 175	antall, 2016
Investering	6,4	mrd. kroner, 2016
Lønnskostnader	25,3	mrd. kroner, 2015
FoU-satsinger	1 247	mill. kroner, 2015
Netto næringsavgifter	8	mrd. kroner, 2015

Alle delsektorer vokser i 2016 (figur 4.5), men det er til dels store forskjeller mellom bransjer. Olje og fett hadde den største veksten med 35 prosent, etterfulgt av sjømatbransjen med 24 %. Kjøttbransjen økte med 6 prosent fra 2015 – 2016.

²⁶ Mat og industri 2017, NIBIO

http://matogindustri.no/matogindustri/dokument/Mat_og_industri_2017_plansjer_for_nedlasting.pdf

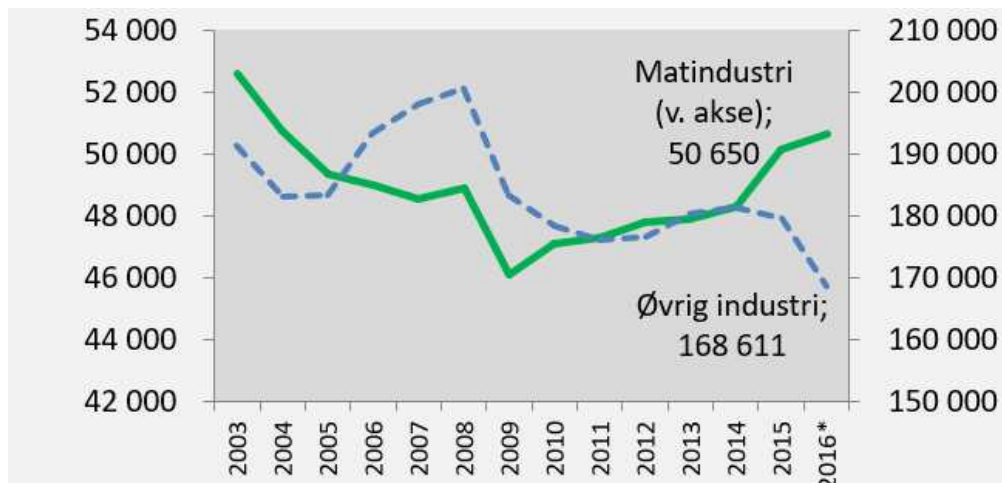
Figur 4.5 Omsetningsvekst fra 2015 til 2016 etter bransjer. Vist i prosent

Litt over 50 000 mennesker har sine arbeidsplasser innenfor matindustrien. Norsk matindustri er mindre følsom for konjunktursvingninger enn andre bransjer, men det skjer en kraftig automatisering. Til tross for dette har antall sysselsatte i matindustrien økt med 3 600 personer siden 2009, samtidig som sysselsettingen i øvrig industri er redusert med rundt 9 500 personer (figur 4.6). Også fra 2015 til 2016 er sysselsettingen i matindustrien ventet å øke.

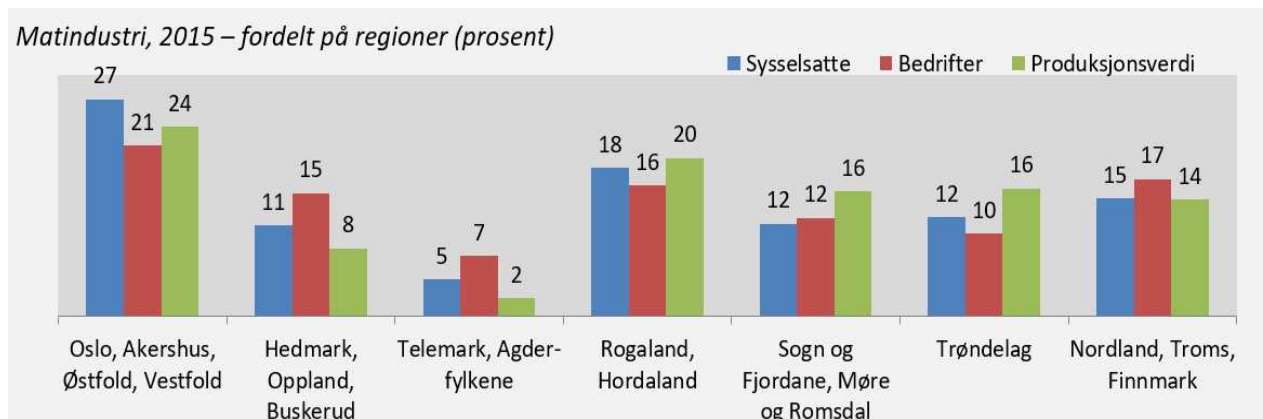
Sammenligner man Norge med andre nordiske land er det bare norsk matindustri som har økende sysselsetting. Fra 2008 til 2016 hadde Norge en årlig vekst på 0,9 %; mens Sverige og Finland hadde en nedgang på henholdsvis 0,6 og 0,8 %. Danmark hadde en nedgang på hele 3,8 % per år.

Figur 4.6 Antall sysselsatte (i 1000) i norsk matindustri og øvrig industri

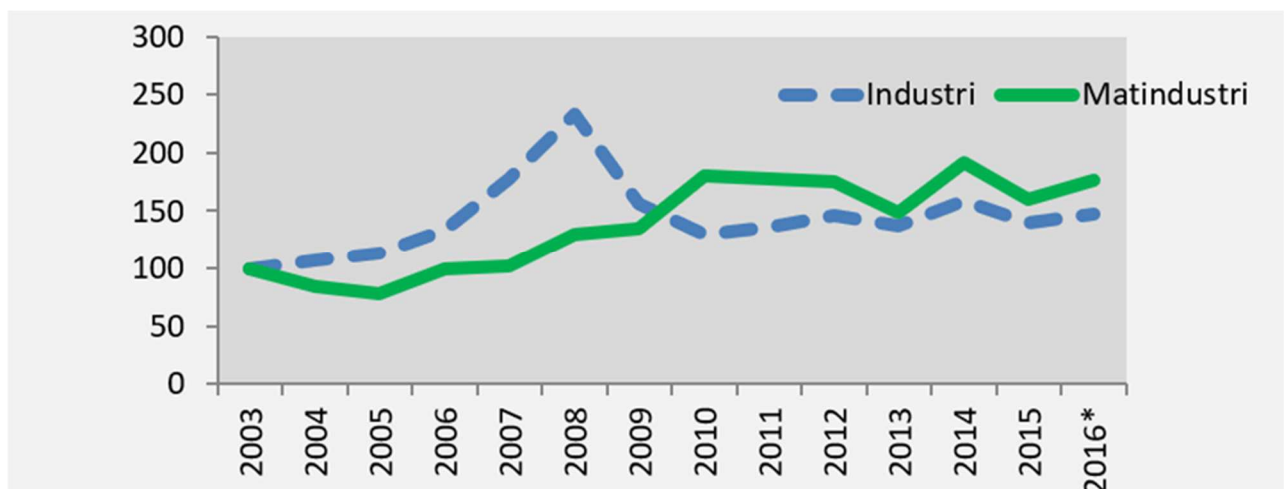
Bedriftene i matindustrien er spredd over hele landet (figur 4.7). Oslo, Akershus, Østfold og Vestfold er områdene med flest bedrifter og flest sysselsatte. Også Rogaland og Hordaland har en stor andel bedrifter og sysselsatte, men henholdsvis 16 og 18 prosent. I Nord-Norge har de flere bedrifter enn i Rogaland/Hordaland, men færre sysselsatte. Det kan tyde på flere med mindre foretak.

Figur 4.7 Oversikt over bedrifter, sysselsatte og produksjonsverdi i alle fylkene i 2015. Tallene er oppgitt i prosent

Det investeres om lag 6 milliarder kroner årlig av matindustrien i Norge. Investeringene ligger på betydelig høyere nivå etter 2010 enn i perioden 2003-2010. Investeringer i matindustrien øker raskere enn i samlet industri, og det er sjømat-, meieri- og kjøttindustri som investerer mest.

Figur 4.8 Utviklingen i bruttoinvesteringer fra 2003 til 2016. Indeks 2003=100

5 Storfe

Prognosen per september 2018 viser et underskudd av storfe på ca. 5.000 tonn i 2019 etter at alle importkvotene er forutsatt utnyttet. Det innebærer at underdekningen på storfe er redusert med mer enn 10.000 tonn fra 2016 til 2019. Med unntak av to uker i mai har det vært nedsatt toll på storfekjøtt fra 26. februar og fram til 16. juli. Det er pr. 16. oktober er det ca 2 070 tonn storfe på reguleringslager.

Det underdekning av norsk storfe, men når en ser bort fra nyetableringer og utvidelser som allerede er satt i gang, er det et svært begrenset rom for økning i storfeproduksjonen framover. Den kraftige veksten i ammekuttallet for et par år tilbake på 7000 kyr i året ser nå ut til å avta, og det ser dermed ut som at signalene om at det er nødvendig å brense veksten har blitt hørt.

Det er mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe på lang sikt. I analysen av markedsutsikter fram mot 2025 viser av det valgte scenariet et behov for vekst i ammekuttallet som er vesentlig lavere enn dagens veksttakt. Det tilsier en at en fortsatt må vise mer forsiktighet med tanke på prisøkninger framover for å sikre at den videre veksten skjer på en kontrollert måte.

Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på viktige deler av storfe som en del varianter av biff og file, samt sortering. . Det har bl.a. sammenheng med at import har kommet inn til lavere pris enn norsk nivå. Det tilsier at det, til tross for underdekning av norsk storfe, er utfordrende å løfte pris.

Analyser av tollvernet i form av ordinære tollsatser viser at det i enkelte situasjoner kan være svakt tollvern for for hele skrotter av storfe. Det er også med på å begrense mulighetene for prisvekst framover.

For å bidra til bedre markedsbalanse er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst. Derfor legges det opp til at de fremtidige prisøkningene for storfe gjennomføres i første halvår. Dette behovet er forsterket etter at ny telledato for storfe er satt til 1. oktober.

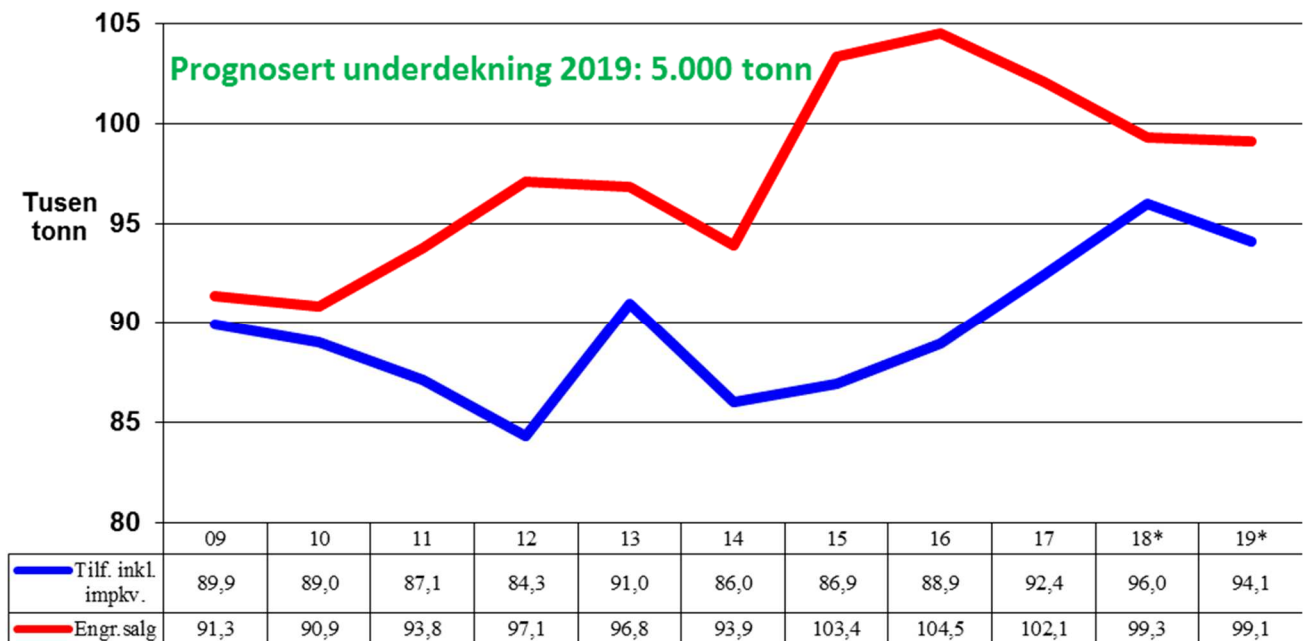
Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe økes med 0,20 kroner per kg til kroner 60,50 per kg for første halvår 2019.

5.1 Marked og priser

De siste 10 årene vært en sammenhengende periode med underdekning av norsk storfe. For 2018 viser prognosen per september en underdekning på 3 300 tonn etter inntak av importkvotene. For 2019 er den prognoserte underdekningen 5000 tonn. Tørkesommeren 2018 har ført til økt slakting av stofe. I juli og ut i august har det vært innmeldt uforholdsmessig mye storfe og i ukene 28 – 33 er det slaktet ca. 4 000 flere storfe i 2018 enn i 2017. Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på både biffer og fileter samt sorteringer.

Figur 5.1 viser utviklingen i produksjon inkl. importkvoter og engrossalg av storfe og kalv fra 2009. Som det fremgår av figuren har det de siste 10 årene vært en sammenhengende periode med underdekning av norsk storfe. Underdekningen var størst i 2015.

Figur 5.1 Utviklingen i produksjon inkl. kvoteimport og engrossalg av storfe/kalv siden 2009.

*prognose

5.1.1 Markedssituasjonen i 2018

Tilførslene av storfe ventes å øke med om lag 4 % fra 2017. Dette hovedsakelig som følge av flere okser til slakt enn prognosert ved starten på året. Det var også noe mer slakting av ku i sommer på grunn av tørken. Hittil i 2018 har slaktevektene på kvige og okse gått mye ned fra tilsvarende periode i 2017. I resten av 2018 er det prognosert en fortsatt nedgang.

Engrossalget er prognosert å reduseres med 3 % i 2018. Til sammen gir dette en forventet underdekning av norskprodusert storfe på 3 300 tonn

5.1.2 Prognosen for 2019

Prognosen viser et underdekning på om lag 5 000 tonn neste år. Det ventes en reduksjon i produksjonen på ca. 3,5 prosent sammenlignet med 2018. Da er det lagt til grunn lavere slakting av både kalv, kvige, ku og okse sammenlignet med 2018, men det er lavere antall okse som gir størst utslag. Slaktingen i 2018 er drevet opp pga. tørke og fôrmangel, og reduksjonen i slaktingen i 2019 er et resultat av det. Slaktevektene på okse forventes å holde seg lave utover vinteren og våren, men ta seg opp i andre halvår.

Prognosen forutsetter uendret engrossalg av storfe sammenlignet med 2018.

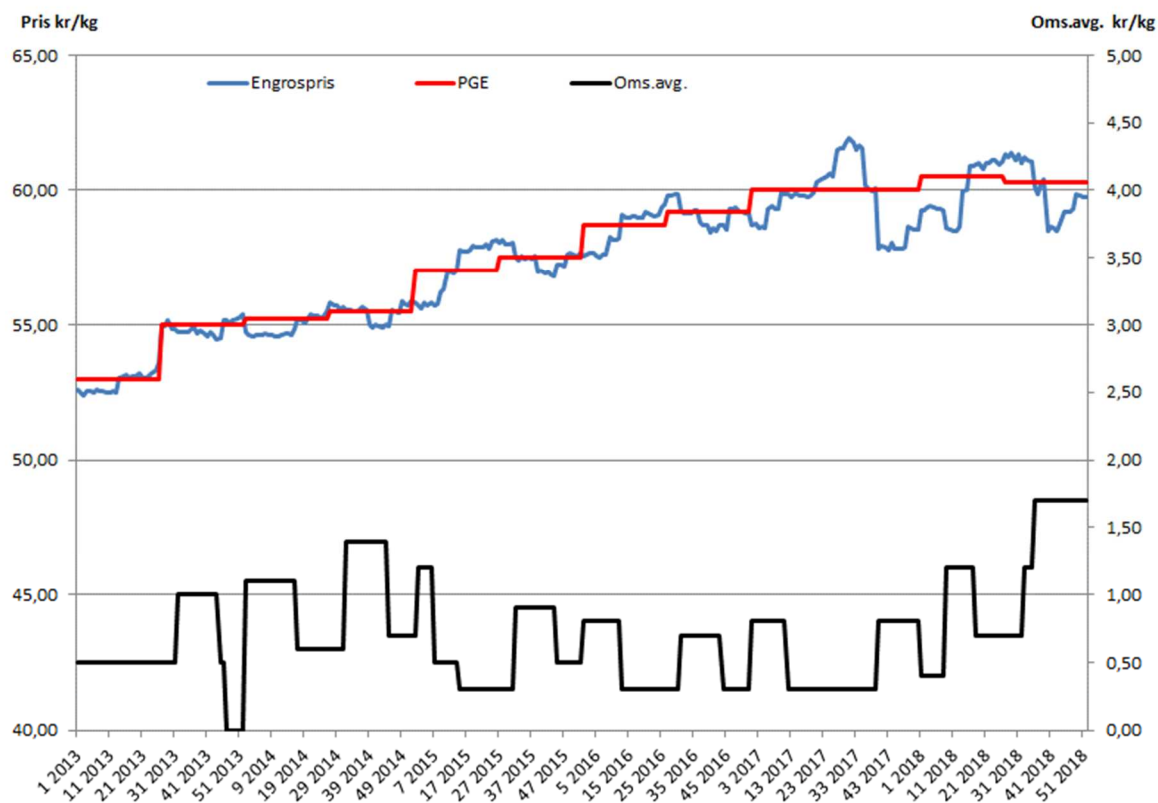
I prognosen ligger det inne en økning på om lag 1 000 mordyr i 2018 - som i sin helhet skyldes en økning i antall ammekyr. Det er betydelig mindre vekst enn i de foregående årene, noe som må tilskrives tørkesommeren 2018.

Det er grunn til å understreke at det er stor usikkerhet knyttet til hvordan fôrmangelen vil påvirke slaktingen etter telledato og gjennom vinteren. Men ser vi 2018 og 2019 under ett, er det ingen tvil om at vi raskt nærmer oss markedsdekning av storfe. I tillegg vil økningen i importkvotene på 1 600 tonn få full virkning fra 2019.

5.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Figur 5.2 vises utvikling i PGE, prisuttak og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 39 i 2. halvår 2018.

Figur 5.2 Utvikling i oppnådd engrospris, planlagt gjennomsnittlig engrospris og omsetningsavgift for storfe fra 2013 – 2. halvår 2018

Det har vært en betydelig økning i engrosprisen for storfe, særlig fram til 2016. Avviket mellom planlagt gjennomsnittlig engrospris og beregnet prisuttak varierer mindre enn for lam (kapittel 5.3.2) hvor det er store sesongvariasjoner i leveransene.

5.1.4 Tilførselen av storfe og tørkesommeren 2018

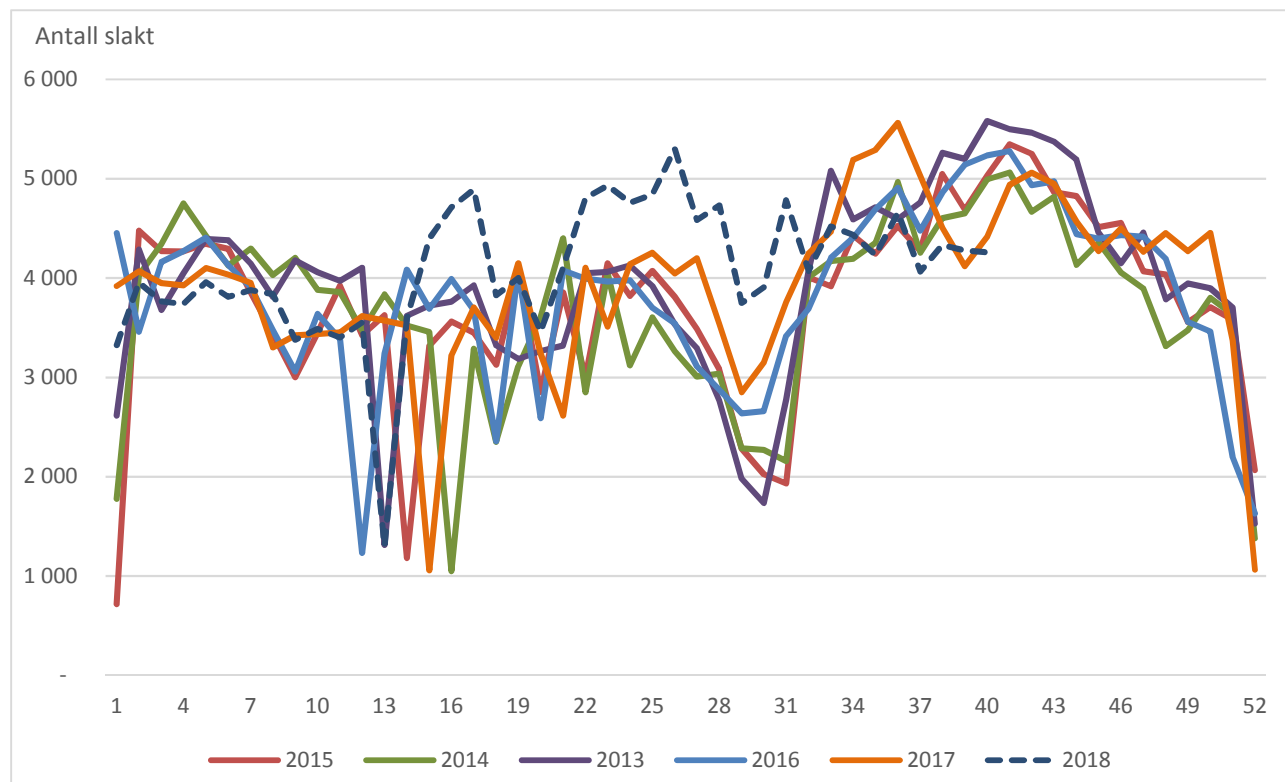
Det ble lagt opp en prisløype med sikte på å øke tilførselene av storfe i mai og juni. I løpet av april ble prisen økt med til sammen kr 4 pr kg, siste prisoppgang var mandag 30 april (uke 18). Mandag 2. juli ble ekstra avtaletillegg på kr 1,50 fjernet. Det var store innmeldinger i uken før prisnedgangen og en del dyr måtte skyves ut i uke 27 og 28. I perioden med høyeste pris (inkl. uken etter prisnedgangen på grunn av skyving) ble det slaktet ca. 7.300 flere storfe

enn i samme periode i fjor. Det var stor slakting også i ukene før toppris slik at vi anslår den totale effekten av prisløypen til å være ca. 8.500 dyr.

Sommeren 2018 har vært ekstrem tørt i Sør-Norge, spesielt på Østlandet inkl. Agderfylkene. I tillegg har det i Nord -Norge har det vært områder med mye overvintringsskader.

I forbindelse med 1. slåtten ca. 10 juni opplevde mange at det ble en redusert avling. Dette påvirket nok i noen grad innmeldingene på i slutten av juni, før prisnedgangen. Varmen og tørken fortsatte gjennom hele juli og ut i august. I hele denne perioden har det vært innmeldt uforholdsmessig mye storfe. I ukene 28 – 33 er det slaktet ca. 4 000 flere storfe i 2018 enn i 2017. Men den store slaktingen en hadde i forbindelse med prisløypen burde normalt sett ført til en lavere slakting i 2018 enn en hadde i 2017. Med bakgrunn i at slaktevektene er redusert med ca. 10 kg i gjennomsnitt for Nortura og i overkant av 30 kg for ung okse i region Øst anslår vi den reelle effekten av tørken til å bli en økning i antall storfeslakt på et sted mellom 7000 og 8000 slakt. Det er da også tatt hensyn til at det vil bli slaktet noen flere kyr og kalver enn normalt.

Figur 5.3 Tilførsel av storfe og kalv per uke i antall, fra 2013-tom. uke 40 2018

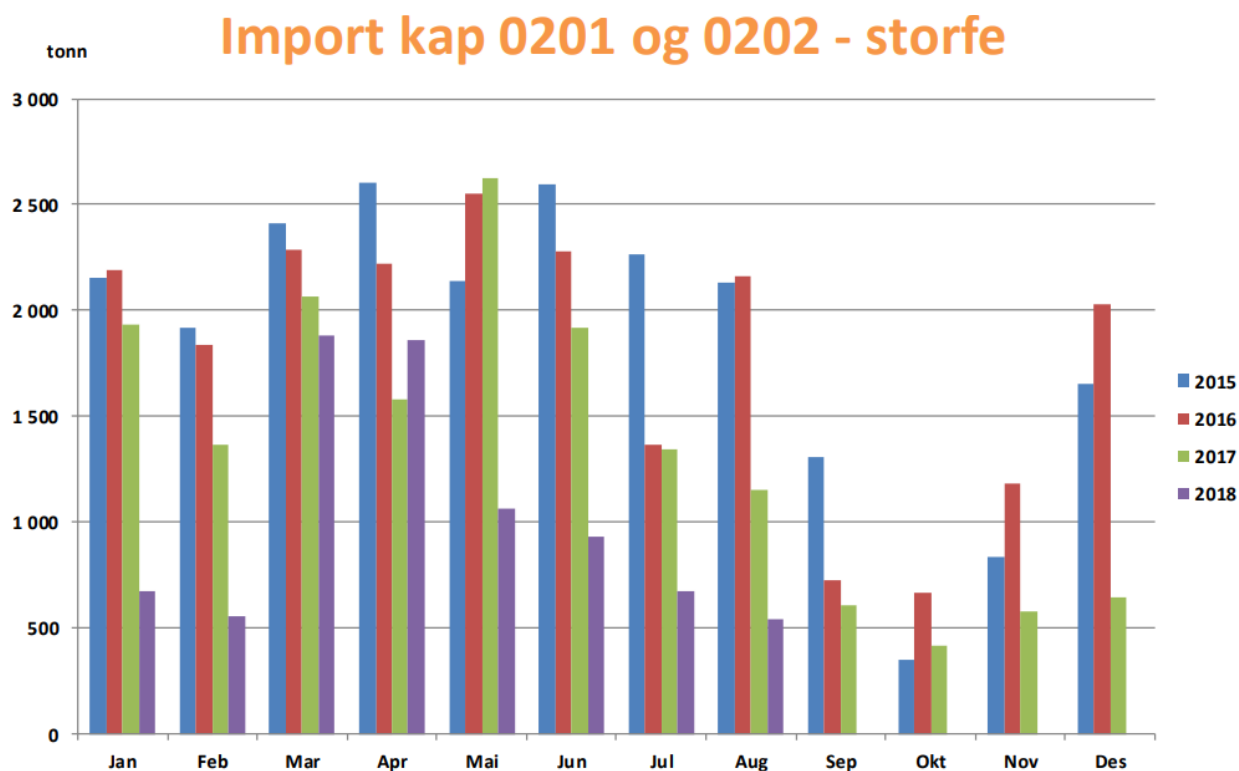

5.1.5 Import av storfe

Importvernet og internasjonale priser gir begrenset rom for prisøkning på storfe. Import er nødvendig for å dekke markedet når året ses under ett, men det er sesongvariasjoner i både tilførsel og etterspørsel som må hensynstas både når man ber om tolladministrering og i selve prisfastsetningen. Enkelte stykningsdeler tåler begrenset med prisøkning selv med prosenttoll.

Figur 5.4 viser den offisielle importen av ferskt og fryst storfekjøtt per måned fra januar 2014 – til og med august 2018. Totalimporten av storfe i 2017 var 16 229 tonn, som var ca. 5 000 tonn lavere enn i 2016. Hittil i 2018 (t.o.m. august) har det vært importert 8 186 storfekjøtt, sammenlignet med 13 981 på samme tidspunkt i 2017.

Figur 5.4 Import av ferskt og fryst storfekjøtt i tonn (tollposisjon 0201 og 0202) januar 2015 -tom. august 2018

Tabell 5.1 viser import av storfekjøtt for 2017 og perioden januar – august 2018 per land og tollposisjon.

Tabell 5.1 Import av storfe, per posisjon og land. Hele 2017 og tom. August 2018

Radetiketter	FR	AR	AU	BE	BR	BW	DE	DK	ES	GB	HR	IE	IT	JP	LT	LV	NA	NL	NZ	PL	SE	SK	SZ	US	UY	Totalsum
2017																										
201 - Storfe, ferskt																										
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	414	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	414
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	10 586	11	-	-	-	-	-	-	61	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10 660
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	183	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	183
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	122	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	122
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
3001 - biffer og fileter	-	1	-	-	-	-	1 094	-	0	-	-	-	-	-	-	-	1 124	1	-	-	3	-	81	-	266	2 570
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	0	-	1
201 - Storfe, ferskt Totalt	-	1	-	-	-	-	1 094	11	2	-	-	1	0	-	474	3	1 124	1	-	-	3	-	81	0	266	13 953
202 - Storfe, fryst																										
2004 - "pistol"	0	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	2	7
3001 - biffer og fileter	0	1	1	4	57	84	0	0	2	0	0	4	3	3	11	-	232	83	53	-	1	-	39	13	577	1 171
3009 - annet uten bein	1	-	0	16	-	464	6	-	-	-	-	12	-	-	1	-	173	13	5	40	2	-	357	-	8	1 097
202 - Storfe, fryst Totalt	1	1	1	20	57	548	9	0	2	0	0	16	3,3	3	12	-	405	100	58	40	3	-	396	15	585	2 277
2017 Totalt	1	1	1	20	57	1 642	10 900	11	4	0	0	18	4	3	486	3	1 529	101	58	40	6	-	477	15	851	16 229
2018																										
201 - Storfe, ferskt																										
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	4 564	-	-	-	-	-	-	-	741	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5 305
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	113	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	113
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	94	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	94
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3001 - biffer og fileter	-	-	-	-	-	-	879	-	-	-	-	-	-	-	-	-	746	-	-	-	0	-	-	-	218	1 844
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
201 - Storfe, ferskt Totalt	-	-	-	-	-	-	879	4 772	-	1	-	-	-	0	-	741	0	746	-	-	0	-	-	-	218	7 358
202 - Storfe, fryst																										
2008 - andre kjøttstykker m bein	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	1	-	3
3001 - biffer og fileter	0	3	1	4	42	-	2	0	3	-	-	0	-	2	3	-	61	39	36	-	1	0	-	7	249	453
3009 - annet uten bein	1	-	-	4	-	198	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	130	-	-	28	2	-	-	5	-	372
202 - Storfe, fryst Totalt	2	3	1	7	42	198	6	0	4	-	-	1	-	2	3	-	192	39	36	28	3	0	-	12	249	828
2018 Totalt	2	3	1	7	42	1 077	4 779	0	5	-	-	1	0	2	743	0	938	39	36	28	3	0	-	12	468	8 186

Så langt i år er det importert mest fra Tyskland som er det absolutt viktigste eksportlandet.

Det er i all hovedsak ferske kvarte skrotter (forpart og bakpart) som importeres fra Tyskland.

Det har også kommet noe ferske kvarte skrotter fra Litauen. Videre har det blitt importert en del biffer og fileter fra Botswana, Swaziland og Namibia innenfor de tollfrie kvotene²⁷, samt noe fra Uruguay gjennom GSP-ordningen.

5.1.6 Internasjonale priser for stykningsdeler

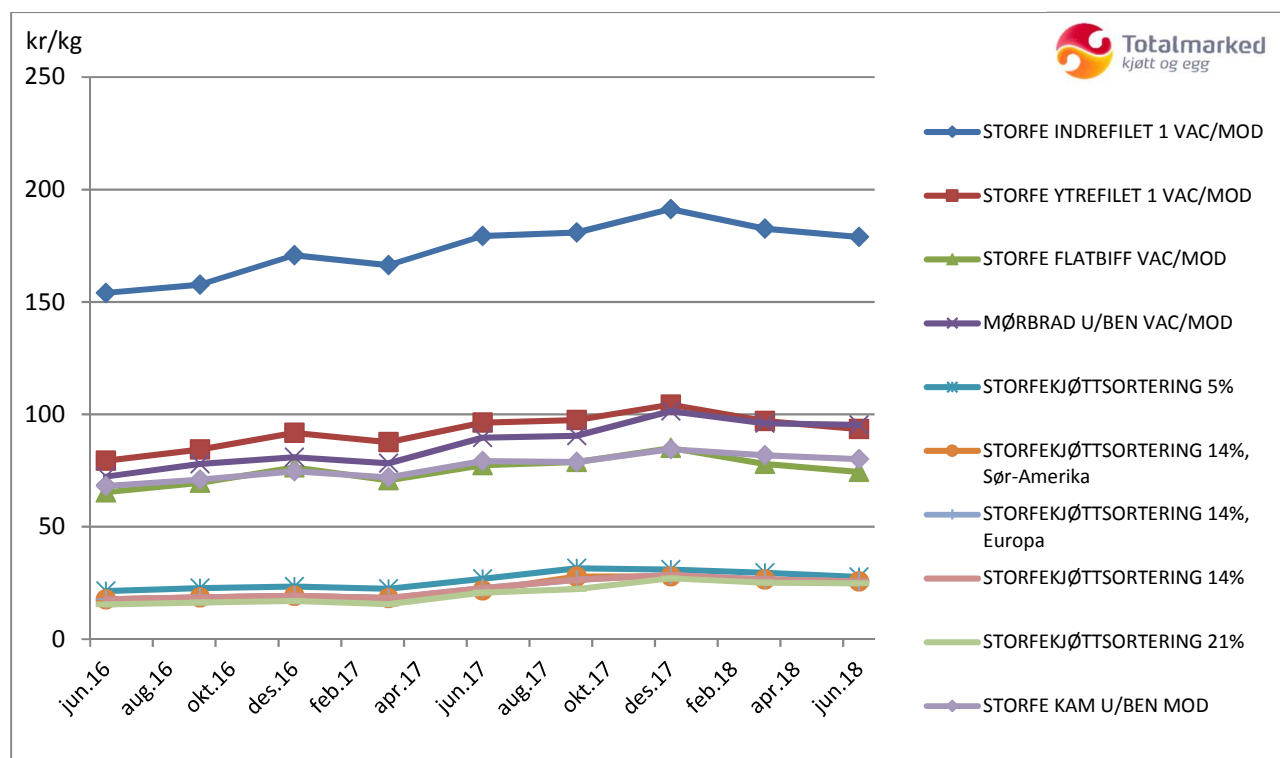
Figur 5.5 viser utviklingen i internasjonale priser for enkelte stykningsdeler fra juni 2016 til juni 2018. Det er indrefilet som ligger klar høyest i pris. Prisen på indrefielt har økt de siste årene, men nådde en topp i desember 2017. Frem mot juni 2018 sank prisen og i juni 2018 var prisen på samme nivå som tilsvarende tid året før. Ytrefilet og flatbiff har hatt en nedgang i pris det siste året, med heholdsvi 3 og 4 %. Prisen på storfekjøttssortering (14%, 21%, inkl.

²⁷ Se grunnlagsdokument 2. halvår 2016 for oversikt over tollkvotene.

fra Sør-Amerika og Europa) har derimot økt i pris på mellom 14 og 19 % fra juni 2017 til juni 2018. Her er prisen i utgangspunktet mye lavere.

Prisene som er brukt er på et gitt tidspunkt og for en spesifikk opprinnelse. Samtidig kan prisene variere mye gjennom året og mellom lik vare med ulik opprinnelse. Det er derfor svært vanskelig å etablere eller stadfeste en verdensmarkedspris.

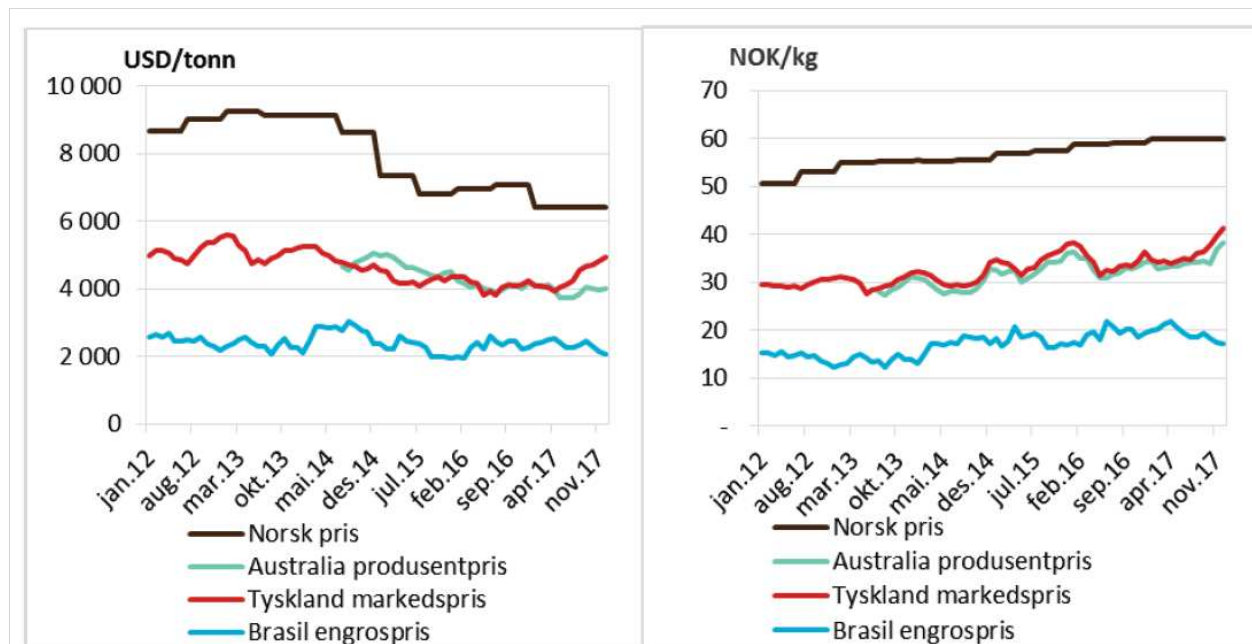
Figur 5.5 Utviklingen i internasjonale priser for et utvalg av stykningseler av storfe²⁸

²⁸ Prisene er hentet inn av NoriDane Danmark på forespørsel fra Nortura.

Figur 5.6 viser utvikling av internasjonale priser på storfekjøtt 2012 – 2017 i utvalgte land. USD/tonn og NOK/kg.

Figur 5.6 Utviklingen i internasjonale priser på storfekjøtt 2012 – 2017. USD/tonn og NOK/kg²⁹

5.1.7 Verdensproduksjon og handel med storfekjøtt^{30 31}

I 2018 er verdens storfeproduksjon ventet å bli på totalt 72,1 millioner tonn, opp 1,8 % fra året før. Dette blir da det tredje året med vekst i storfekjøttproduksjonen internasjonalt. Den største veksten er ventet å komme i USA, Brasil, Argentina og Kina. Både i Brasil og Argetina er det en stor mengde dyr klare for slakt. I Kina kommer økningen hovedsakelig fra stor-skala bedrifter, som nyter godt av at regjeringen frigir mais fra lager for å oppmuntre til å øke antallet dyr. I Russland vil storfekjøttproduksjonen trolig synke for fjerde året på rad, hovedsakelig på grunn av en mindre melkekupopulasjon.

I 2017 så man en liten nedgang (mindre enn 1 %) i den totale populasjonen av storfe i EU. Melkekupopulasjonen sank med nær 1 %, som reflekterer en pågående strukturendringer i

²⁹ Kopi fra Omverden til norsk jordbruk og matindustri 2017, Landbruksdirektoratet

³⁰ FAO Food outlook July 2018

³¹ EU Commission. Short-term outlook for EU agricultural markets in 2018 and 2019:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-short-term-outlook-summer-2018_en.pdf

mange land, og spesielt i Nederland. Ammekupopulasjonen har holdt seg relativt stabil, selv om en har sett en nedgang i Frankrike, Belgia og Irland. Selv om man har sett en nedgang i storfepopulasjonen i 2017, har kjøttproduksjonen økt med 2 % i første kvartal i 2018. Om lag 2/3 av storfekjøttet kommer fra melkeproduksjonen. Samlet sett i 2018 er storfekjøttproduksjonen ventet å øke noe, tilsvarende 0,5 %. På grunn av den nåværende høye slakeraten på kviger og en forventet nedgang i EUs melkekupopulasjon de neste årene, er storfekjøttproduksjonen ventet å falle med 0,6 % i 2019.

På grunn av en økende importterspørsel og rikelig med tilgang på storfekjøtt i Sør- og Nord-Amerika er det ventet at handelen med storfekjøtt øker med 400 000 tonn til totalt 10,6 millioner tonn i 2018. Det er en oppgang på 3,9 %. Mange store importørland, som Kina, Egypt, Vietnam og Indonesia, varsler større kjøp enn i 2017, og etterspørselen blir hovedsakelig møtt av Brasil, India, USA og Argentina. Brasil er ventet å selge 7 % mer storfekjøtt til internasjonale markeder i 2018, og vil være verdensledene på eksport. Kina er den største importøren av storfekjøtt. Landet hadde en vekst på 12 % i 2017 og veksten er ventet å bli på 11 % i 2018.

I EU var eksporten av storfekjøtt 15 % lavere i de 4 første månedene i 2018 sammenlignet med samme periode i 2017. Særlig viktige markeder for EU er Tyrkia, Israel, Hong Kong og Bosnia-Hercegovina, selv om de to sistnevnte hadde en nedgang i import fra EU i starten av 2018. Andre viktige eksportdestinasjoner, som Norge og Sveits, hadde lavere import enn året før.

EU forventer en vekst i importen av storfekjøtt på hele 8 % for 2018. Sør-Amerika som er den viktigste eksportør og de har hatt prisnedgang på storfekjøtt den siste tiden, som stimulerer til økt eksport. Sør-Amerikanske land står nå for om lag 75 % av importen av storfekjøtt til EU. Brasil, som måtte redusere sin eksport til EU på grunn av kjøttskandalen i 2017, har nå gjenopprettet og økt sin import med 1/3. Også Argentina har økt sin import til EU, og har sett en oppgang på 40 % i de fire første månedene i 2018 sammenlignet med tilsvarende periode året før. Australia har også økt sin import etter et fall i 2017, mens den sank fra USA etter at prisene der gikk opp.

5.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på ulike stykningsdeler må tillegges vekt i prisfastsettingen.

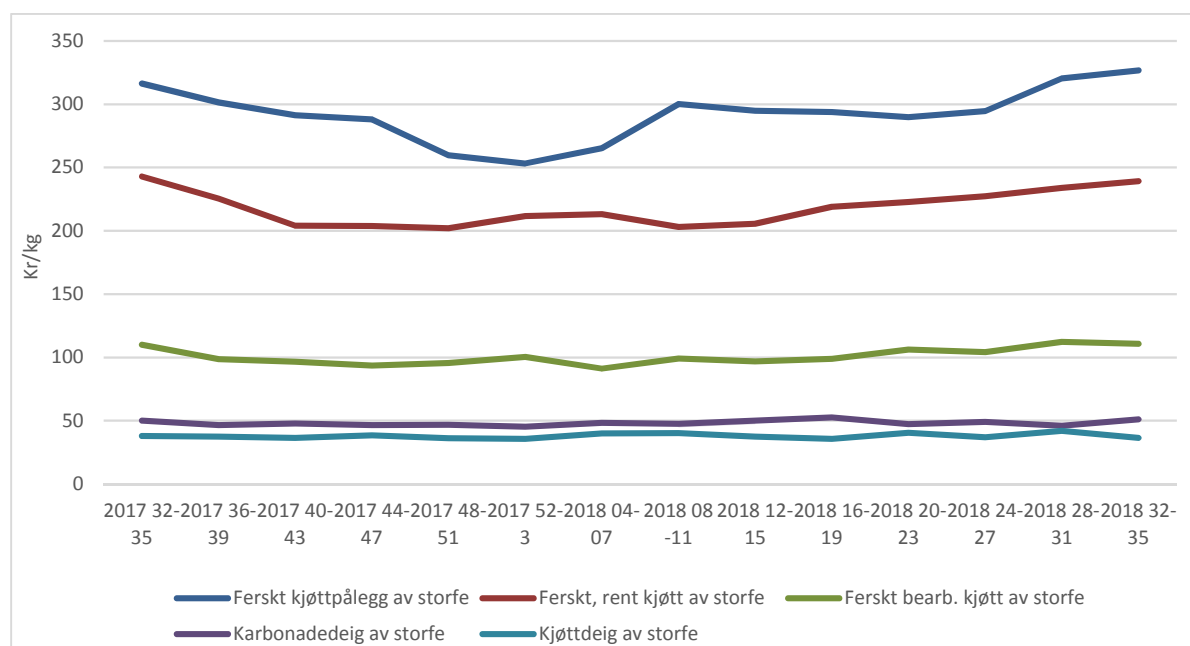
5.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer³²

Konsumprisindeksen (KPI) for kjøtt og egg er beskrevet i avsnitt 4.4.

Figur 5.7 viser forbrukerprisutvikling for viktige storfekjøttprodukter fra uke 32-25 2017 til samme uke i 2018. Prisen på ferskt kjøttpålegg variere mest gjennom året og har totalt gått opp 4 %. Fersk rent kjøtt varierer også en del gjennom året, men har totalt gått ned 1 %. Kjøttdeig av storfe har gått ned 4 %, mens de andre produktene har holdt seg noenlunde stabile.

Ferskt bearbeidet kjøtt av storfe er basert på karbonader, kjøttkaker, kjøttboller og hamburgere av både storfe og svin siden det som oftest er en blanding av dyreslagene i disse produktene (produkter av lam, fjærkre og vilt + rene svineprodukter som medisterkaker er ekskludert).

Figur 5.7 Forbrukerprisutvikling for utvalgte storfeprodukter³³, fra uke 32 2017 til uke 35 2018, 4 ukers intervaller

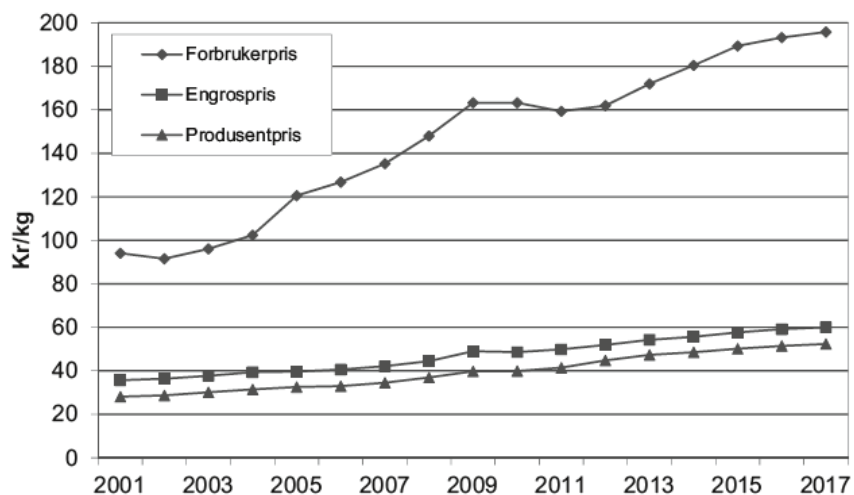
³² Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen.

³³ Nielsen-tall

5.2.2 Utviklingen i forbrukerpriser kontra engrospris og produsentpris

Tall fra Resultatkontrollen viser at forbrukerprisene har økt med 1,3 % fra 2016 til 2017, mens engros og produsentpris økte med henholdsvis 1,4 og 1,7 % (figur 5.8). For varegruppen kjøtt- og karbonadekaker økte forbrukerprisen 2,3 % etter en økning på 3 % fra 2015-2016.

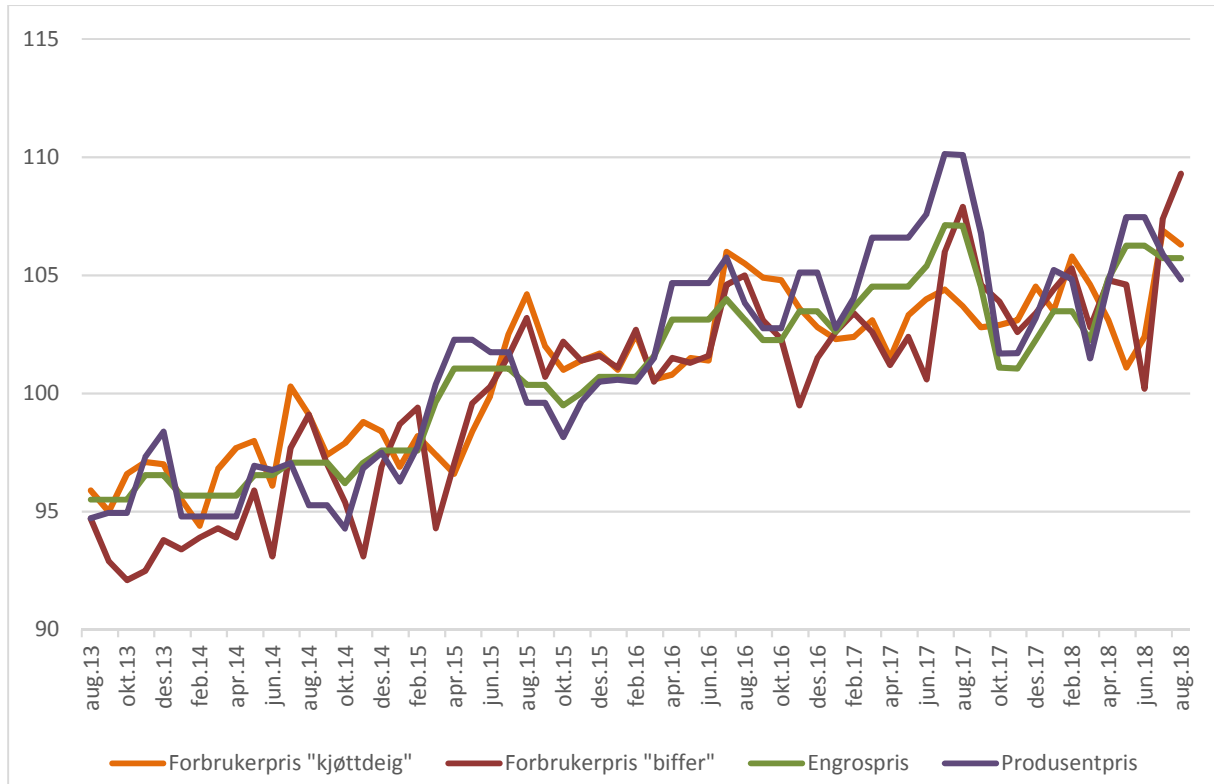
Figur 5.8 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for storfe Kr/kg³⁴

³⁴ Resultatkontrollen for gjennomføring av landbrukspolitikken, BFJ 2018

Figur 5.9 viser en sammenstilling av prisutvikling på ulike ledd i verdikjeden. Alle pristypene har siden 2013 økt jevnt, men vært mer stabile siden august 2016.

Figur 5.9 Utviklingen i produsentpris, engrospris og forbrukerpriser for storfe fra august 2013 til august 2018³⁵ 2015=100

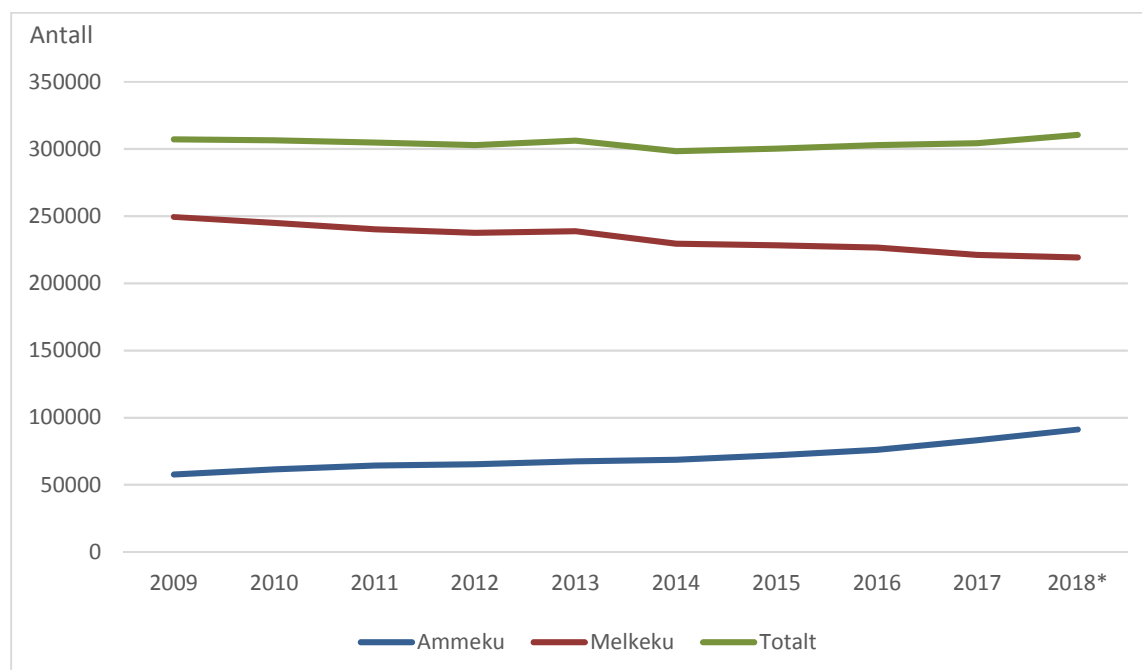
³⁵ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

5.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det har vært og er fortsatt stor interesse for å utvide og etablere ny ammekuproduksjon. Selv om tidligere tiltak har virket for å gjøre produksjon av storfekjøtt mer interessant er det behov for fortsatt økning i norsk produksjon av storfekjøtt. Samtidig er veksten nå så sterk at den trolig ikke kan fortsette på dagens nivå i et lengre perspektiv.

5.3.1 Utviklingen i kutallet³⁶

Figur 5.10 Utviklingen i ammeku, melkeku og totalt fra 2008 – 2018³⁷

*Foreløpige tall

Med de foreløpige tallene for 2018 ser det ut til at økningen i antall kyr fortsetter. Det betyr at dersom en ser på de siste 10 årene har det totalt vært en oppgang på 1,1 %. Antall melkekyr har i samme periode gått ned 12 %, men antall ammekyr har økt med hele 58 %. Det er dermed oppgangen i antall ammekyr som har ført til at antall kyr totalt går oppover.

Totalt sett har antall kyr økt fra 307 259 til 310 599 fra 2009 – 2018, som vil si en økning på 3 340 dyr. Antall ammekyr økte med 33 462, mens antall melkekyr falt med 30 122.

³⁶ SSB-tall

³⁷ SSB tabell 03802 Ammeku og tabell 03789 Melkeku per 1. januar

Besetningsstørrelsen har økt de siste ti årene for både ammekyr og melkekyr. I 2009 var det over 12 266 jordbruksbedrifter med melkekyr, mot 7 918 (foreløpige tall) i 2018. Samtidig har besteningsstørrelsen økt fra 20,3 til 27,7 kyr, noe som tilsvarer 36 % . I samme tidsrom har antall jordbruksbedrifter med ammeku økt fra 4 920 til 5 388, mens besetningsstørrelsen har økt fra 11,7 til 16,9. Det tilsvarer 44 %.

Kuttallet varierer en del gjennom året og særlig ammekuttallet er noe høyere på sommeren enn på vinteren. Det er naturlig at særlig ammekuproduksjonen i stor grad nyttiggjør seg av beitesesongen.

Det registreres stor interesse for å etablere ammeku produksjon og utvidelse av driften hos eksisterende produsenter. Dette viser at økningen i pris som har vært sammen med tilskudd har gjort det interessant å starte med ammekuproduksjon.

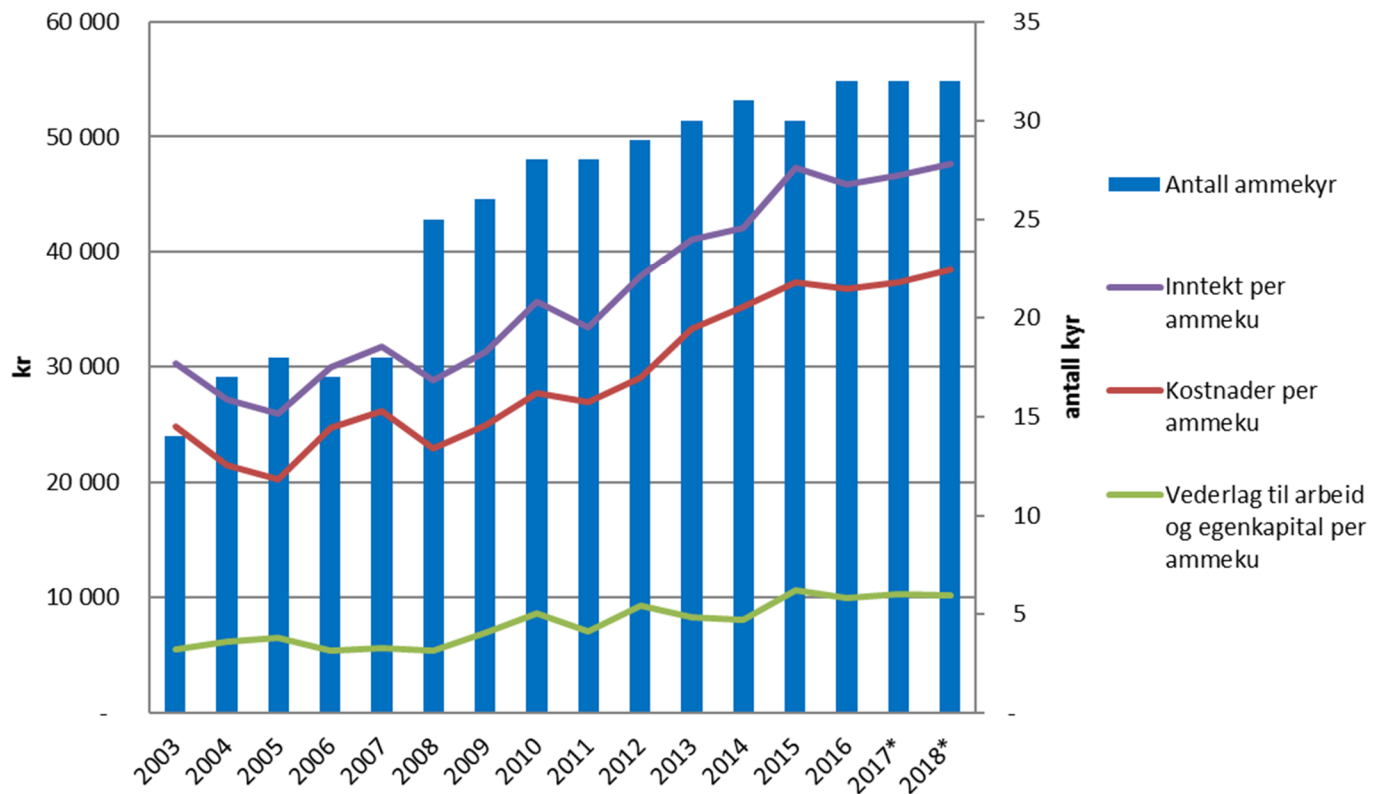
5.3.2 Resultater for referansebruk nr. 8³⁸

Tallene for referansebruk 8³⁹ viser at vederlaget per ku har vært stabilt de siste tre årene. I 2015 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 32 prosent fra året før, mens i 2016 og 2017 har vederlaget til arbeid og egenkapital holdt seg på om lag samme nivå som i 2015. I 2018 er det estimert en reduksjon på om lag 1 prosent *før* jordbruksavtalen.

³⁸ Dette avsnittet er ikke endret siden forrige utgave

³⁹ Referansebruk 8 består i 2018 av bruk med 32 ammekyr.

Figur 5.11 Utviklingen i sentrale nøkkeltall for ammekuproduksjonen basert på referansebruk 8⁴⁰

5.3.3 Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen

Tabell 5.2 viser dekningsbidragskalkyler fra Nortura for bruk med 25 ammekyr. Som det framgår er det noe bedre dekningsbidrag for tung rase som følge av høyere produksjonsinntekter.

Tabell 5.2 Dekningsbidrag for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase. Dataene er for produksjon i sone 1⁴¹ (kr per ku).

	Tung rase 25 kyr ⁴²	Lett rase 25 kyr ⁴³
Produksjonsinntekter	20 468	17 080
Variable kostnader	14 132	11 512
Dekningsbidrag 1	6 336	5 567
Tilskudd	12 270	12 065
Dekningsbidrag 2	18 606	17 632

⁴⁰ 2017* = Fram regnede tall, 2018* = Budsjetterte tall

⁴¹ Verdien av kjøttet er satt til forventet noteringspris i avtaleåret, inklusive diverse tillegg. Det er ingen distriktstilskudd.

⁴² Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O+/R-, 355 kg. Okse – klasse R+, 355 kg. Kviqe – klasse R, 245 kg.

⁴³ Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O, 300 kg. Okse – klasse O+/R-, 330 kg. Kviqe – klasse O/O+, 200 kg.

Basert på disse kalkylene, utgjør produksjonsinntekter 62,5 % og tilskudd 37,5 % av inntekten for tunge raser. Tilsvarende tall for lett rase er 58,6 % produksjonsinntekt og 41,4 prosent tilskudd. Kvalitetstilskuddet er beregnet inn i produksjonsinntekten.

Produksjonsinntektene for tung rase har gått ned 217 kroner siden forrige grunnlagsdokument, mens for lett rase har derimot produksjonsinntektene økt med 693 kroner. Dekningsbidrag 2 har hatt en nedgang på 410 kroner for tung rase og en økning på 214 kroner for lett rase.

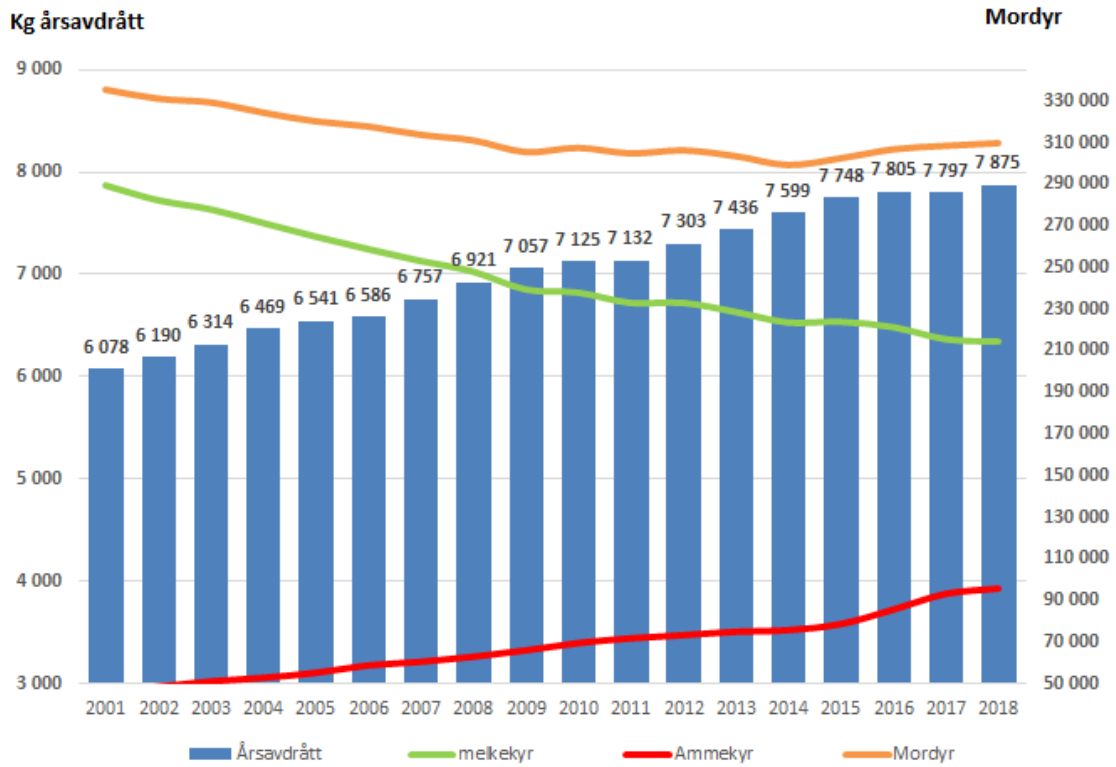
5.4 Langtidsutsikter storfe

Det har i en årrekke vært stor underdekning av norskprodusert storfekjøtt i det norske markedet. Det har vært gjennomført mange utredninger og framskrivninger for å belyse utviklingen. Konklusjonene for disse er at økningen i antall ammekyr ikke har kompensert for økt melkeytelse og derav følgende reduksjon i antall melkekyr.

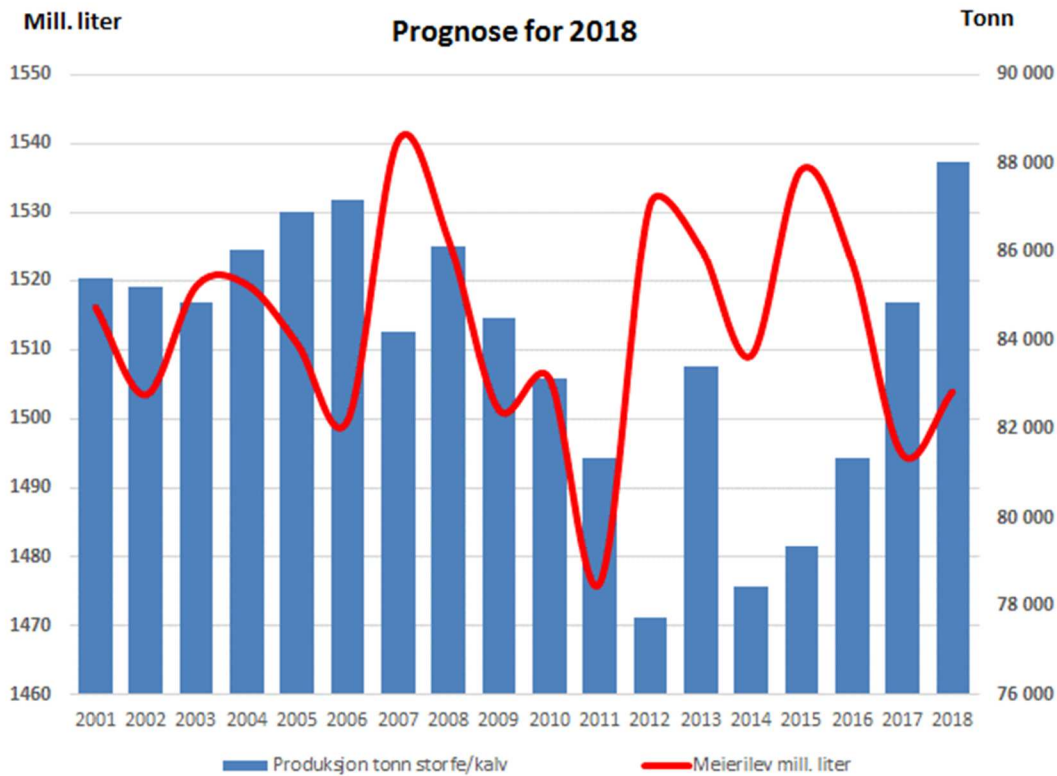
Markedssituasjonen for storfe med underdekning betyr mindre verdiskaping i Norge, og det er satt i verk flere tiltak for å stimulere til flere mordyr og økte slaktevekter. Slaktingen av kalv ble redusert og slaktevektene på okse økte betydelig til og med 2017. På grunn av tørken og grovførsituasjonen økte kalve- og kvigeslaktingen betydelig i 2018. Fremskyndet slakting ga reduserte slaktevekter, særlig på okse. Det regnes med en normalisering fra 2. halvår 2019.

Etter en årlig økning i antall ammekyr på gjennomsnittlig om lag 2 000 fra år 2000 skjøt økningen fart fra 2016. Økningen var på nærmere 7 000 i 2017. Dette har medført en etterlengtet økning i mordyrtallet. Tall fra de siste søknadsomgangene pr. 1. oktober 2017 og 1. mars 2018 viser et ammekuantall på hhv. 93 500 og 90 900. Tallet er naturlig størst på sommeren og høsten etter at kvigene har kalvet. Økningen i kjøttfemordyr har mer enn oppveid nedgangen i antall melkekyr. I 2018 har økning i antall ammekyr flatet ut. Det har vært en økning i utslakting av kjøttfekviger og -kyr.

Nedgangen i antall melkekyr er kompensert med økning i ytelse per ku de siste 15 årene:

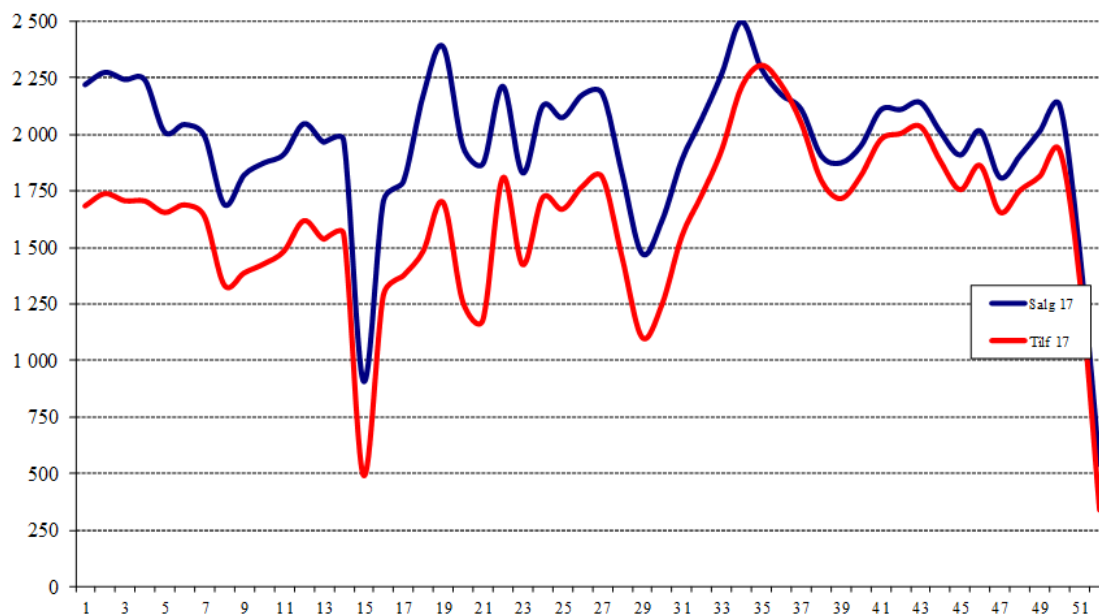

2018: Prognose årsavdrått og beregnet antall mordyr

Med bakgrunn i blant annet dagens fordeling av storfekjøttproduksjon og salg gjennom året er det lagt inn en sikkerhetsmargin på 2 500 tonn opp til dekning av tilgjengelig årsforbruk i Norge. En grunn til denne marginen er lavere preferanse i markedet for frossent helt slakt av storfe. Vi ser av grafene under at tilførslene er størst på høsten.

Totale tilførsler og beregnet engrossalg pr. uke i 2017 Storfe og kalv

Metode, matrise – generelle forutsetninger

Utgangspunktet er dagens operative prognosemodell som brukes i det løpende prognosearbeidet for totalmarkedet. Det ligger noen generelle faktorer i denne modellen, som alder ved 1. gangs kalving, kalvingsintervall, andel bedekte som ikke kalver, dødfødte, svinn etc.

Mordyrtallet forutsettes å være stabilt over tid (2 år). Oppbygging/nedbygging av mordyrtallet påvirker de faktiske tilførslene. Avkom av kjøttraser har betydelig høyere slaktevekter enn melkeraser:

	gj.snittl. slaktevekt av melkerase. Kg	gj.snittl. slaktevekt av kjøttrase og andre. Kg
Kalv	120,3	125,9
Kvige	215,3	231,0
Ku	268,0	303,1
Okse	311,1	334,2

Kilde: Animalia, 2017

I prosent av mordyrtallet året før ligger antall slakta av storfekategoriene noenlunde stabilt. Det er i matrisen brukt andel slakt av kvige og ku som gir et stabilt mordyrtall over tid. For kalv er det brukt slakteandel av mordyrtallet som i 2017; 3,8 %. For okse og kvige er det også tatt hensyn til at økte slaktevekter de siste årene har gitt noe færre antall slakt enn hvis slaktevektene hadde vært stabile.

Det er videre ut i fra slaktevektene i 2017 kommet frem til kg slakt per ku og år.

Kg kjøtt per melkeku/år: 273 kg

Kg kjøtt per ammeku/år: 299 kg

I matrisen som forutsettes å gjelde for 2025 er det lagt inn en årlig effektivitetsøkning på 0,5 % for melkerase og 1 % for kjøttfê. Effektivitetsøkningen kan f.eks. være flere kalver per ku og år, høyere slaktevekter og kortere framfôringstid. Prognosen for effektiviteten fremover er i tillegg til genetisk fremgang også blant annet avhengig av andelen grôvfôr/kraftfôr i fôrrasjonen. Eventuell økt bruk av kjønnsseparert sæd er ikke vurdert her.

Prognose kg kjøtt per melkeku/år i 2025: 284 kg

Prognose kg kjøtt per ammeku/år i 2025: 323 kg

Meierileveransen av kumelk for 2018 er prognosert til vel 1500 mill. liter. Det er i matrisen lagt inn ulike scenarier for melkebehovet. Bortfall av eksportstøtten for ost er beregnet å utgjøre i overkant av 100 mill. liter i tapt produksjon. En del forventes å vinnes tilbake i form av forbruksvekst i Norge. Melkemengden per årsku økte med 0,7 % fra året før til 7.805 kg i 2016. I 2017 var det ingen økning. I 1. halvår 2018 var det stabilt, men noe økning fra juli på grunn av større kraftfôrandel.

TINE har ulike scenarier for melkebehovet i 2025. Ut i fra en moderat befolkningsvekst er 1440 mill. liter et gjennomsnitt av disse utsiktene.

Alternative scenarier for engrossalg helt slakt storfe/kalv. Tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Storfe/kalv	103 200	101 800	99 100

Antatte importkvoter (omregnet til helt slakt) i tonn

	WTO	EU	SACU	GSP	SUM
Storfekjøtt	1 084	2 500	4 921	665	9 170

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare - sikkerhetsmargin på 2.500 tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Storfe/kalv	91 500	90 100	87 400

90 000 tonn tilgjengelig for norsk produksjon i 2025. Valgt alternativ for melkeytelse

Tilførsler av storfekjøtt (inkl. kalv) i tonn pr. år ved melkeytelse

8 150 kg

Antall ammekyr

Antall melkekyr	Meierilev. Mill. liter	Tilgjengelig engrossalg (tonn)						
		90 000	102 000	110 000	120 000	130 000	140 000	150 000
209 500	1 500	88 500	92 400	95 000	98 200	101 400	104 700	107 900
201 100	1 440	86 100	90 000	92 600	95 800	99 100	102 300	105 500
195 500	1 400	84 500	88 400	91 000	94 200	97 500	100 700	103 900
188 500	1 350	82 600	86 400	89 000	92 300	95 500	98 700	102 000
181 500	1 300	80 600	84 500	87 000	90 300	93 500	96 700	100 000

Med et årlig kumelkbehov på om lag 1440 mill. liter er det estimert en salgsproduksjon lik det valgte alternativet for tilgjengelig engrossalg ved et ammekutall på om lag 102.000 som gir produksjon i 2025. Det er valgt en årlig økning i melkeytelsen på 0,5 % til 8.150 kg per årsku.

Det vil si bare en beskjeden økning i ammekuttallet fra dagens antatte tall når man inkluderer innvilgede prosjekter.

90 000 tonn tilgjengelig for norsk produksjon i 2025.

Tilførsler av storfekjøtt (inkl. kalv) i tonn pr. år ved melkeytelse

8 500 kg

Antall melkekyr	Meierilev. Mill. liter	Antall ammekyr						
		90 000	100 000	110 000	120 000	130 000	140 000	150 000
200 100	1 500	85 900	89 100	92 300	95 600	98 800	102 000	105 300
192 100	1 440	83 600	86 800	90 000	93 300	96 500	99 700	103 000
186 800	1 400	82 100	85 300	88 500	91 800	95 000	98 200	101 500
180 100	1 350	80 200	83 400	86 600	89 900	93 100	96 300	99 600
173 400	1 300	78 300	81 500	84 800	88 000	91 200	94 400	97 700

Med en årlig økning i melkeytelsen på 1 % til 8.500 per årsku er det for valgt alternativ for tilgjengelig salg storfekjøtt og melkebehov estimert at vi trenger om lag 110.000 ammekyr som gir produksjon i 2025.

Årlig vekst: 2.000 ammekyr.

5.4.1 Oppsummert scenarier storfe

Det er svært mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe, og dermed behovet for antall kyr fram mot 2025. I tabellen under er det oppsummert ulike scenarier som sammenlignes med prognosen for 2019.

Salg helt slakt forutsatt	Økning kg melk per ku - melkebehov 2025	Rom for norsk produksjon tonn	Behov antall ammekyr 2025	Årlig vekst antall ammekyr 2020 - 24
Middels befolkningsvekst	1 % årlig - 1440 mill. liter	91 500	115 000	3 000
Lav befolkningsvekst	1 % årlig - 1440 mill. liter	90 100	110 000	2 000
Middels befolkningsvekst	0,5 % årlig - 1440 mill. liter	91 500	107 000	1 400
Lav befolkningsvekst	0,5 % årlig - 1440 mill. liter	90 100	102 000	300
Gjeldende prognose 2019	0,5 % årlig - 1440 mill. liter	87 400	94 000	0

6 Sau og lam

Prognosen fra september viser en underdekning av norsk sau/lam i 2019 på ca. 200 tonn. Etter flere år med overproduksjon er det bygd opp et betydelig reguleringslager og en liten underdekning i 2019 er ikke nok til å bringe markedet i balanse. Det forventes at reguleringslageret ved inngangen til 2019 vil være på i størrelsesorden 3 500 tonn sau og lam.

Det prognoseres en reduksjon i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på om lag 5 prosent fra 2018 til 2019. Noe av reduksjonen kan knyttes til fôrmangel etter tørkesommeren 2018, men det vil også være noe naturlig avgang. Oppfordringen fra markedsregulator og faglagene om å redusere dyrtallet antas også å gi effekt.

Langtidsutsiktene fram til 2025 viser at det ikke vil være rom for økning i produksjonen av sau- og lammekjøtt de nærmeste årene.

Det har vært nødvendig å bruke pris aktivt for å stimulere salget av sau og lam tydelig. Engrosprisen på lam er redusert med ca. 6 kr per kg fra 2016. Engrosprisen på sau er redusert enda mer og er nå så lav at avregningsprisen til bonden er tilnærmet 0 kr. I tillegg har det vært benyttet betydelig frysefradrag for å få redusert reguleringslageret.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam, samt flere programmer for å øke produksjonen landet rundt, er mye av årsaken til økt etableringsvilje i næringen og økt produksjon. Prisreduksjoner har hatt som mål å kjøle ned veksten i produksjonen, men sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Signalene nå er at etableringsviljen er avtakende.

Prognosen for 2019 tilsier at markedet nærmer seg balanse, men det preges fortsatt av store lager etter flere år med overskudd. Salget er fallene/stagnerende til tross for kraftig prisstimulering de siste års. I denne situasjonen er det ikke rom for prisøkning.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam holdes på dagens nivå med kr 64,60 per kg for 1. halvår 2019.

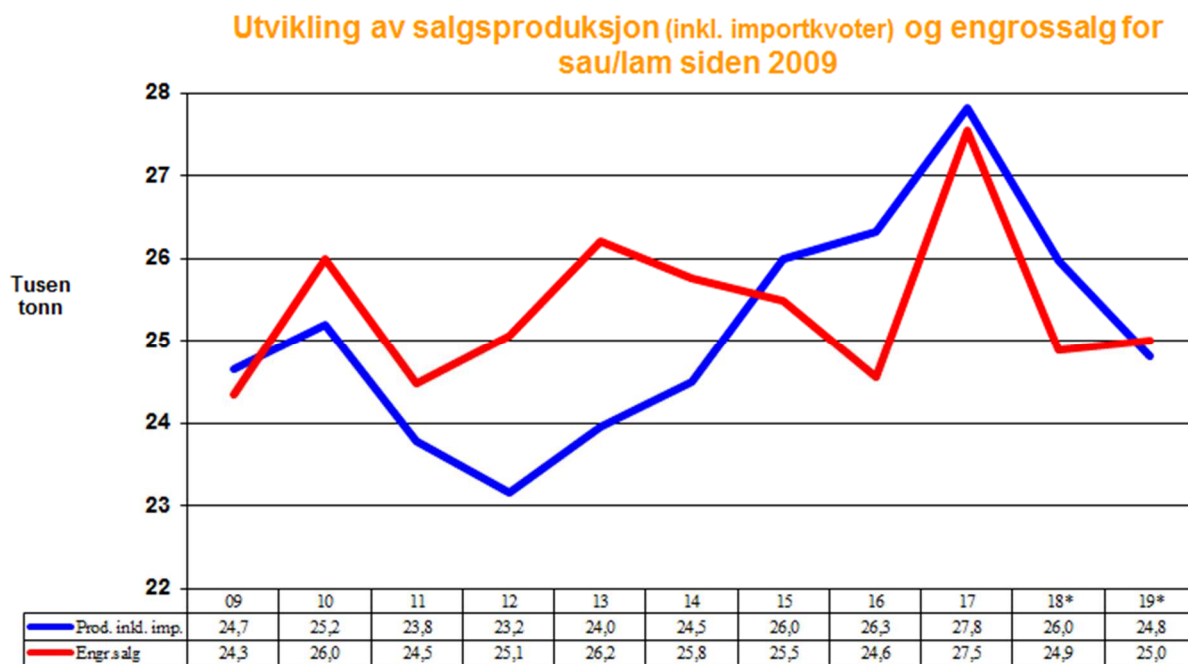
6.1 Marked og priser

Det er ubalanse i markedet for sau og lam også i 2018 og det prognoseses et overskudd på 1 100 tonn. I tillegg var det godt 2 800 tonn på reguleringslager ved inngangen til året.

Prognosen for sau og lam viser at vi kan forvente en liten lagernedbygging i løpet av 2019. Problemene ikke er over for sauenæringen, selv om det forventes et lite underskudd isolert for 2019. Vi kommer til å gå inn i året med et betydelig større reguleringslager enn det som trengs for å dekke underskuddet. Det er fortsatt særlig sauen som er utfordrende.

Figur 6.1 viser utviklingen i produksjon og engrossalg av sau/lam fra 2009. Etter mange år med underdekning har vi fra høsten 2015 vært mer enn selvforsynte med sau og lam.

Tabell 6.1 *Utvikling i produksjon inkl. kvoteimport og engrossalg av sau/lam siden 2009. Importkvoter 2018: Island-600 tonn, WTO-206 tonn og anslag på 100 tonn av SACU kvote.*

6.1.1 Markedssituasjonen i 2018

Også året 2018 startet med store reguleringslagre. Det prognoseses med et overskudd for året på 1 100 tonn. Tilførslene er prognosert å reduseres med ca. 6 % sammenlignet med 2017.

Bestanden av sau og lam i sommer var beregnet om lag 3 % lavere, sammenlignet med i fjor. Det forventes om lag uendrede slaktevekter fra høsten 2017.

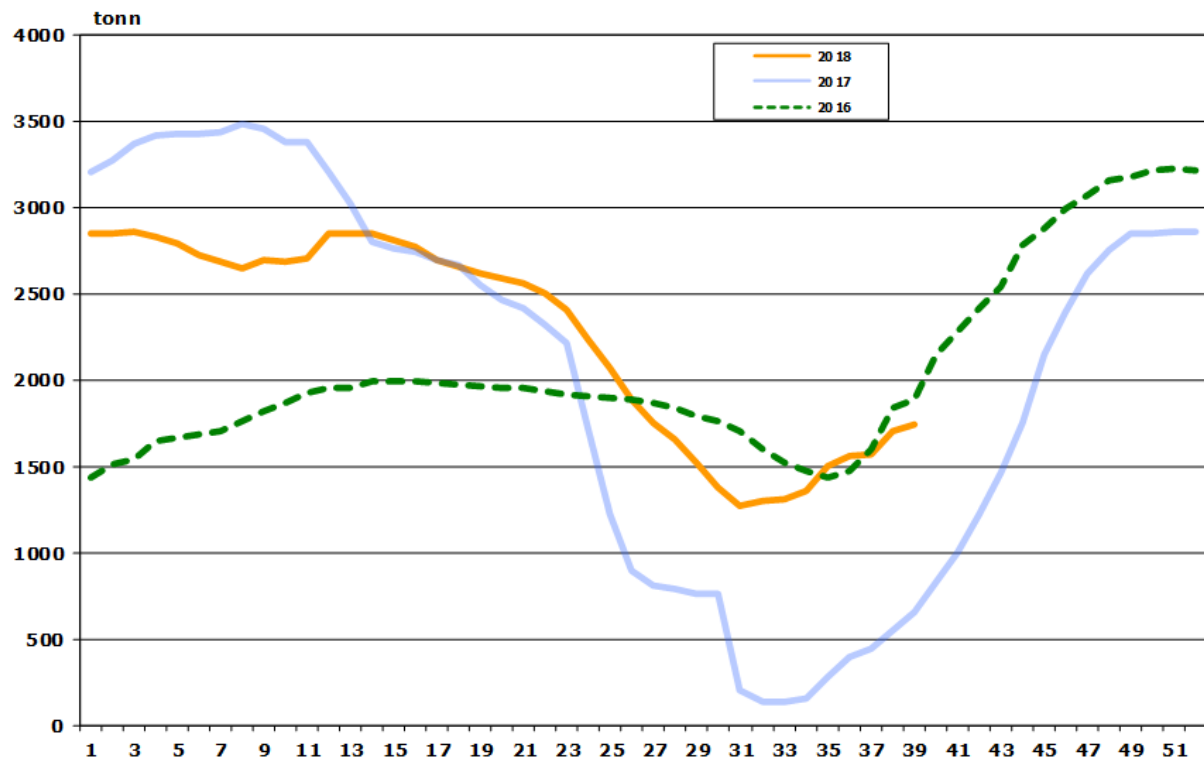
Videre prognoseres det en reduksjon i engrossalget på 10 % sammenlignet med 2017. Reduksjonen i forhold til 2017, både på tilførsler og salg, må sees i sammenheng med at 2017 var ekstraordinært med mye saueslakting pga. endret telledato og kraftige salgstimulerende tiltak for å tømme reguleringslageret.

6.1.2 Prognosen for 2019

Prognosen for sau og lam viser at vi kan forvente en liten lagernedbygging i løpet av 2019. Det forventes en reduksjon i produksjonen på nærmere 5 prosent, mens engrossalget prognoseres å være uendret fra 2018. Forutsatt slakting i høst og i vinter gir en prognosert nedgang i bestanden av sau og lam på om lag 4,5 prosent ved beiteslipp i 2019 sammenlignet med samme tidspunkt i 2018. Basert på en spørreundersøkelse Nortura har utført blant medlemmene, skyldes noe av den økte slaktingen av mordyr tørken, men det forventes også noe avgang av produsenter. Det er lagt til grunn slaktevekter som snitt av de siste 5 årene.

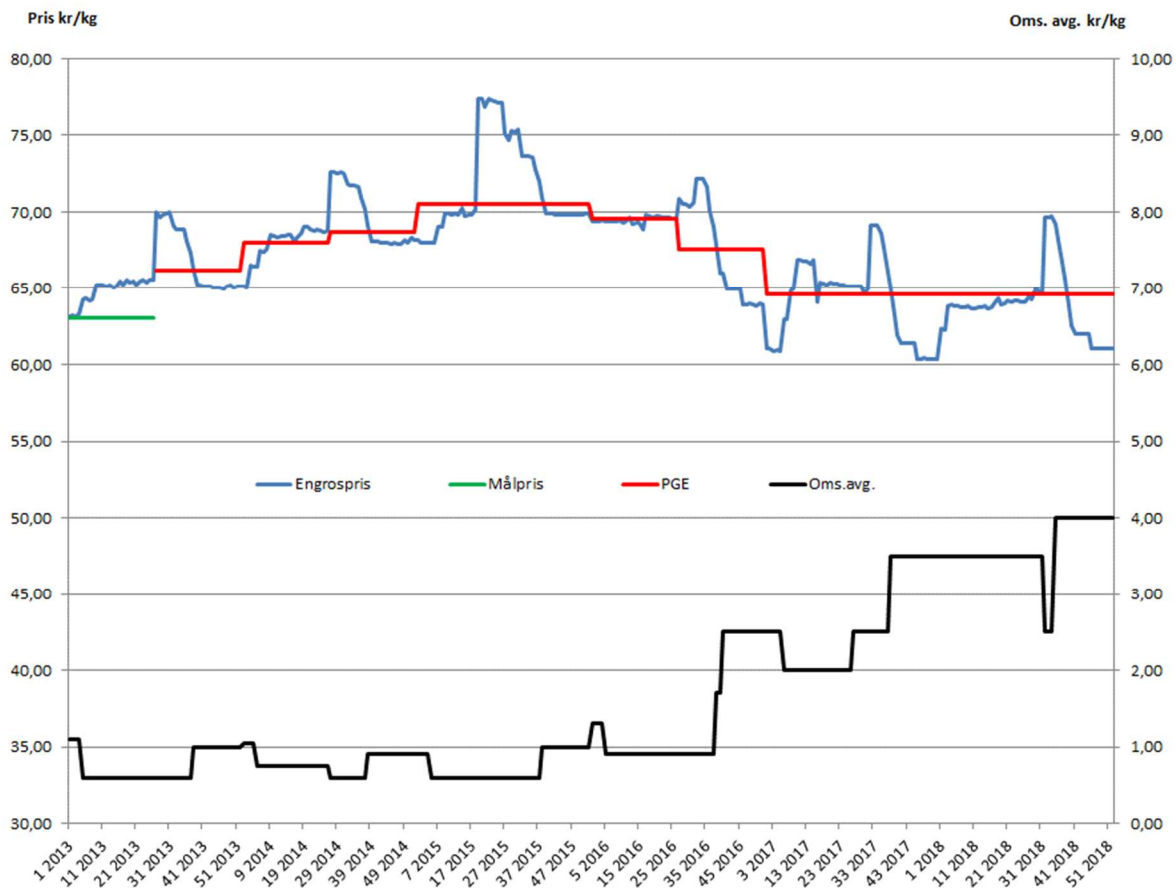
Prognosen viser at problemene ikke er over for sauenæringen, selv om det forventes et lite underskudd isolert for 2019. Vi kommer til å gå inn i året med et betydelig større reguleringslager enn det som trengs for å dekke underskuddet. Det er fortsatt særlig sauen som er utfordrende, men det avhjelper noe at Omsetningsrådet har gitt klarsignal til å bruke inntil 1 000 tonn sau til pelsdyrfôr i høst. Samtidig var det også 1 300 tonn sau på reguleringslager ved inngangen til slaktesesongen, som er krevende å få omsatt i det norske markedet. Derfor er det all grunn til å gjenta oppfordringen til saueprodusentene om å holde sauene lenger slik at det produseres mer lam per søye.

Figur 6.1 Reguleringslager sau og lam per uke 2016-2018

6.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Feil! Fant ikke referanseilden. viser utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for de siste årene for lam. Prisprognose fra uke 39 i 2. halvår 2018.

Figur 6.2 Utviklingen av målpris/engrospris/omsetningsavgift for lam fra 2013 – 2. halvår 2018

Det var til og med 1. halvår 2015 betydelige prisøkninger på lam. På grunn av markedssituasjonen er planlagt gjennomsnittlig engrospris siden redusert. Det er store sesongvariasjoner i prisnivået som er naturlig ved en sesongbasert produksjon. Prisen er høy sommer/tidlig høst for å få flere lam til slakt tidligere i sesongen.

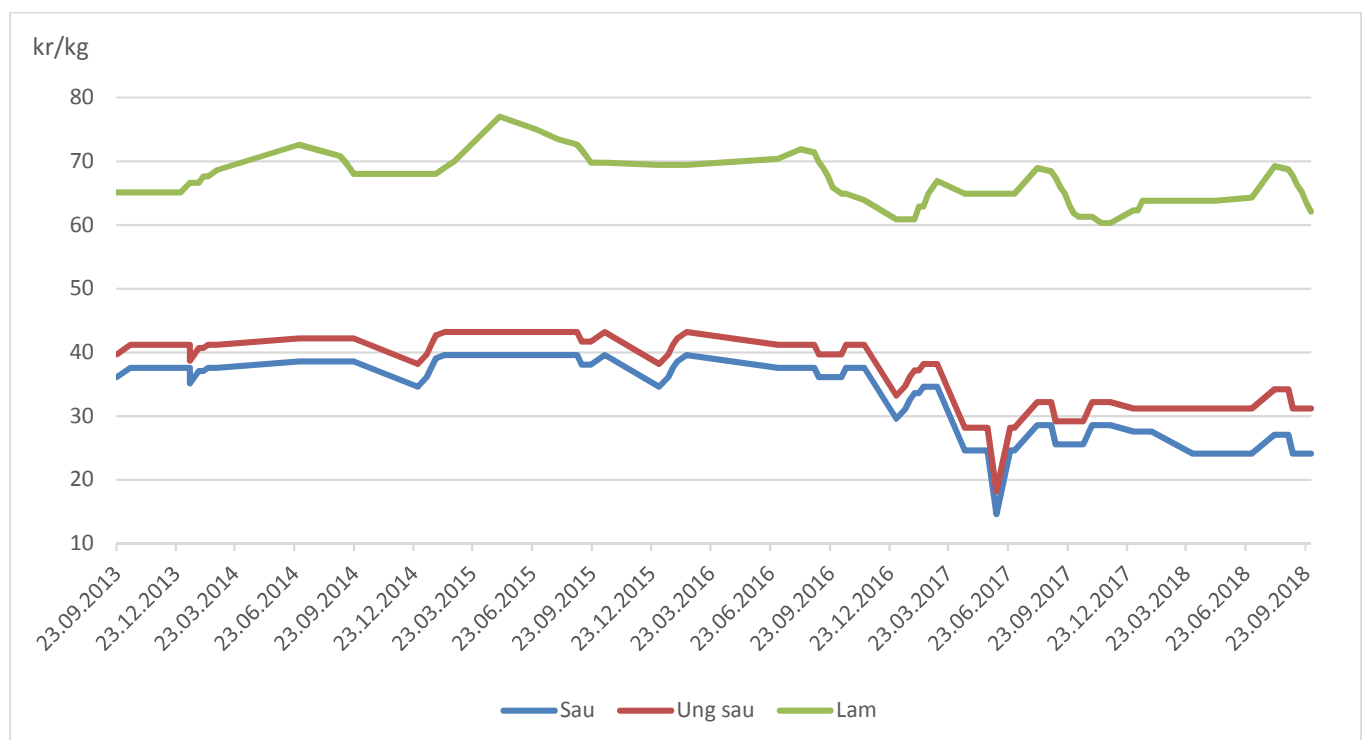
6.1.4 Prisutvikling på sau

Sau utgjør om lag 20 prosent av totalproduksjonen av sau og lam. Det er fortsatt et svært krevende marked for sau. Hovedmengden av sau går til bearbejdede produkter som spekemat og industriprodukter. Dette er produkter som de senere årene har fått redusert volum. Samtidig har salget av rent kjøtt fra sau stanset mer eller mindre opp.

Figur 6.3 viser utviklingen i engrospriser for lam, ung sau og sau fra september 2013 til 1. oktober 2018. Lam har hatt en nedgang i pris fra sesongen 2015 til 2017 på om lag 6 kroner, mens ung sau og sau har hatt en nedgang på 9,5 kroner i samme periode. I slutten av januar 2018 falt sau med 3,5 kroner, mens ung sau og lam ble holdt endret. I juli kom det prisoppgang på lam som fortsatte i august, hvor den ble fulgt av en prisoppgang på ung sau og sau. Sammenligner man sesongen 2017 med 2018 ligger prisen ca 1,5 krone lavere for sau, mens den er 2 kroner høyere for ung sau og 0,3 kroner høyere for lam.

Prisreduksjonen på sau må sees i sammenheng med det store reguleringslageret på sau, og behovet for å få fart på salget av sau. Omsetningsrådet har også godkjent bruk av ekstraordinært frysefradrag på sau opp til 30 prosent av engrospris ut 2018.

Figur 6.3 Utviklingen i engrospris for lam, ung sau og sau fra 23.9.2013 -01.10.2018

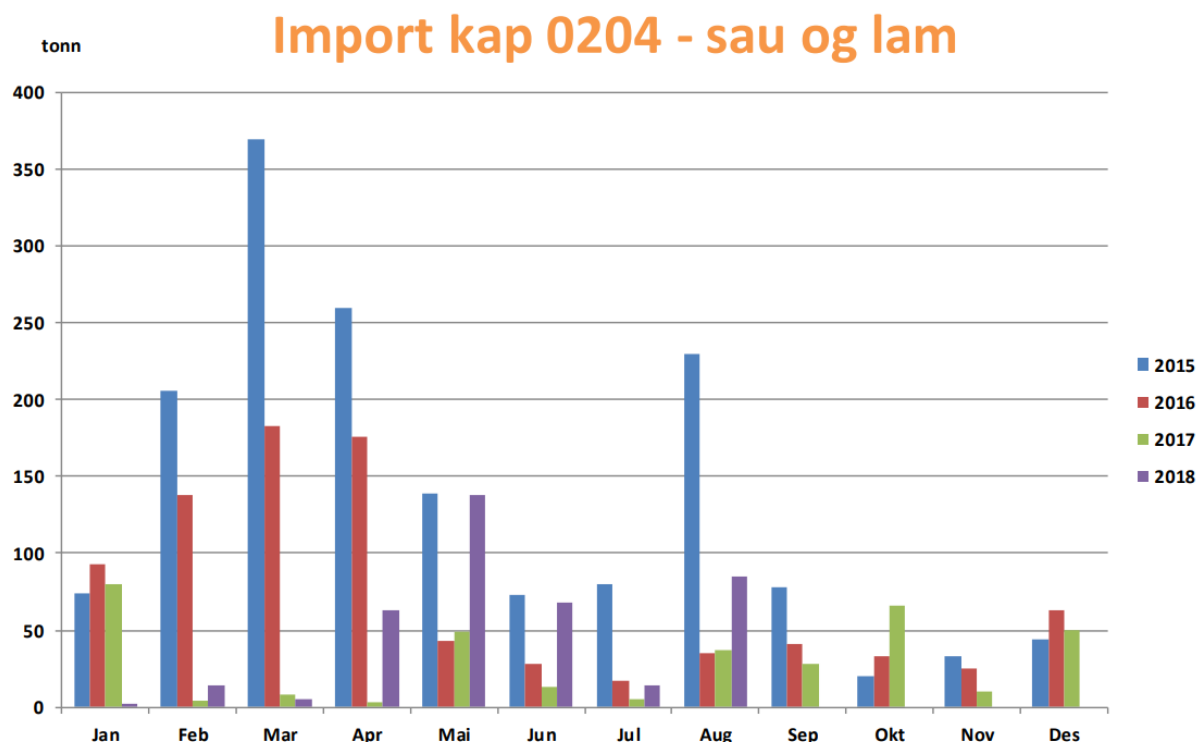

Etter de siste prisreduksjonene på sau er avregningsprisen til bonde er nå i praksis et null-oppgjør. Den kraftige prisreduksjonen på sau og ung sau har så langt ikke løftet salget. Omsetningsrådet har gitt klarsignal til å bruke inntil 1 000 tonn sau til pelsdyrfôr i høst.

6.1.5 Import av sau og lam

Figur 6.5 viser importen av ferskt og fryst saue- og lammekjøtt fra 2015 til og med august 2018. Importen i 2017 var på 352 tonn, mot 390 tonn så langt i 2018 (fra januar tom. august).

Figur 6.4 Importen av ferskt og frossent saue- og lammekjøtt fra januar 2015 – tom. August 2018

6.1.6 Verdensproduksjon og handel med saue- og lammekjøtt^{44 45}

Ifølge prognosene fra FAO vil verdens produksjon av sau/lam øke med 80 000 tonn til totalt 14,9 millioner tonn i 2018. Dette tilsvarer en forsiktig oppgang på knappe 0,5 %. Det vil være noe økning i Kina og EU. EU forventer en økning i produksjonen på sau/lam på 0,1 % i 2018, sammenlignet med 2017. Mye av den forventede globale produksjonsveksten er dermed avhengig av en forventet økning i Kina, som er verdens største produsent av sau/lam. Her har produksjonen av sau/lam og geit i økende grad blitt stor-industri, med utstrakt bruk av store fôrringssystemer. For de to verdensledende eksportlandene, Australia og New Zealand, er det

⁴⁴ FAO Food Outlook 1. July 2018

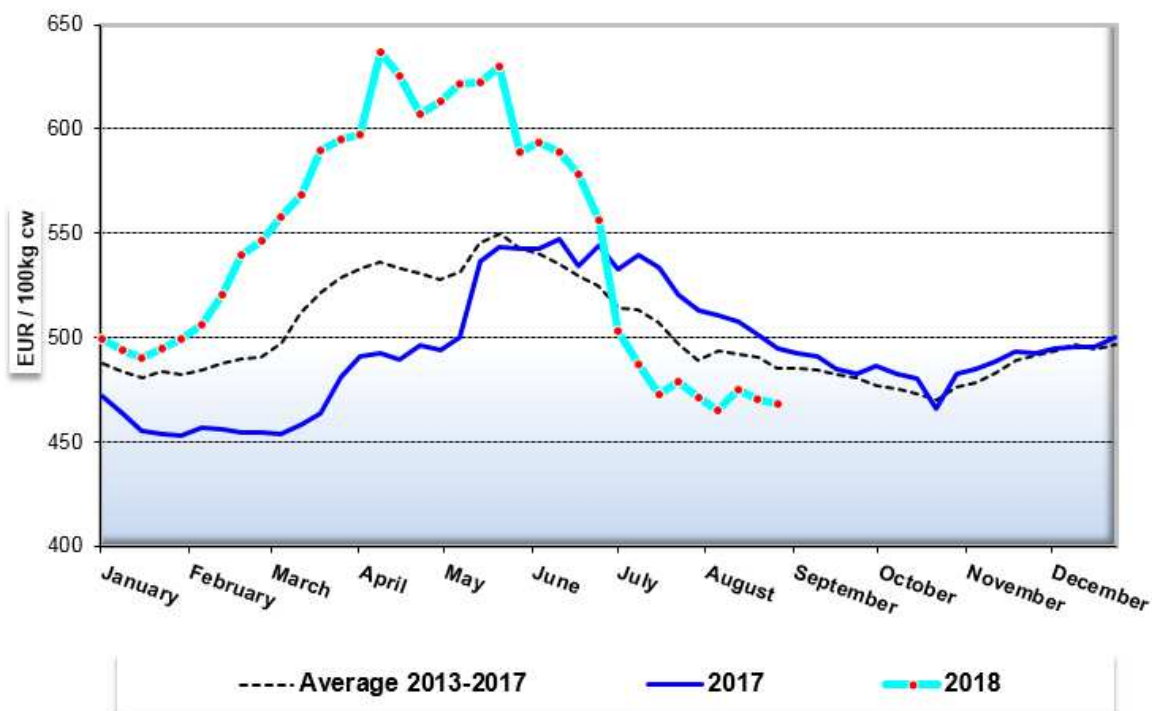
⁴⁵ EU Commission. Short-term outlook for EU agricultural markets in 2018 and 2019: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-short-term-outlook-summer-2018_en.pdf

ventet en marginal vekst. På den andre siden vil Syria og Sudan se en nedgang i produksjonen. Det samme gjelder Mongolia, som opplevde alvorlig tørke i 2017.

Handelen men sau/lam er ventet å øke med 14 000 tonn, tilsvarende 1,5 %, og vil da nå 995 000 tonn i 2018. Økning kommer spesielt på grunn av importbehov fra Kina, EU og Malaysia. Eksporten av sau/lam (og geit) fra EU var 17 % lavere i de første 4 månedene av 2018 enn i samme periode på 2017, og i 2018 som helhet forventes det enn reduksjon på 7 %. I 2017 så EU særlig sterk vekst i eksporten til alle viktige importland, spesielt i mars-mai, som delvis forklarer hvorfor 2018-tallene er så lavere. Hong Kong er det største markedet for sau/lam fra EU, i tillegg er Sveits og Israel viktige markeder.

Figur 6.6 viser utviklingen i prisene i EU til og med uke 35 i 2018. Som i Norge varierer prisene mye gjennom året, men i år har prisen for tunge lam ligget langt over gjennomsnitt for årene 2013-2017 fra januar til juli. Dette reflekterer den stramme forsyningen og den høye etterspørselen våren 2018. Deretter har den falt betraktelig, til under gjennomsnittet i juli og august.

Figur 6.5 Prisutvikling for lammekjøtt i EU i gjennomsnitt 2013 – 2017, priser i 2017 og t.o.m. uke 35 i 2018⁴⁶

⁴⁶ https://ec.europa.eu/agriculture/sheep-goats/presentations_en

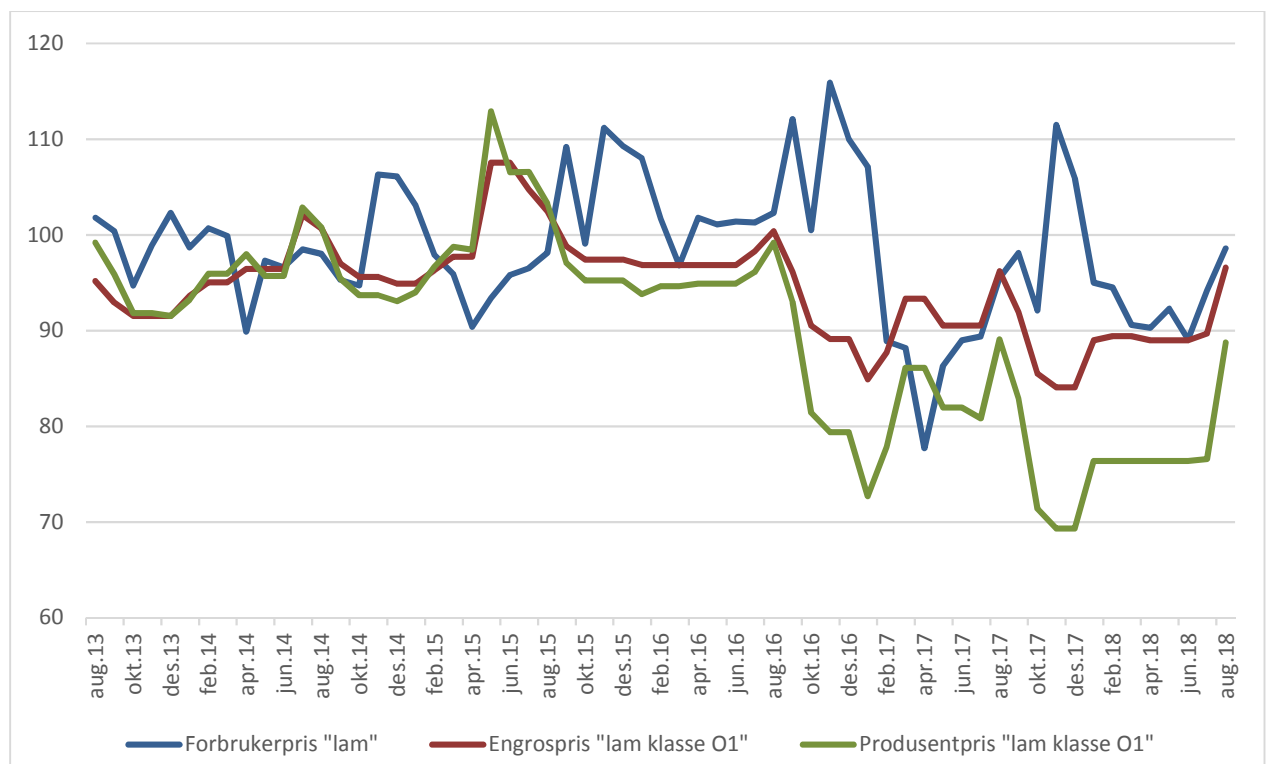
6.2 Prisdannelse etter engrosprispunktet sau og lam

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret og prisutviklingen i forbrukermarkedet samsvarer ikke med engrosprisen. Dette må hensyntas ved vurdering av engrosprisfastsetting og mulighetsrommet ved prissetting på de ulike stykningsdelene.

6.2.1 Butikkpriser sau og lam

Figur 6.7 viser engrospris, produsentpris og forbrukerpris for lam. For lammesesongen 2017 var forbrukerprisene lavere enn tidligere år, mens prisene i november/desember var relativt uendret. Både forbrukerpriser, engrospriser og produsentpriser er på omtrent samme nivå i august 2018 som august 2017.

Figur 6.6 Engrospris, produsentpris og forbrukerpris for lam fra aug. 2013 – aug. 2018⁴⁷ 2015=100

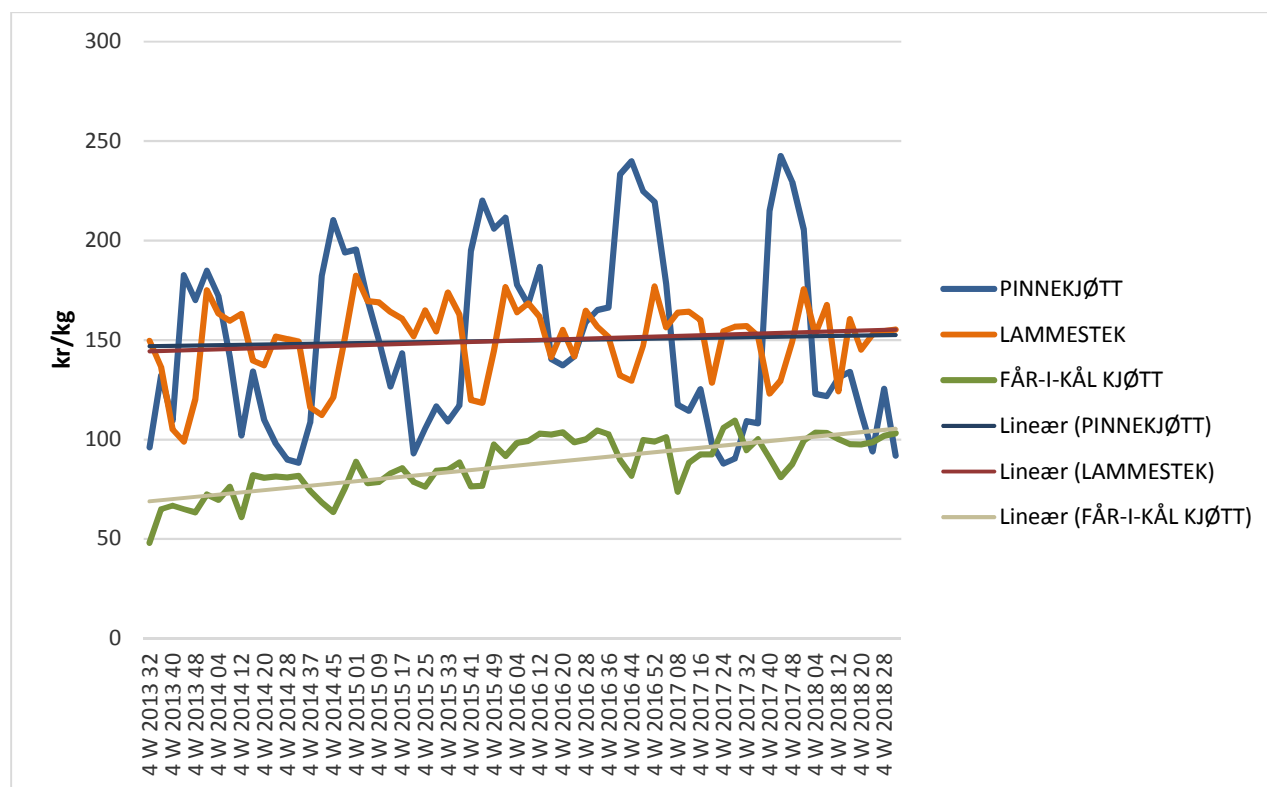

⁴⁷ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

I følge Resultatkontrollen har forbrukerprisene falt fra 2016 til 2017 med 9,9 prosent. Engrosprisen har falt med 6,3 prosent og produsentprisen med 15,9 prosent. Siden 2010 har forbrukerprisen falt med 22,5 prosent, mens engros – og produsentpriser har økt med henholdsvis 7,7 og 1,2 prosent⁴⁸. Denne historikken viser tydelig at forbrukerpris ikke har fulgt engrosprisen og at lam i stor grad har blitt benyttet som kampanjevare.

Figur 6.8 viser verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype, i kr/kg fra uke 32-25 2017 til uke 23-25 i 2018.

Figur 6.7 Verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype, i kr/kg, fra uke 32-35 2013 til uke 32-35 2018

Prisene for pinnekjøtt varierer veldig gjennom året etter sesong, og har naturligvis høyest pris til jul. Prisene begynner å stige fra uke 36-39 2017, i slutten av september, og frem mot jul. Da ligger prisen på i underkant av 250 kr/kilo, før de faller ned mot uke 4-7 2018. Prisen på lammestek varierer også gjennom året, men høyest pris frem mot jul (uke 53-3) og en ny topp

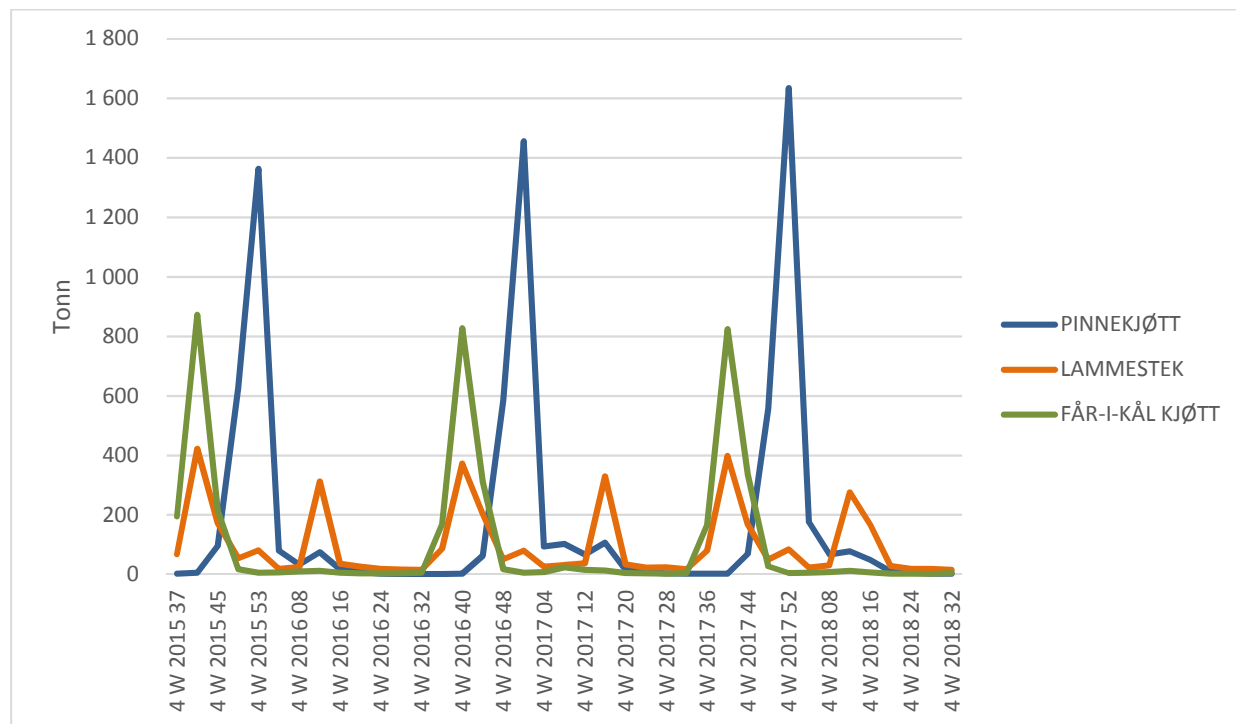
⁴⁸ BFJ Resultatkontrollen, juni 2018.

i uke 8-11. I 2018 var påsken i uke 12. Prisen på får-i-kål har hatt mindre varisjon gjennom året, men ser et fall i sesongen for pinnekjøtt, frem mot desember.

Dersom en ser på trendlinjene tilbake til 2013 og frem mot 2018, er det tydelig at prisen på lammestek har endret seg lite og holdt seg på rundt 150 kr/kg. Prisen på pinnekjøtt har også flatet ut. Grunnlagsdokumentet fra våren 2018 viser at prisen for pinnekjøtt øker, men inkluderer man de siste tallene, ser man at trendlinjen nå viser en utflating av prisen. Dette til tross for at prisen mot jul stiger, men ser det ut som tiden utenfor sesong med lavere pris har blitt noe lengere de siste årene. Prisen på får-i-kålkjøtt har derimot økt med 115 % de siste 5 årene.

Figur 6.9 viser omsetningen av lam i dagligvarehandelen fra uke 37 i 2015 til uke 32 i 2018. Det er ikke overraskende at hovedmengden av volum selges i korte perioder. Salget av får-i-kålkjøtt har vært fallende siden 2013, men det siste året (fra uke 31 2017 til uke 32 i 2018) ligger omsetningen omtrent likt. De siste 5 årene har prisen på får-i-kål mer enn doblet seg. Det har vært en økning i salget av pinnekjøtt hvert år selv om prisen har økt jevnt. Salget av lammestek til påske økte både i 2016 og 2017, men hadde noe nedgang i 2018.

Figur 6.8 Omsetning i dagligvarehandelen i volum for de ulike produktene av lam, fra uke 37 2015 til uke 32 2018

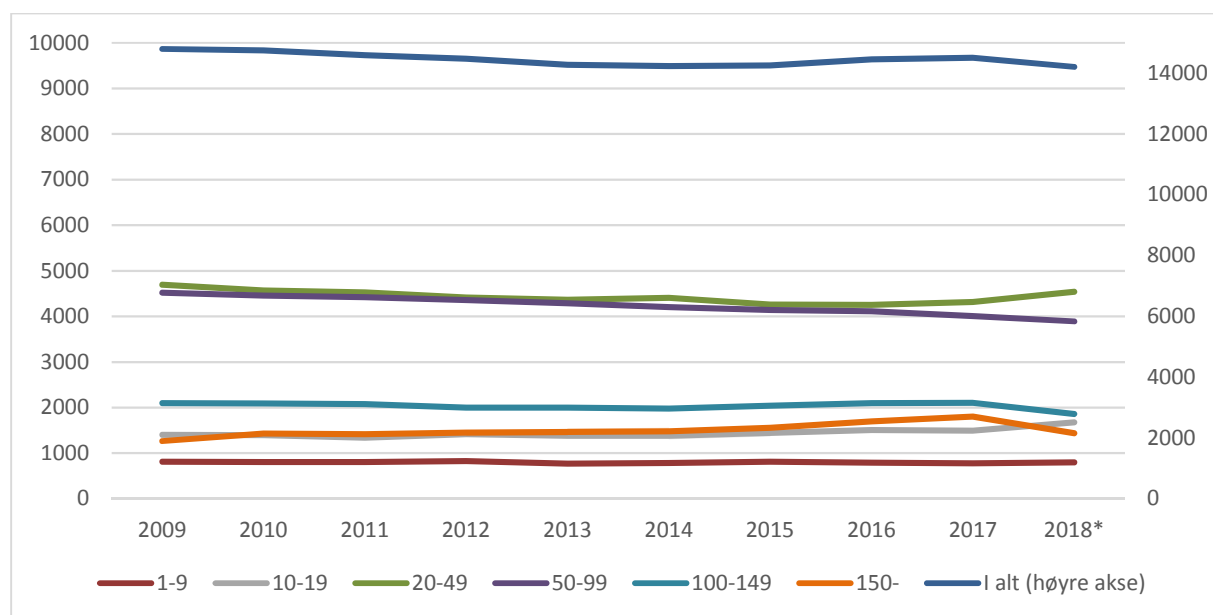
6.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det har vært stor etableringsvilje i næringen og det har skjedd en betydelig strukturendring. Sammen med prognoserte overskudd i 2018 og store reguleringslagre tilsier dette at man må sette en pris som demper produksjonsviljen. Sau og lam er den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene og de to siste årene har tilskudda blitt stadig viktigere for å holde oppe inntektsnivået på sauebruket.

6.3.1 Utviklingen i sauetall og struktur

De siste tiårene har det vært en jevn nedgang i antall jordbruksbedrifter med sau i de små og mellomstore besetningene, og spesielt bruk med 20-49 og 55-99 sau. Siden 2009 har avgangen i bruk avtatt noe (figur 6.10). Samtidig er det er ikke enkelt å måle utviklingen i antall sauebruk på grunn av endring i telledatoer i 2017 og 2018. Det mest sammenlignbare tallet er antall bruk som slipper sau på beite 31/7 i 2016 og 1/10 i 2017. Disse tellingene viser en nedgang på 786 bruk. Dette tilsvarer en nedgang på 5,46 %. Det har skjedd en betydelig struktursending, som også har avtatt noe de siste 10 årene. Etter å ha holdt seg stabil har antall jordbruksbedrifter med 10-19 sau økt noe. Gruppen 20-40 sau har også hatt noe oppgang de siste 2 årene. Gruppen 50-99 har derimot hatt noe nedgang. Jordbruksbedriftene med over 150 sau har hatt en økning, men med et forventet fall i 2018.

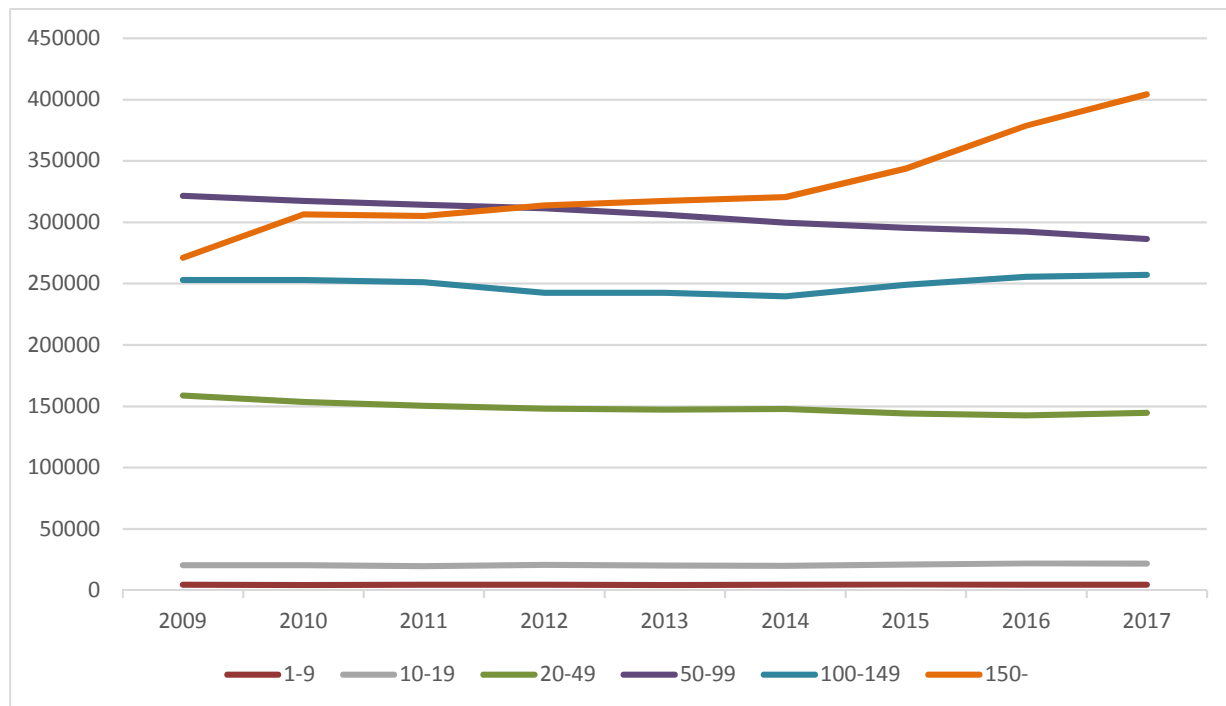
Figur 6.9 Antall jordbruksbedrifter med vinterfôra sau fra 2009 – 2018, fordelt på besetningsstørrelse⁴⁹

⁴⁹ SSB tabell 03803: Vinterfôra sauer per 1. januar, etter buskapsstorleik 1998 – 2018

En stadig økende andel av sauen står på bruk med over 150 vinterføra søyer. I 2017 utgjorde dette 37 % av sauen.

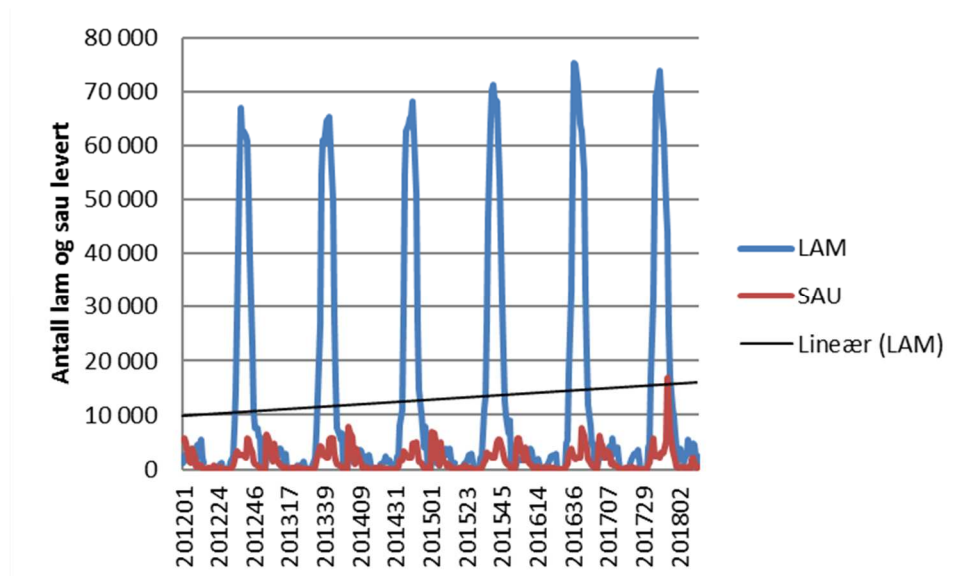
Figur 6.10 Antall vinterføra sauer fra 2009 – 2017, fordelt på besetningsstørrelse⁵⁰

Fra 2009 til 2017 har det vært en økning på 94 352 vinterføra sau til totalt 1 123 732, tilsvarende 9 %. Det er heller ikke enkelt å måle utviklingen i sauetallet på grunn av endring i telledato. Sammenligner man antall sau sluppet på beite mellom telledato 1/7 i 2016 og 1/10 i 2017, så viser dette en nedgang på 45 549 sau eller 4,82%.

Siden lam/sau er en produksjon som følger sesongen, så er det store variasjoner gjennom året hvor mye som leveres til slaktning. Dette har betydning for produsentens inntekt som dermed i all hovedsak kommer på høsten. Tidligere ble en god del av sauen levert på nyåret, men etter at telledato ble flyttet fra 1. januar til 1. mars fra 2018, valgte mange å slaktes sauen på høsten. Dette forventes å bli normalt slaktemønster for sau framover.

⁵⁰ SSB tabell 03803: Vinterføra sauer per 1. januar, etter buskapsstorleik 1998 – 2018

Figur 6.11 Variasjonen i levering av lam og sau til slakt fra 2012 til i dag⁵¹

Gjennomsnittlig planlagt engrospris settes for et halvt år om gangen, hvor det altså er svært begrenset med slakt i det første halvåret.

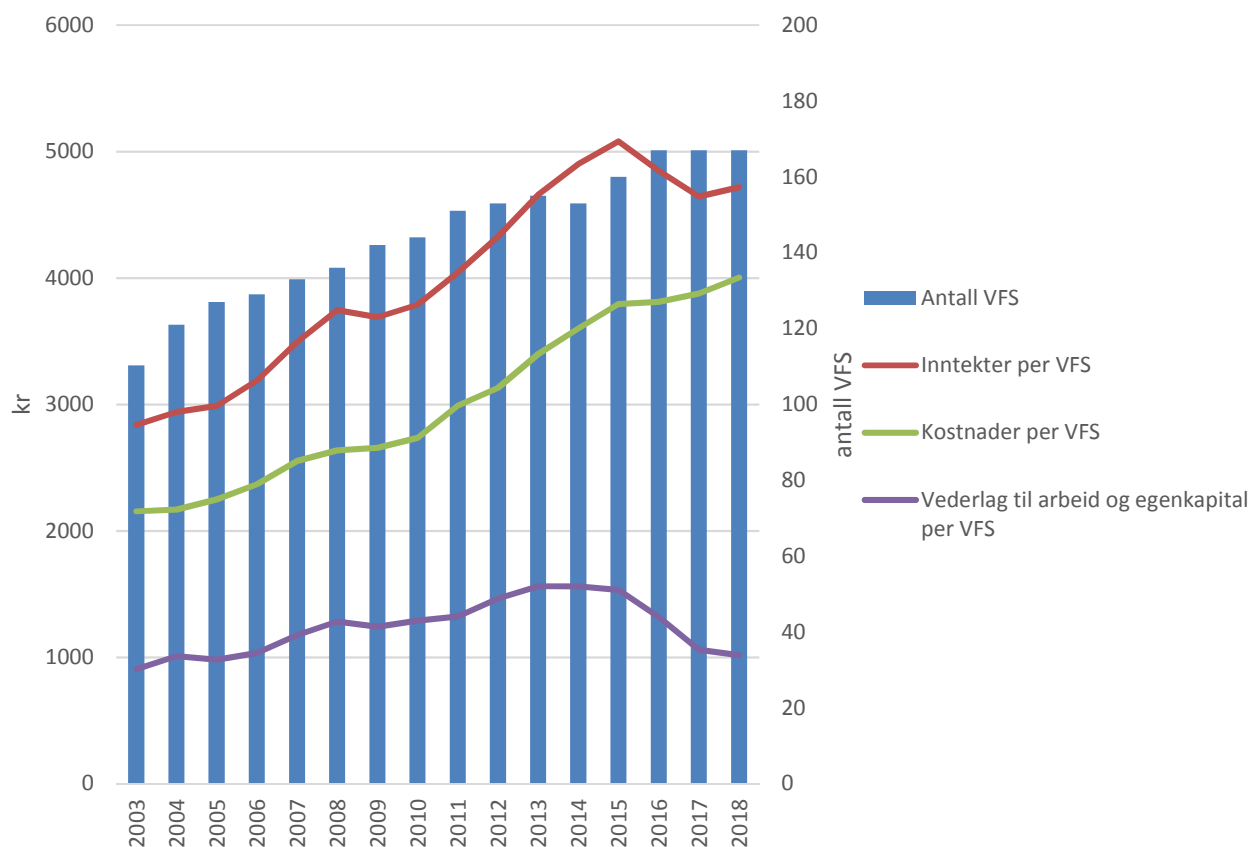
6.3.2 Referansebruk 3

Tallene for referansebruk 3⁵² viser at en langvarig bedret økonomien for sauebrukene ble brutt i 2016. Da gikk vederlaget til arbeid og egenkapital ned med 215 kroner pr vfs. eller 14 %. I 2017 fortsatte nedgangen og endte på 20 % eller 258 kr per vfs. I 2018 er det estimert (før jordbruksoppgjøret) en ytterligere nedgang på 4 % som utgjør 43 kr per vfs.

⁵¹ Sau til slakt er summen av kategorien ung sau og voksen sau. Animalia.no, 28.04.2016.

⁵² Referansebruk 3 består i 2018 av bruk med 167 vinterføra sau.

Figur 6.12 Utviklingen i sentrale nøkkeltall for sauehold basert på referansebruk 3

6.3.3 Dekningsbidrag for sauebrukene

Utgangspunktet for de økonomiske vurderingene her er Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer. Utgangspunktet for å velge et bruk med 130 sauer er at dette tilsvarer ca. 1 årsverk i de ulike referansebrukene Nibio har for rene sauebruk. Ut fra tall fra SSB, har et gjennomsnittlig sauebruk i Norge i dag omkring 77 vinterfôrede sauer.

Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5 og distriktstilskuddssone 2. 94,4 prosent av lamma er klasse O eller bedre⁵³. Avdråttan per sau er satt til ca. det samme som et gjennomsnittlig medlem i Sauekontrollen.

53 Middell i Nortura i 2017

Beregningene er gjort med reelle priser og tillegg fra Nortura. Det er gjort forutsetninger om framtidig prisutvikling og skinnverdi. Inkludert i produksjonsinntekter er grunntilskuddet og ulltilskuddet..

Tabell 6.2 Oversikt over dekningsbidraget til et sauebruk med 130 vinterfødte sauer.

	2017/2018	2018/2019
Produksjonsinntekter ⁶	1 701	1 634
Variable kostnader	1 327	1 335
Dekningsbidrag 1	375	299
Tilskudd	2 656	2 657
Dekningsbidrag 2	3 031	2 956
Hele bruket:	394 720	384 245

I 2018/2019 utgjør produksjonsinntektene⁵⁴ om lag 38 prosent av inntektene, 2 % mindre enn året før. De to siste årene har derfor tilskudda blitt stadig viktigere for å holde oppe inntektsnivået på sauebruket.

⁵⁴ Inkludert grunntilskudd og ulltilskudd

6.4 Langtidsutsikter sau og lam

Etter en økning i sau- og lammetallet ble underskuddet fra høsten 2015 snudd til overdekning av norskprodusert vare. For 2019 er det prognosert en salgsproduksjon på om lag 23.900 tonn. Dette er 500 tonn lavere enn det valgte alternativet for tilgjengelig salg i år 2025. Altså med det laveste alternativet for befolkningsvekst og forbruk per innbygger som i gjeldende prognose for 2019. Det er forutsatt inntak av gjeldende importkvoter. Hele importtaket fra SACU-land på 530 tonn (omregnet m/bein) har aldri blitt tatt inn og er lagt inn som en sikkerhetsmargin her. Det kan være nødvendig med en sikkerhetsmargin på grunn av ulike markeder for sau og lam.

Alternative scenarier for engrossalg helt slakt sau/lam. Tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Sau/lam	26 000	25 700	25 000

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare

Fradrag for WTO-kvote på 206 tonn, Islandsimport på 600 tonn og 530 tonn fra SACU-land

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Sau/lam	24 700	24 400	23 700

Forutsetninger	2015	2016	2017	2018	2019	Endring fra foregående år			
						2016	2017	2018	2019
ANTALL SLAKTA (i 1.000)									
Sum sau/vær og lam	1 196	1 250	1 339	1 275	1 181	4,5 %	7,1 %	-4,8 %	-7,3 %
BESTANDSUTVIKLING (i 1.000)									
Sau og lam pr. 1/6	2 372	2 472	2 491	2 413	2 302	4,2 %	0,8 %	-3,2 %	-4,6 %
SLAKTEVEKTER (i kg)									
Sau/vær (Nortura)	32,1	31,8	31,0	30,2	31,5	-0,3	-0,8	-0,8	1,3
Lam (Nortura)	19,4	18,7	18,1	18,1	18,8	-0,7	-0,6	0,0	0,7
Veid gjennomsnitt	21,1	20,6	20,3	19,9	20,5	-0,6	-0,3	-0,4	0,6
SALGSPROD.AV SAU/LAM (tonn):	24 992	25 402	26 802	25 073	23 906	1,6 %	5,5 %	-6,5 %	-4,7 %

Det synes ut i fra disse forutsetningene ikke å være rom for økning i produksjonen av sau- og lammekjøtt de nærmeste årene. Det forventes en ytterligere nedgang i bestanden på beite i 2019, men en mindre nedgang i løpet av året. Det er oppfordret til en nedgang i søyetallet på 4 %, og i tillegg forsøke å holde sauene lenger for å få en bedre tilpasset fordeling mellom saue- og lammekjøtt.

7 Egg

Generelt har det flere år vært overkapasitet og store reguleringskostnader i eggproduksjonen. I 2017 var overskuddet ikke særlig mer enn det som kreves for å være forsyningsdyktig med norske egg til høytidene. I 2018 er det, etter førtidsslakting tilsvarende om lag 775 tonn ikke-produserte egg, prognosert en overdekning på om lag 400 tonn for året. For 2019 viser prognosen per september 2018 et overskudd på ca 800 tonn egg, og det er press mot økt produksjon.

Fra tunge aktører i handelen og industrien kommer det tydelige krav om at det forventes omstilling til eggproduksjon fra frittgående høner.

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid vært svært presset på grunn av reduserte priser. Fra andre halvår 2016 er økonomien i eggproduksjonen bedret, særlig for frittgående høner.

Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger. Samtidig må det gis signaler om at produsenter med miljøinnredning må omstille produksjonen til frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg reduseres med kr 0,10 per kg til kr 19,15 per kg for første halvår 2019. Prisreduksjonen tas med kr 0,20 per kg på egg fra høner i miljøbur og kr 0,10 per kg på egg fra frittgående høner.

7.1 Marked og pris

I september 2018 er det prognosert en overdekning på om lag 800 tonn for 2019. Overskudd av egg fra høner i miljøbur er den største utfordringen for eggmarkedet. På bakgrunn av markedets krav må produsenter med miljøinnredning omstille produksjonen til frittgående løsninger.

Figur 7.1 viser utviklingen i tilførsler til eggpakkeri og engrossalg av egg

Figur 7.1 Utvikling i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg siden 2009.

*prognose

7.1.1 Markedssituasjonen 2018

I 2018 er det, etter førtidsslakting tilsvarende om lag 775 tonn ikke-produserte egg, prognosert en overdekning på om lag 400 tonn for året. Tilførslene ventes å øke med 1 %, mens det prognoseres en mindre økning i salget fra året før.

Faktiske tall for klekte kyllinger av verperase og prognosene for klekkingene gir en gjennomsnittlig økning i antall verpehøner på om lag 1,5 % i 2018 og ytterligere nærmere 1 % i 2019.

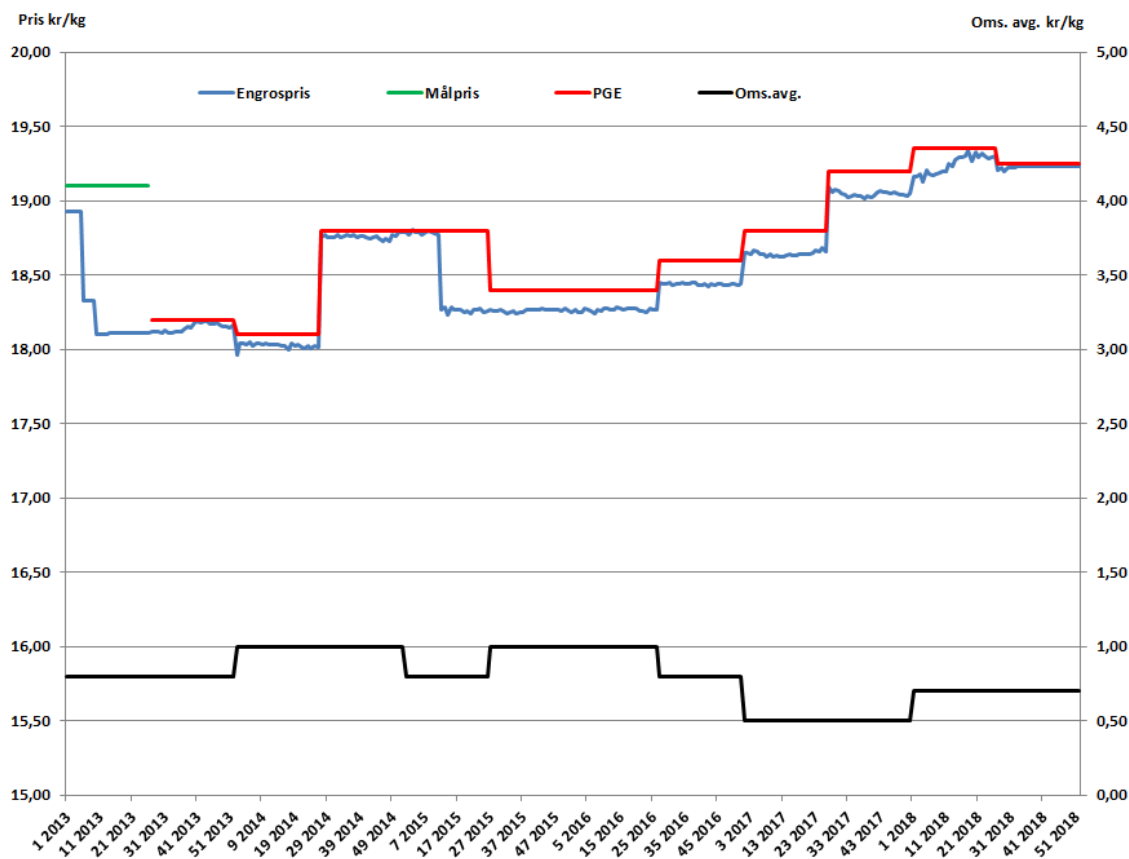
7.1.2 Prognosen for 2019

For egg prognoseres det et overskudd på 800 tonn i 2019, inkludert inntak av tollfri kvote på 290 tonn fra EU. Det er i tillegg en minste adgangskvotepå (reduert toll) for import på 1.295 tonn. Bak det prognoserte overskuddet ligger en økning i tilførslene på nærmere 2 % sammenlignet med 2018, mens engrossalget forventes å øke med i underkant av 1 %. Det er fortsatt overkapasitet i eggneringen. Markedsrommet for egg fra burløsninger blir stadig mindre og næringen står overfor en ytterligere omstilling til frittgående høner.

7.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Figur 7.2 viser utviklingen i målpris, planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), oppnådd engrospris og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 36 i 2. halvår 2018.

Figur 7.2 Utviklingen av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift for egg fra 2013 – 2. halvår 2018

Bedring i markedet for egg medførte en oppjustering av PGE fra 2016 til og med 1. halvår 2018. Fra 2. halvår 2018 ble PGE nedjustert, og dette ble fulgt opp med prisreduksjon på buregg. Fra 2018 er omsetningsavgiften på 70 øre per kg egg for å balansere med behov til markedsregulering.

7.1.4 Markedsutviklingen for egg

Fra 1. januar 2012 ble det forbud mot å holde høner i tradisjonelle bur. Alternativene ble da miljøberikede bur eller frittgående systemer. Fordelingen var i de nærmeste årene tilnærmet lik på frittgående høner og høner i miljøbur.

Eggsektoren preges av svært tydelige markedskrav fra sentrale aktører om egg fra frittgående høner, og det fører til behov for utfasing av eggproduksjon i miljøbur. For den enkelte kjede

er situasjonen at Rema bare har solgt frittgående siden omleggingen i 2012. Bunnpris varslet i 2017 at de har besluttet å gå over til frittgående. NorgesGruppen vil fase ut miljøburegg i løpet av 2019. Coop uttaler at de fortsatt vil ta inn miljøburegg, men de kan ikke garantere hvor lenge. De signaliserer at kundenes etterspørsel skal avgjøre og at eventuelle endringer må skje slik at produsentene har forutsigbarhet. Det er naturlig at alle kjeder vil følge endringer i markedet generelt.

Utviklingen mot frittgående er en internasjonal trend. Undersøkelser viser at forbrukere har svært lite kunnskaper om de ulike produksjonsformene. Det pågår også en debatt om hva som reelt er best for dyrevelferden; frittgående høner eller høner i miljøbur. Enkelte viser til at kjedenes krav er "kjedemakt", og de mener forbrukerne ikke har valgt. Samtidig må kjedene tolke forbrukerpreferanser for å forberede seg. Det ansees som vanskelig å stå imot dette og Nortura må derfor tilstrebe at markedets etterspørsel dekkes.

I Industrimarkedet er det også lagt fram krav om eggprodukter framstilt av egg fra frittgående høner. Storhusholdning vil ha en større andel frittgående, men samtidig signaliseres det ønske om noe egg fra miljøinnredning ut fra prishensyn. Dette er endring fra tidligere, hvor industrimarkedet har benyttet egg som er mindre ettertraktet i dagligvaremarkedet og slik har det vært avsetning for alle typer egg.

Foreløpig er det ikke mulig å tilfredsstille etterspørselen etter egg fra frittgående høner ettersom Nortura i september 2018 produserer ca. 66 % egg fra frittgående høner og ca. 34 % egg fra høner miljøbur. Eggprodusentene i Nortura er i gang med en omfattende omstilling av innredningstype.

7.1.5 Import av egg innenfor importkvotene

Etter 2013 har det vært liten import av egg til Norge. Det ble importert 330 tonn i 2014, 202 tonn i 2015, 698 tonn i 2016, 488 tonn i 2017 og 242 tonn så langt i 2018. Importen til Norge kommer i all hovedsak fra Skandinavia, pga. salmonellarisiko. Importerte egg benyttes normalt i eggprodukter.

Importen til Norge skjer innenfor WTO- og EU-kvotene. Det er noe utenlands bearbeiding basert på norske egg, som f.eks. "langegg" som kommer i tillegg.

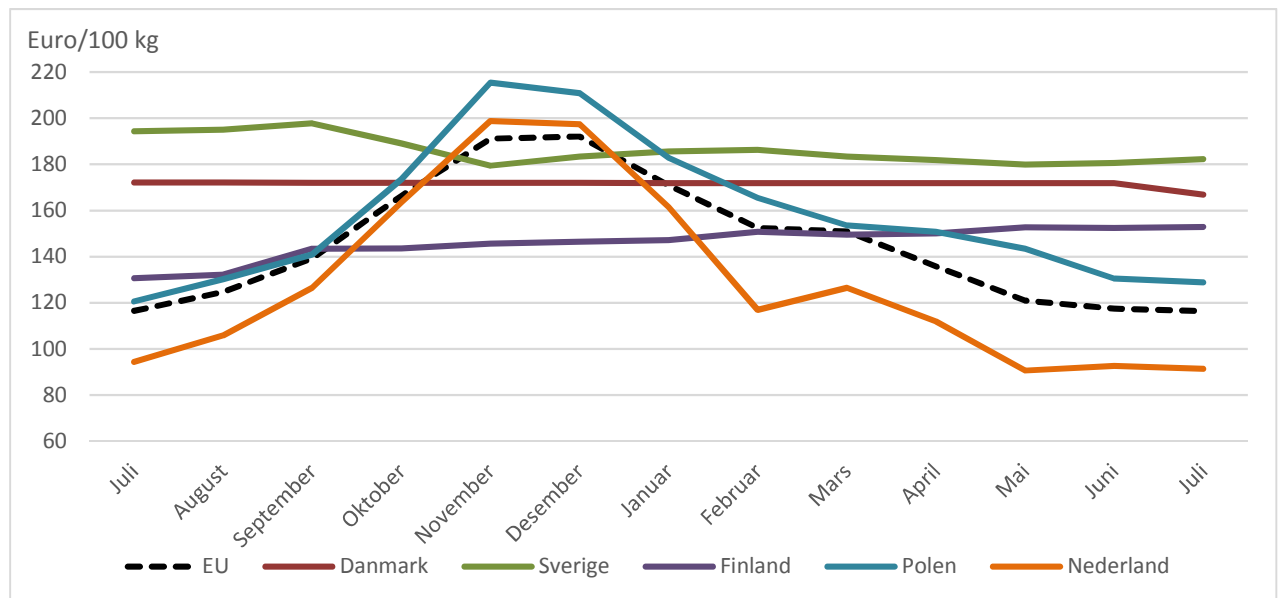
7.1.6 Verdensproduksjon og handel med egg⁵⁵

De internasjonale prisene på egg har begrenset påvirkning for prissettingen på konsumegg ettersom det er en svært liten andel av verdens produksjon av egg som blir solgt på det internasjonale markedet.

Handelen med egg har alltid vært begrenset ettersom egg er ferskvare og handelen har vært begrenset til mellom nabolandene i EU. En endring det siste året er at USA har økt eksporten av egg til EU, og har også har begynt å eksportere til blant annet Sør-Korea. USA har tatt over Ukrainas eksport til EU når det gjelder egg og eggprodukter. Dette skyldes importforbud i EU fra Ukraina grunnet fugleinfluensa.

Prisene på ferske skallegg steg kraftig fra juli 2017 i EU. Den viktigste årsaken er bruk av insektmiddelet Fipronil som i august viste seg å forgifte eggene. Fipronil ble brukt for å gjelde midd og lus fra hønene. Da dette ble oppdaget ble store mengder egg tilbakekalt fra butikker i flere EU-land, noe som førte til prisøkning. Prisene begynte å falle igjen i starten av 2018 og var omtrent tilbake på samme nivå for før skandalen i mai 2018 (figur 7.3).

Figur 7.3 Utviklingen i pris på ferske skallegg i EU fra juli 2017 til juli 2018, i euro per 100 kg⁵⁶

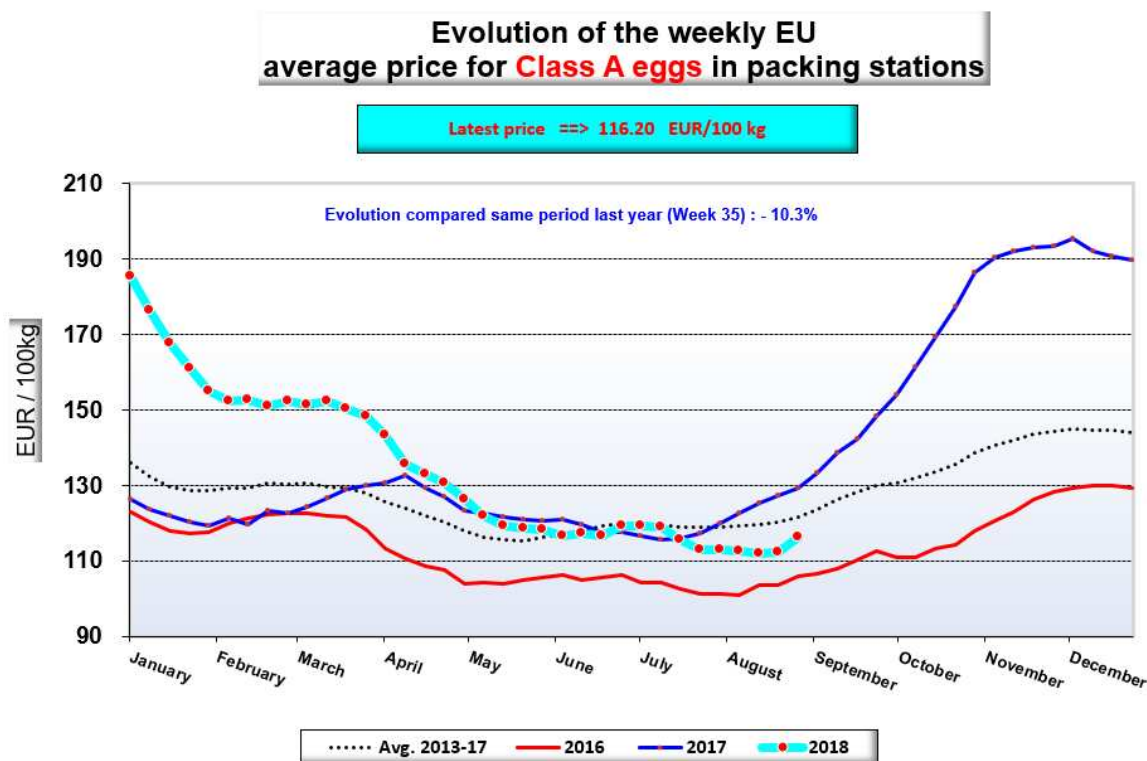
⁵⁵ Landbruksdirektoratets rapport "Omverdenrapport 2017; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri", utgitt februar 2018.

⁵⁶ Statistikk «weekly market prices for eggs» https://ec.europa.eu/agriculture/eggs/presentations_en

En annen faktor som har ført til prisøkning på egg i EU er fugleinfluensautbruddet som startet høsten 2016 og innen januar 2017 var det registret i 17 land. Det ble registret flere tilfeller i februar og mars før situasjonen roet seg. I juli 2017 ble det registret nye tilfeller av viruset. EU satt i gang en rekke tiltak for å hindre spredning av viruset og i de mest alvorlige tilfellene er det behov for å destruere flokker og dermed faller produksjonen av egg. EUs produksjon av egg utgjør 15 prosent av verdens eggproduksjon, mens 60 prosent produseres i Asia.

Figur 7.4 viser utviklingen i pris på egg i gjennomsnitt for alle EU-land. I 2017 har prisutviklingen for egg fulgt gjennomsnittet for årene 2013-2017 frem til september hvor prisen økte betydelig ut året. Frem mot mai 2018 har deimot prisene sunket og per uke 35 ligger prisen 10,3 % lavere enn på samme tid i fjor.

Figur 7.4 Utvikling i pris på egg i EU, gjennomsnitt i alle medlemsland, i euro per 100 kg – t.o.m uke 35 2018⁵⁷

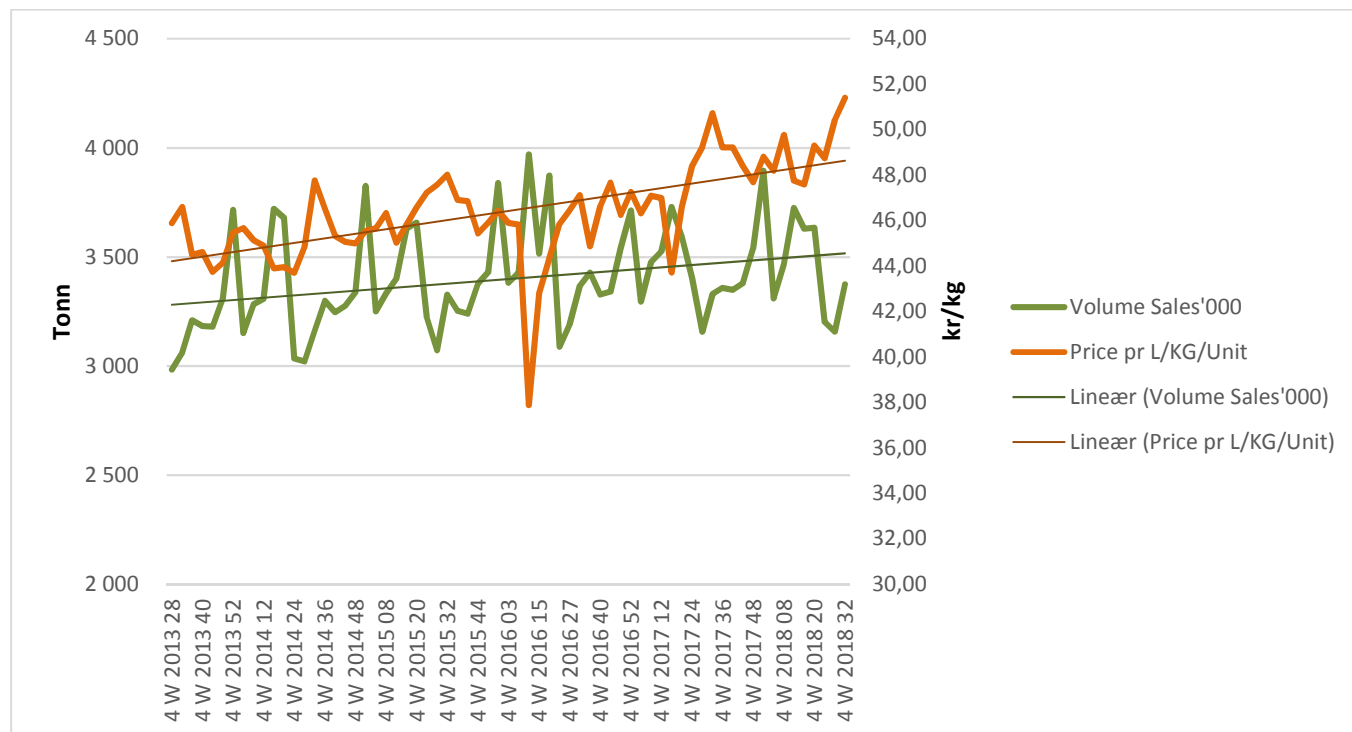
⁵⁷ Statistikk «weekly market prices for eggs» https://ec.europa.eu/agriculture/eggs/presentations_en

7.2 Priser og prisdannelse for egg⁵⁸

Både tall fra Nielsen og SSB viser at forbrukerprisene på egg ikke alltid følger engrosprisendringene. I fjor minket prisforskjellen mellom merkevare og EMV, noe som ser ut til å ha økt salget av merkevareegg. I deler av 2018 har salget av merkevarer vært større enn på EMV. Videre er det fortsatt en vridning mot egg fra frittgående høner.

Figur 7.5 viser det totale salget av egg og prisen per kilo. Etterspørselen etter egg varierer en del gjennom året med høysesong rundt påske, mai, august og jul. Det siste året (uke 32 2017 til uke 32 2018) har det vært en liten oppgang i volum, med 44 tonn, tilsvarende drøye 1 %. Ser man deimot på de 5 siste årene har økning vært på 314 tonn eller 10 %. Forbrukerprisen på egg er interessant ettersom prisen ikke har blitt redusert som følge av at engrosprisen ble satt ned i mars 2015. Prisen på egg har derimot økt. Det siste året har prisen totalt økt med 0,68 kr, mens løpet av de 5 siste årene har prisen økt 4,8 kr eller 10 %. Det store prisdroppet i uke 11 2016 skyldes priskrigen på egg til påske.

Figur 7.5 Utviklingen av volum og pris for egg i dagligvaremarkedet uke 28 2013 – uke 32 2018.

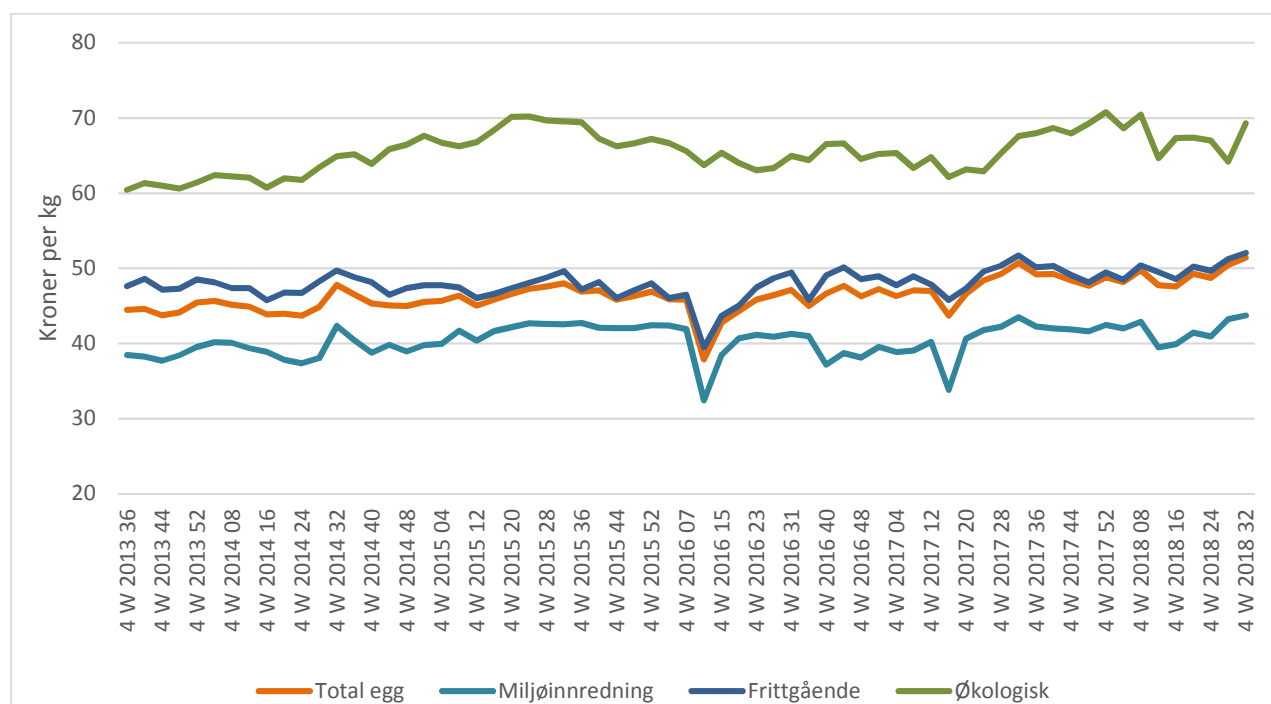
⁵⁸ Tallene i alle tabellene er hentet fra Nielsen-tall dersom ikke annet er oppgitt

Figur 7.6 viser utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet, i kr/kg fra uke 36 2013 til uke 32 i 2018. Naturlig nok er økologiske egg priset høyere enn egg fra frittgående og fra miljønnredning.

De siste året (uke 32 i 2017 til uke 32 i 2018) er det også økologisk egg som har økt mest i pris med 2 %, eller 1,7 kr/kg. Det siste året har prisforskjellen mellom de ulike typene egg variert. Fra uke 48 økte prisen på økologisk og prisforskjellen ble større sammenlignet med egg fra miljønnredning og fra frittgående. Men i uke 32 i 2018 er prisforskjellen på samme nivå som samme uke året før.

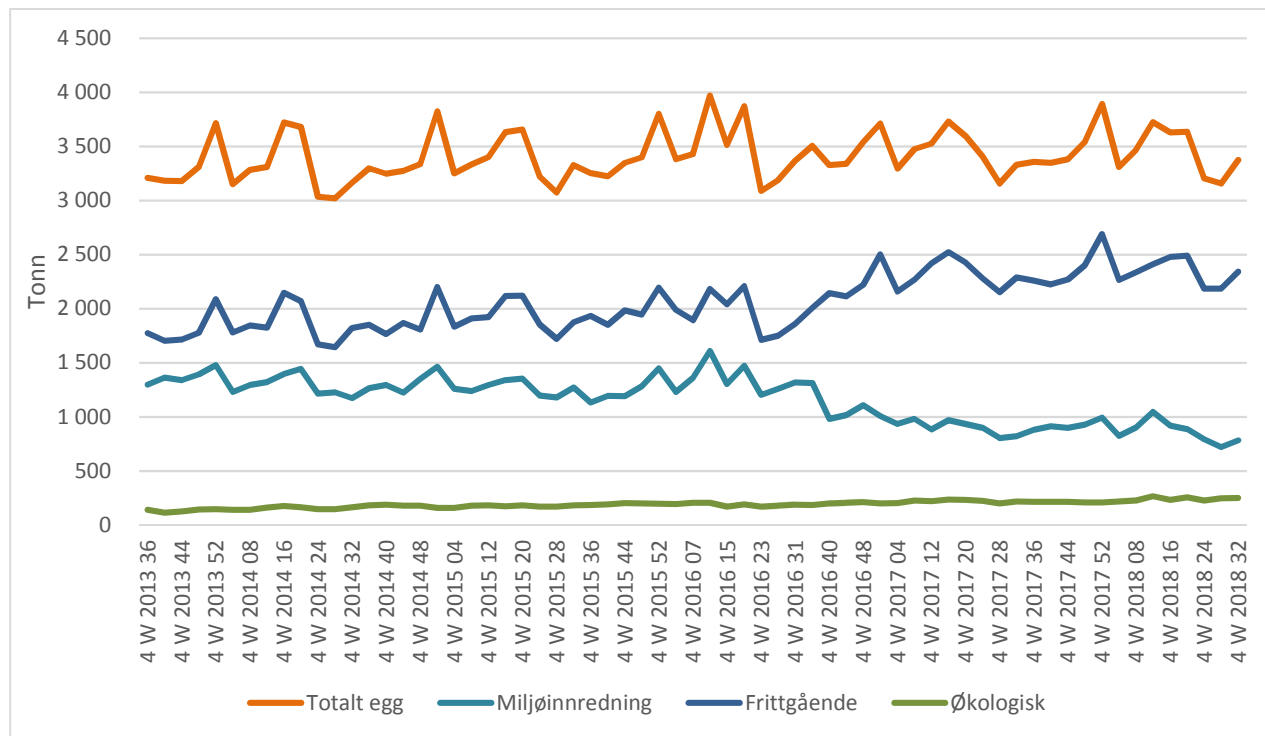
Fra rundt uke 24 i 2018 har prisen på alle typer egg økt. Dette kan ha sammenheng med forbrukerprisindeksen på mat- og alkoholfri drikkevarer gikk opp med 3,5 %, og forbrukerprisen på egg økte 2,4 % fra juni til juli.

Figur 7.6 Utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet, i kr/kg fra uke 36 2013 til uke 32 2018

Figur 7.7 viser utviklingen i omsatt volum for egg med fordeling på driftstyper.

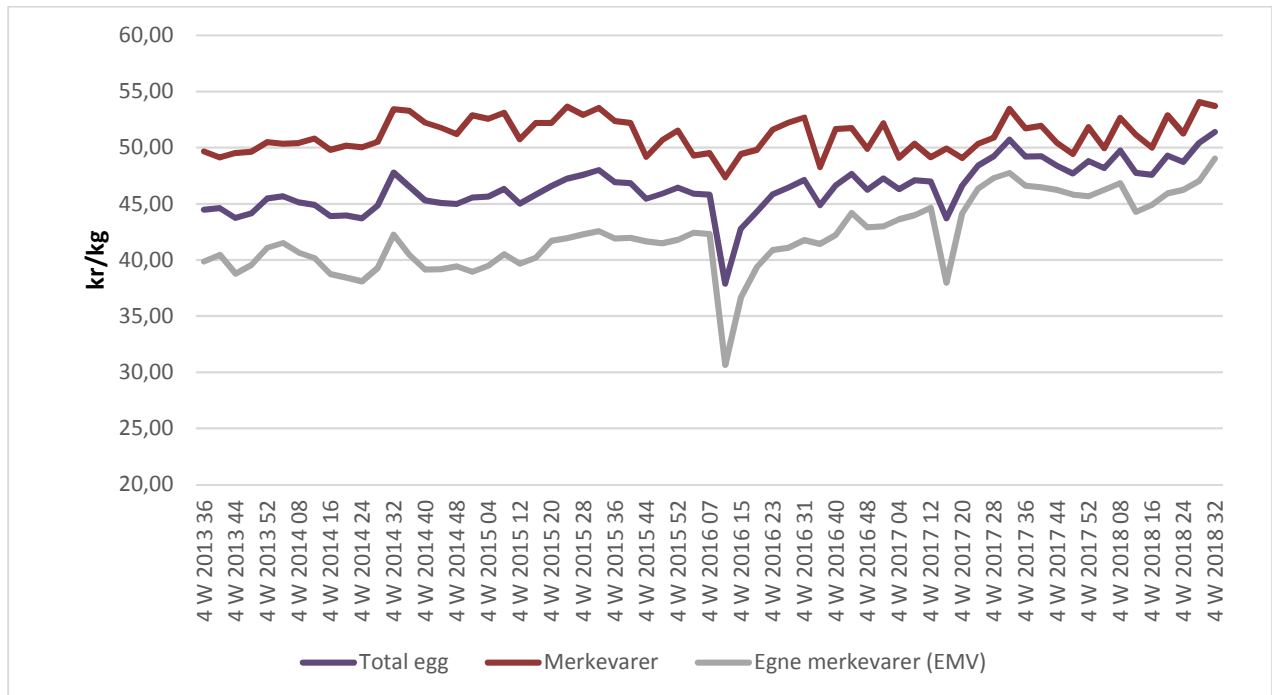
Figur 7.7 Utviklingen av volum i tonn av ulike typer egg i dagligvaremarkedet fra uke 36 2013 til uke 32 2018

Her ser man at trenden med at det stadig omsettes mindre egg fra miljøinnredning, mens omsetningen av egg fra frittgående øker noe. Det siste året (uke 32 2017 til uke 32 2018) er det omsetningen av økologiske egg som har økt mest i prosent, med 15 %, tilsvarende 32 tonn. Det har også vært en oppgang av egg fra frittgående høns men 52 tonn eller drøye 2 %. Nedgangen på omsetning på egg fra miljøinnredning er på 40 tonn, tilsvarende knappe 5 %.

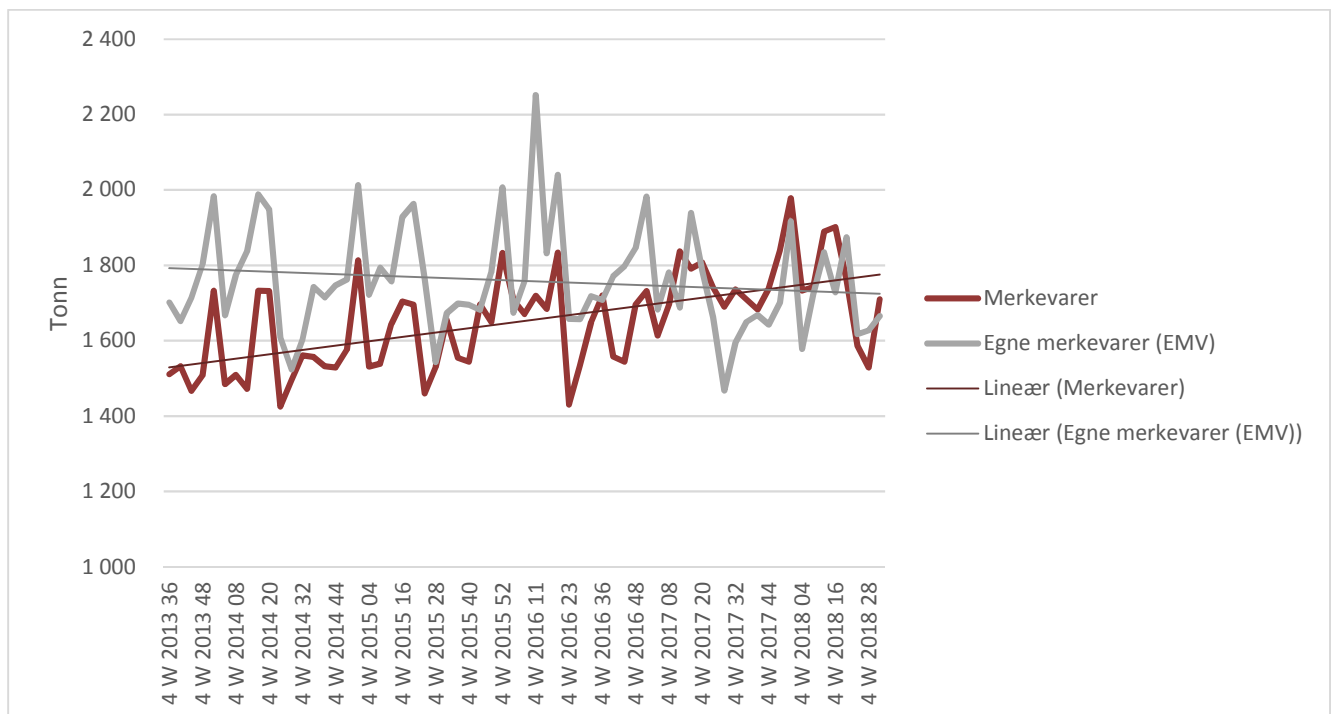
Figur 7.8 viser prisutviklingen av egg fordelt på EMV-varer og merkevarer. EMV-eggene i dagligvarehandelen har lavest pris med 49 kr/kg i uke 32 i 2018, mens merkevarer har høyest pris med knappe 54 kr/kg i samme tidsperiode. Prisforskjellen er mindre enn tidligere, og prisutviklingen er relativt lik for EMV-varer og merkevarer. Det er likevel noen små forskjeller som vises tydelig i uke 11 i 2016 og uke 16 i 2017 ved påsken hvor EMV eggene ble satt ned, mens det ikke var noen reduksjon for merkevare-eggene.

Figur 7.8 Utvikling av pris i kr/kg av egg solgt som dagligvarenes EMV og merkevarer fra uke 36 2013 til uke 32 2018

Figur 7.9 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvare fordelt på EMV og merkevarer.

Figur 7.9 Utviklingen i volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på dagligvarens egne merkevarer (EMV) og merkevarer, fra uke 36 2013 til uke 32 2018

Fra begynnelsen av 2013 har det vært omsatt et større volum egg som EMV enn som merkevarer. Størrelsesforholdet mellom dem har vært ganske konstant frem til andre halvår i 2017, hvor salget av egg fra merkevarene har vært like stort som for EMV egg og i perioder faktisk større salg av merkevare egg. Det siste året (uke 32 i 2017 til uke 32 i 2018) har salget vært større av merkevarer i samtlige uker, men unntak av uke 20 til 32. I samme periode har prisforskjellen blitt mindre, som kan være årsaken til at merkevaresalget har økt.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) gjelder for representantvaren; A egg over 53 gram, sortert på brett. Størrelsene M, L og XL vektes etter andel av mottatte egg. I tillegg vektes egg fra høner i miljøinnredning og fra frittgående høner. Planlagt gjennomsnittlig engrospris skal fastsettes for egg generelt og skal ikke skille mellom driftsformer. Fordelingen mellom frittgående og miljø er på tilnærmet 66 / 34, og en endring i prisen vil slå ut tilsvarende på planlagt gjennomsnittlig engrospris.

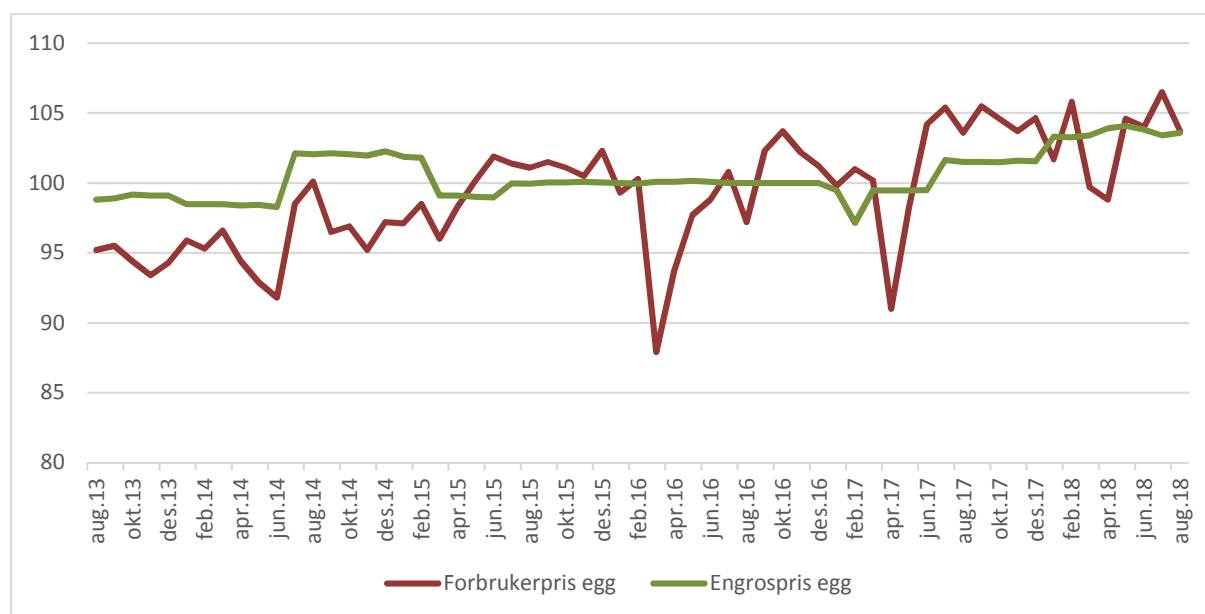
Endringer i eggmarkedet med større andel egg fra frittgående høner bidrar med uvanlig mye usikkerhet om prisutvikling og mulig forbrukseffekt. Siden frittgående egg er dyrere, vil en større andel frittgående gi en høyere eggpris samlet. I tillegg kommer effekten av økt pris for egg fra frittgående høner ut mot forbruker. Imidlertid er priselastisiteten for egg lav. Effekten av priser vises i størst grad av prisforskjeller mellom eggvarianter, og det styres også i stor grad av dagligvarekjedene. I avsnitt 6.2 vises at utviklingen av forbrukerpris i butikk ikke alltid samsvarer med endringer i engrosprisen. Reell prisøkning mot forbruker er avhengig av dagligvarekjedenes oppfølging og bruk av egg som kampanjevare. Selv om konsekvensene av en generell prisøkning muligens ikke blir så stor, kan det være stor usikkerhet knyttet til forbrukerne sine reaksjoner på at de billigste eggene mer eller mindre forsvinner fra butikkene.

Produksjon av egg med frittgående høner krever noe mer arbeid og har høyere kostnader enn eggproduksjon i miljøinnredning. Fra 2012 var prisen på egg fra frittgående høner ca.kr 1,- høyere enn buregg. Økt etterspørsel etter frittgående har ført til en vridning i pris for å stimulere til omlegging, og prisdifferansen mellom buregg og frittgående er per september 2018 kr 2,10 pr kg for størrelsene L og M.

7.2.1 Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser

Figur 7.10 viser utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg. Den viser større variasjon i forbrukerpris enn engrospris, men de beveger seg oftest i samme retning når det skjer større endringer i engrospris. De siste årene har forbrukerprisen fulgt engrosprisen om man ser bort fra prisfall til påske.

Figur 7.10 Utviklingen i engrospris og forbrukerpriser for egg fra august 2013 til august 2018. 2015=100⁵⁹

Ifølge Resultatkontrollen har forbrukerprisene økt med 3 prosent fra 2016 til 2017. Engrosprisene økte med 0,5 prosent, mens produsentprisene økte med 4,1 prosent sammenlignet med året før⁶⁰.

7.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det ble bygd mange nye hus og det ble gjort store investeringer i bransjen i årene fram mot 2012. Mange produsenter har derfor fortsatt stor gjeldsbelastning og tilhørende høye finansielle kostnader.

Markedskravene om egg fra frittgående høner må medføre betydelig utfasing av høner i miljøbur, og det betyr enda en stor omstilling for mange eggprodusenter.

⁵⁹ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

⁶⁰ BFJ Resultatkontrollen for gjennomføring av landbrukspolitikken. 2018

7.3.1 Struktur og produksjon i ulike innredninger

Omleggingen i 2012 medførte at en stor andel av produsentene investerte i nye hus og driftsapparat i årene fram mot 2012. De bygde med kapasitet for å produsere opp mot konsesjonsgrensen på 7500 høner, og produksjonen økte derfor betydelig.

Produsenter som har tegnet prognoseavtale med Nortura har en gjennomsnittsbesetning i år på 7 539 høneplasser, rett i overkant av konsesjonsgrensen⁶¹. Det er en stor økning fra 2011 hvor gjennomsnittlig besetning var på ca. 5 500 verpehøns.

Det var lenge kun en svak økning av andel frittgående siden omleggingen i 2012, men entydige markedskrav om frittgående medfører nå omfattende omstilling. Nortura har pr i dag ca. 130 hønehus med miljøinnredning. Ny innredning for et konsesjonshus kommer på mellom 1,5 til 2 mill. kr. Samlet kan det være et investeringsbehov på opp mot 250 mill. kr. I forhold til en omstilling mot frittgående må det også tas hensyn til muligheten hos oppalere som produserer unghøner.

7.3.2 Resultat for referansebruk 6 – korn og egg⁶²

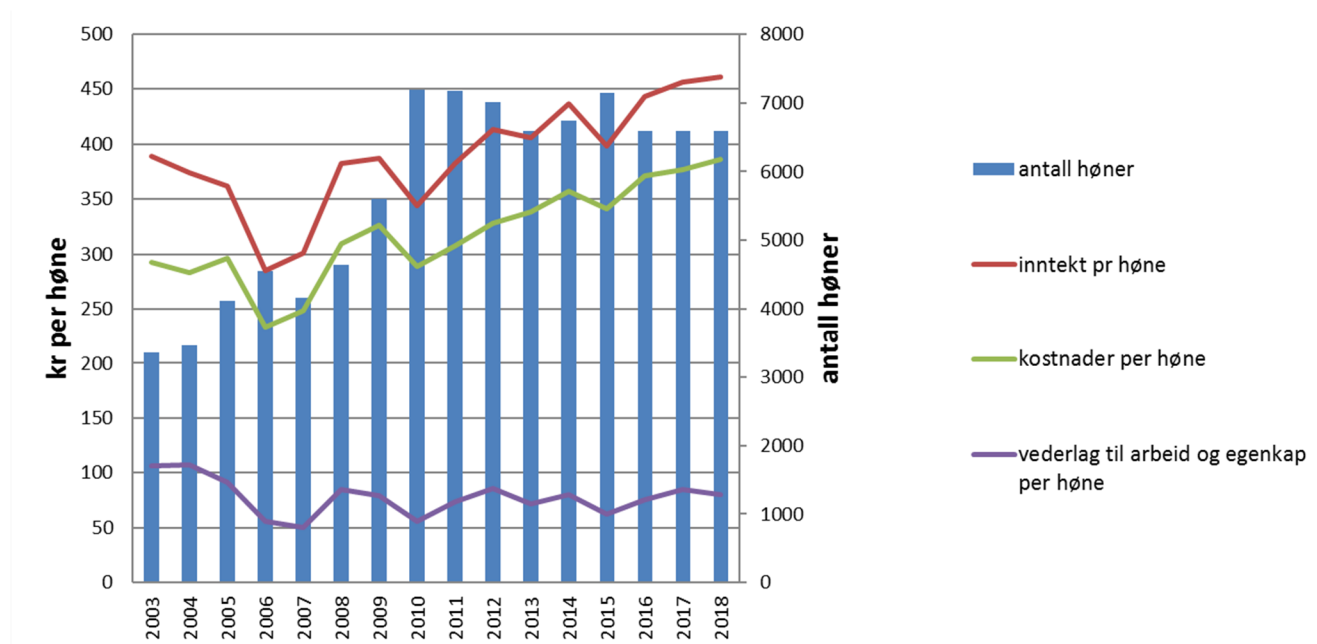
Tallene for referansebruk 6 viser at inntektene per høne har økt noe fra 2015 til 2017, noe det også er forventet å gjøre for 2018. Vederlaget til arbeid og egenkapital per høne har vist en fallende utvikling de senere årene, men økte fra 2015 til 2017. For 2018 er det forventet en nedgang i vederlag til arbeid og egenkapital *før* jordbruksavtalen på kr 4,90 per høne eller 6 prosent.

Endringer i bondens inntekt henger i stor grad sammen med endringer i engrosprisen. Se kapitel 7.1.3 for mer om pris.

⁶¹ Gjennomsnittlig besetningsstørrelse er over dagens konsesjonsgrense fordi det finnes enkelte produsenter som hadde flere enn 7500 høner når konsesjonsgrensen ble til, og de trengte ikke redusere sine besetninger.

⁶² Referansebruk 6 (BFJ) består i 2018 av 6596 høner og 266 dekar korn. Inntektene fra kornproduksjonen er også inkludert i tallene som figuren er basert på. Tallene er fra *før* resultatet av jordbruksavtalen 2018 forelå.

Figur 7.11 *Inntekter, kostnader mm per høne plass før resultatet av jordbruksavtalen 2018.*⁶³

7.3.3 Dekningsbidrags- og lønnsomhetskalkyler i eggproduksjonen

Tabell 7.12 viser deler av Norturas kalkyler for dekningsbidrag i produksjon av egg for miljøinnredning og frittgående i januar 2017 og 2018. Denne forsetter 7500 høner.

Figur 7.12 *Utvikling i kostnader, inntekter og dekningsbidrag i produksjon av egg fra 2017-2018.*

	Jan 17 miljøinnredning	Jan 18 miljøinnredning	Jan 17 frittgående	Jan 18 frittgående
Eggproduksjon per innsatt høne	23,20	23,40	22,40	22,90
Sum produksjonsinntekter	341	340	348	373
Sum produksjonskostander	223	233	227	231
Diverse variable kostnader	14	14	18	18
Produksjonstillegg	7	7	7	7
Dekningsbidrag 2 per høne og år inkl. prod. tillegg	89	81	88	104
Dekningsbidrag 2 per år inkl. prod. tillegg	663 866	603 990	663 043	779 534

⁶³ 2016 er regnskapstall, 2017 er fremregna tall og 2018 er prognose.

Lønnsevne per time	113	77	110	162
--------------------	-----	----	-----	-----

Produksjonen per innsatt høne er økt for begge driftsformene. Produksjonsinntektene per høne har dermed økt med 25 kr for frittgående, mens det er en reduksjon på 1 kr for miljøinnredning. Produksjonskostnadene har økt med 10 kroner for miljøinnredning og 4 kroner for frittgående.

Det er en endring på dekningsbidrag 2 per høne per år på henholdsvis ÷ 8 kr/høne/år for miljøinnredning og + 16 kr/høne/år for frittgående. Inkludert produksjonstillegget utgjør det en endring i dekningsbidrag 2 per år på henholdsvis ÷ 9 og + 17 prosent. I kroner utgjør dette ca. ÷ 60 000 kr for miljøinnredning og + 116 500 kr for frittgående produksjon. Det gir en lønnsevne per time på 77 kr for miljøinnredning og 162 kr for frittgående i 2018.

Lønnsomheten i eggproduksjon er svært avhengig av kapitalkostnaden. Siden det ble nye krav til hold av høner fra 2012 har mange eggprodusenter relativt nye anlegg og dermed store kostnader. En del av eggprodusentene med buranlegg har noe lavere kapitalbelastning.

7.4 Langtidsutsikter egg

Etter noen år med stor overdekning og slakting av verpehøner før tiden bedret eggmarkedet seg fra 2016. Godt salg er forklaringen på det. Markedet er balansert gjennom førtidsslakting av verpehøner før normal slaktealder. Det er en økning i høneplasser i 2018, og markedsrommet for egg fra burløsninger blir stadig mindre.

Gjeldende prognose for 2019 viser en overdekning på om lag 800 tonn etter inntak av den tollfrie kvoten på 290 tonn egg fra EU. Det er fortsatt overkapasitet i eggneringen og det vil fortsatt være nødvendig å benytte førtidsslakting for å oppnå markedsbalanse. Det har vært en økning i forbruk per innbygger de siste årene, og det er sannsynlig at økningen vil fortsette.

Alternative scenarier for engrossalg egg. Tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Egg	66 900	66 000	64 300

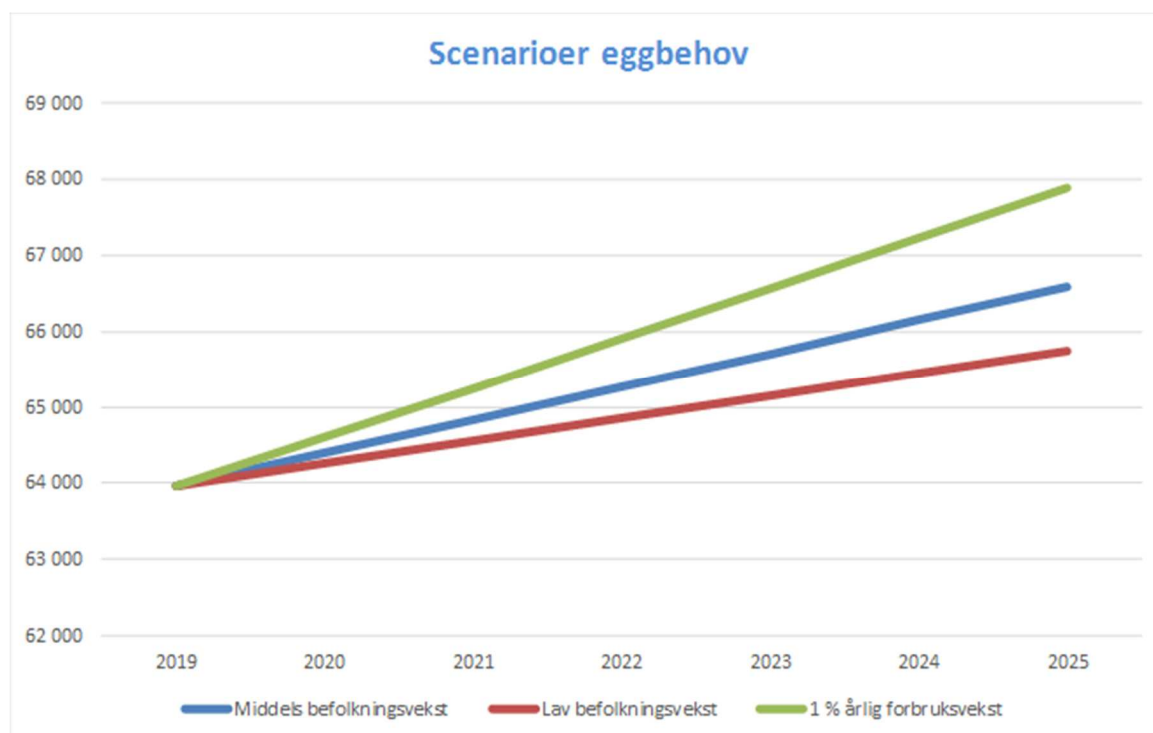
Antatte importkvoter i tonn

	WTO	EU	SUM
Egg	1 295	290	1 585

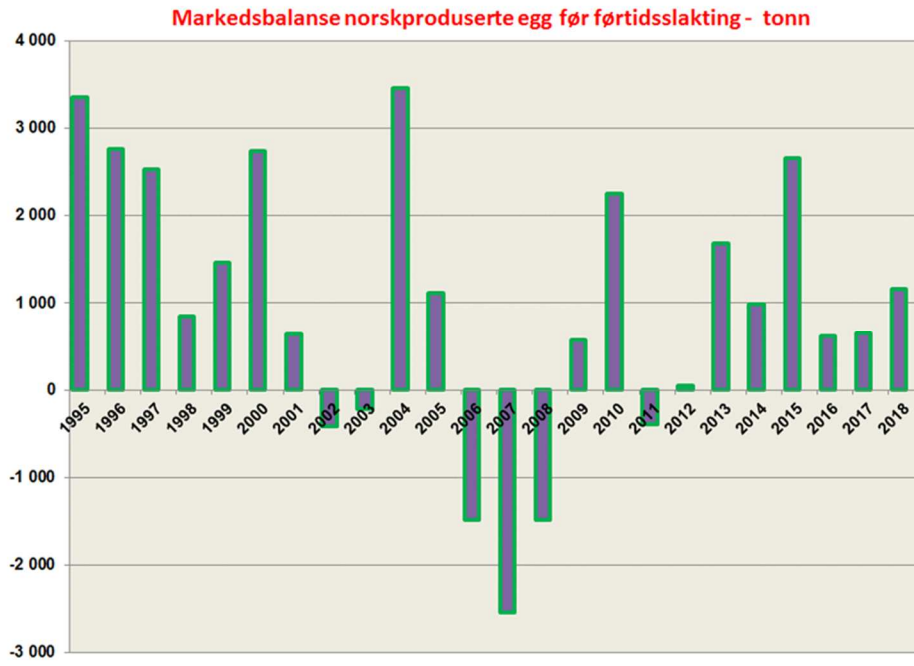
Det er forutsatt inntak av den tollfrie kvoten fra EU på 290 tonn samt 210 tonn av WTO-kvotene. Til sammen 500 tonn

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Egg	66 400	65 500	63 800

I tillegg er det et betydelig direkte salg av egg som ikke inngår i disse tallene. I følge tall fra Landbruksdirektoratet var dette på 7.052 tonn i 2017.

8 Vedlegg

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på storfe						
Representantvare ung okse						
		Oppnådd pris	avvik fra PGE	PGE	endring % årlig endring	
2. halvår	2009	48,84	-0,04	48,88	1,10	
1. halvår	2010	47,45	-0,13	47,58	-1,30	
2. halvår	2010	47,99	-0,09	48,08	0,50	
1. halvår	2011	48,61	-0,09	48,70	0,62	2,4 %
2. halvår	2011	49,32	-0,08	49,40	0,70	
1. halvår	2012	50,66	-0,04	50,70	1,30	4,1 %
2. halvår	2012	52,15	-0,05	52,20	1,50	
1. halvår	2013	52,83	-0,17	53,00	0,80	4,5 %
2. halvår	2013	54,87	-0,13	55,00	2,00	
1. halvår	2014	54,88	-0,32	55,20	0,20	4,2 %
2. halvår	2014	55,44	-0,06	55,50	0,30	
1. halvår	2015	57,03	0,03	57,00	1,50	3,3 %
2. halvår	2015	57,43	-0,07	57,50	0,50	
1. halvår	2016	58,52	-0,18	58,70	1,20	3,0 %
2. halvår	2016	59,09	-0,11	59,20	0,50	
1. halvår	2017	59,69	-0,31	60,00	0,80	2,2 %
2. halvår	2017	59,92	-0,08	60,00	0,00	
1. halvår	2018	60,09	-0,41	60,50	0,50	0,8 %
2. halvår	2018			60,30	-0,20	
1. halvår	2019			60,50	0,20	0,0 %

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på lam						
Representantvare lam						
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring % årlig endring	
2009/2010	målpris	57,44	-0,31	57,75	2,48	
2010/2011	målpris	58,64	-0,51	59,15	1,40	2,4 %
2011/2012	målpris	60,66	-0,12	60,78	1,63	2,8 %
2012/2013	målpris	62,95	-0,05	63,00	2,22	3,7 %
2. halvår 2013	PGE	65,76	-0,44	66,20	3,20	
1. halvår 2014	PGE	67,84	-0,16	68,00	1,80	7,9 %
2. halvår 2014	PGE	68,66	-0,04	68,70	0,70	
1. halvår 2015	PGE	70,67	0,17	70,50	1,80	3,7 %
2. halvår 2015	PGE	70,46	-0,04	70,50	0,00	
1. halvår 2016	PGE	69,43	-0,17	69,60	-0,90	-1,3 %
2. halvår 2016	PGE	67,09	-0,51	67,60	-2,00	
1. halvår 2017	PGE	64,60	0,00	64,60	-3,00	-7,2 %
2. halvår 2017	PGE	63,66	-0,94	64,60	0,00	
1. halvår 2018	PGE	63,78	-0,82	64,60	0,00	0,0 %
2. halvår 2018	PGE			64,60	0,00	
1. halvår 2019	PGE			64,60	0,00	0,0 %

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på egg						
Representantvare egg						
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring % årlig endring	
2009/2010	målpris	16,44	-0,10	16,54	1,58	
2010/2011	målpris	17,06	-0,18	17,24	0,70	4,2 %
2011/2012	målpris	18,67	-0,05	18,72	1,48	8,6 %
2012/2013	målpris	18,63	-0,47	19,10	0,38	2,0 %
2. halvår 2013	PGE	18,15	-0,05	18,20	-0,90	
1. halvår 2014	PGE	18,03	-0,07	18,10	-0,10	-5,2 %
2. halvår 2014	PGE	18,76	-0,04	18,80	0,70	
1. halvår 2015	PGE	18,48	-0,32	18,8*	0,00	3,9 %
2. halvår 2015	PGE	18,26	-0,14	18,40	-0,40	
1. halvår 2016	PGE	18,26	-0,14	18,40	0,00	-2,1 %
2. halvår 2016	PGE	18,44	-0,16	18,60	0,20	
1. halvår 2017	PGE	18,64	-0,16	18,80	0,20	2,2 %
2. halvår 2017	PGE	19,05	-0,15	19,20	0,40	
1. halvår 2018	PGE	19,25	-0,10	19,35	0,15	2,9 %
2. halvår 2018	PGE			19,25	-0,10	
1. halvår 2019	PGE			19,15	-0,10	-1,0 %

*pris satt ned til 18,30 fra 16. mars